

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Peněžité zadostiučinění jako právní prostředek ochrany osobnosti
v českém a slovenském právu

Monetary Satisfaction as a Legal Tool for the Protection of Personality Rights
under Czech and Slovak Law

Konzultant: prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Zpracovatel: Mgr. Jindřich Vodička

PROSINEC 2010

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny využitě prameny a literatura byly řádně citovány a předkládaná rigorózní práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

Obsah

Seznam použitých zkratk	4
1. Úvod	5
2. Obecně k občanskoprávní úpravě osobnostních práv	10
2.A Právo na ochranu osob a obecně k zařazení všeobecného osobnostního práva v systému soukromého, resp. občanského práva	10
2.B Prameny právní úpravy všeobecného osobnostního práva	12
2.C Pojem všeobecného osobnostního práva	14
2.C.1 Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu	15
2.C.2 Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu a jeho omezení	15
2.C.3 Subjekty všeobecného osobnostního práva	17
2.C.4 Předmět všeobecného osobnostního práva	19
2.D Vztah obecné občanskoprávní úpravy ochrany osobnosti a právních úprav doplňkových, resp. zvláštních	20
3. Prostředky občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva	23
3.A Obecné prostředky občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva	24
3.B Obecně k zvláštním prostředkům občanskoprávní soudní ochrany všeobecného osobnostního práva	25
3.C Jednotlivé zvláštní prostředky občanskoprávní soudní ochrany všeobecného osobnostního práva	28
4. Institut peněžitého zadostiučinění jako prostředek občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva	32
4.A Funkce institutu přiměřeného zadostiučinění v penězích	25
4.B Obecně k hmotněprávním podmínkám vzniku práva na peněžité zadostiučinění	45
4.C Obecné hmotněprávní podmínky vzniku práva na peněžité zadostiučinění	46
4.C.1 Existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu na osobnosti fyzické osoby	46
4.C.2 Neoprávněnost (protiprávnost) zásahu do osobnosti fyzické osoby	48
4.C.3 Příčinná souvislost mezi zásahem do osobnosti fyzické osoby a jeho neoprávněností	50
4.D Pojem původce neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby ve vztahu k občanskoprávní odpovědnosti podle § 13 OZ	51
4.E Právo na peněžité zadostiučinění v rámci tzv. postmortální ochrany osobnosti	53
4.F Zvláštní hmotněprávní podmínky vzniku práva na peněžité zadostiučinění ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 OZ	60
4.F.1 Nedostatečnost (resp. nepřiměřenost) a neúčinnost morálního zadostiučinění	61
4.F.2 Snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře	62
5. Určování výše peněžitého zadostiučinění	64
5.A Obecné principy určování výše peněžitého zadostiučinění	66
5.B Obligatorní zákonná kritéria pro určování výše peněžitého zadostiučinění	69
5.B.1 Závažnost nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti fyzické osoby	69
5.B.2 Okolnosti, za nichž k porušení osobnosti fyzické osoby došlo	70

5.C Zvláštní právní úprava paušálního odškodnění pozůstalých za „škodu usmrcením“ podle § 444 odst. 3 OZ a její relevance pro určení výše peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ	74
5.D Možnost přiznání úroků z prodlení	77
5.F Náhrada nákladů řízení	79
6. Institut přiměřeného finančního zadostiučinění ve smyslu čl. 127 Ústavy SR	80
7. Institut promlčení práva na peněžité zadostiučinění	83
7.A Řešení otázky promlčení práva na peněžité zadostiučinění v České republice	84
7.B Reakce Ústavního soudu ČR na judikatorní vývoj institutu promlčení práva na relativní satisfakci, princip předvídatelnosti soudního rozhodování a „mravnost“ námitky promlčení	90
7.C Řešení otázky promlčení ve Slovenské republice	100
8. Zvláštní občanskoprávní úprava bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění	102
9. Závěr	106
10. Seznam použité literatury	108
11. Resume	112
12. Abstrakt v českém jazyce	113
13. Abstract in English	113
14. Seznam klíčových slov v českém jazyce	113
15. Translation of the List of Keywords into English	113

Seznam použitých zkratk

Ústava – ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

Ústava SR – ústavní zákon Slovenskej národnej rady č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších ústavných zákonov

LPS, Listina základních práv a svobod – usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.; ve Slovenské republice je LPS v platnosti v původním znění ústavního zákona č. 23/1991 Sb., resp. v platnosti jsou ta její ustanovení, která neodporují Ústavě SR (viz čl. 152 odst. 1 Ústavy SR)

EÚLP – sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších dodatkových protokolů, které byly ratifikovány a vyhlášeny v souladu s čl. 10 Ústavy, resp. čl. 154c odst. 1 a čl. 7 odst. 5 Ústavy SR

OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů; resp. zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

OSP – zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov

1. Úvod

Osobnost člověka, jakožto souhrn jedinečných individuálních vlastností lidského jedince – vrozených i získaných, je moderními demokratickými právními řády a probována jako jeden z nezákladnějších souborů hodnot, které zásadním způsobem předurčují kvalitu lidského života a pozici jednotlivce ve společnosti, zaručují člověku dostatečný prostor pro vlastní sebeuvědomění a sebeurčení, a to především ve smyslu podpory všestranného a svobodného rozvoje lidské samostatnosti, čínorodosti, iniciativnosti, tvořivosti a nápaditosti, a jež pak současně prospívají společnosti jako celku.

Z těchto důvodů jsou hodnoty lidské osobnosti vyspělými demokratickými právními státy, mezi něž Česká i Slovenská republika (dále také jen „ČR“ a „SR“) v posledních dvou desetiletích dospívají, uznávány, respektovány a chráněny. Ochrana osobnostních hodnot pramení z přirozených práv člověka, která jsou demokratickými právními řády garantována jako nezadatelná osobní lidská práva a svobody nejen na té vnitrostátně nejvyšší, tedy ústavní, ale i mezinárodní úrovni. Rovněž tedy v České republice získala ochrana hodnot patřících osobnosti člověka své základní vyjádření v Listině základních práv a svobod a v některých mezinárodních smlouvách podle čl. 10 a 10a Ústavy. Ve Slovenské republice je obdobně ochrana těchto hodnot založena Listinou základních práv a svobod, Ústavou SR a některými mezinárodními smlouvami podle čl. 154c odst. 1 a čl. 7 odst. 5 Ústavy SR. Stát pak jednotlivci konkrétní ochranu jeho osobnosti poskytuje v rámci norem jednak veřejného, ale především soukromého práva, které právní řád za tím účelem vybavuje nejefektivnějšími nástroji; to je zcela v souladu s trendy dlouhodobě uplatňovanými ve vyspělých demokraciích.

Demokratické právní státy chovají tedy v popředí svého zájmu všestranné uplatnění a svobodný rozvoj každého člena společnosti, mělo by tedy být u nás, jakož i jistě na Slovensku, resp. v kterémkoli státě, který se za demokratický a právní prohlašuje, neporušování, a již i neohrožování lidské osobnosti věcí zásadní důležitosti. Z tohoto pohledu je nezbytné, aby soukromé právo (a zejména občanské právo jako ohnisko soukromého práva) disponovalo skutečně efektivními prostředky obrany a ochrany proti protiprávním zásahům do osobnosti člověka.

Protiprávní jednání neoprávněně zasahující osobnost člověka, vzhledem k povaze a charakteru dotčených osobnostních statků, způsobují v první řadě újmy nemajetkové; nelze ovšem vyloučit ani jejich souběh s újmami materiálními, a to jednak se škodou, jejíž případný vznik občanský zákoník v rámci všeobecné právní úpravy ochrany osobnosti přímo předpokládá, a jednak s bezdůvodným obohacením. Jde proto především o nápravu

(reparaci), resp. o určité vhodné vyvážení a zmírnění nepříznivých následků v podobě nehmotných osobnostních újem, a tedy zejména o uplatňování nároků zdržovacích nebo restitučních, popřípadě již pouze satisfakčních, a to vyjádřených též v penězích.

Princip úplné nápravy všech následků protiprávního jednání, resp. veškerých vzniklých újem – ať již majetkových, nebo nemajetkových – je spravedlivým požadavkem a samozřejmou zásadou společnou všem vyspělým a demokratickým právním kulturám. S tím souvisí pozitivní povinnost státu poskytovat stabilní prostředky k účinné právní ochraně subjektivních práv a oprávněných zájmů i nápravě následků protiprávních zásahů do práv dotčených osob. Při ochraně osobnosti (a práv k nehmotným statkům vůbec) je takovýmto účinným, v některých případech dokonce jediným, prostředkem právě peněžitá satisfakce, která je ústředním tématem této práce.

Peněžitou formu zadostiučinění, resp. peněžitou náhradu nemajetkové újmy může dotčená fyzická osoba za stávající právní úpravy spolehlivě požadovat pouze v rámci civilního procesu. Pokud se týká adhezního řízení v rámci trestního procesu v ČR, byť podle § 43 odst. 1 trestního řádu se za poškozeného považuje „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda*“ (přičemž již z použitého pojmu „morální nebo jiná škoda“ nelze jednoznačně dovodit totožnost tohoto pojmu s pojmem „nemajetková újma“¹), z jazykového a logického výkladu § 228 odst. 1 tohoto zákona vyplývá, že zákonodárce ve výroku odsuzujícího rozsudku vylučuje možnost uložit obžalovanému povinnost k náhradě jiné než majetkové škody. Tuto skutečnost Ústavní soud aktuálně podrobil kritice ve svém nálezu ze dne 5. srpna 2010, sp.zn. II. ÚS 3168/09, bod 26 odůvodnění. Slovenský Trestný poriadok obsahuje v § 46 odst. 1 totožnou definici škody (resp. újmy²) způsobené poškozenému trestným činem jako český trestní řád. Po novelizaci ustanovení § 287 odst. 1 Trestného poriadku³ má však poškozený zřejmě právo s úspěchem uplatňovat nárok na poskytnutí náhrady nejen

---

¹ V souvislosti s obdobnou slovenskou právní úpravou se poukazuje na nejasný obsah pojmu „morální nebo jiná škoda“ v článku od Kerecman, P.: Právo na primerané zadostiučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (1. časť). Justičná revue č. 8-9/2006, s. 1182. V SR platí s účinností od 1.1.2006 nový Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.), který poškozeného definuje obdobně jako jeho předchůdce (zákon č. 141/1961 Sb.).

² Zde je třeba poukázat na několikeroé chápání pojmů „škoda“ a „újma“. V českém, jakož i slovenském právním prostředí a platném právu se pojem „újma“ považuje za nadřazený pojmem „majetková škoda“ a „nemajetková újma“. Škodou se tedy tradičně rozumí pouze „újma“ majetková. Kdežto v evropské právní kultuře se používá odlišné terminologii pro třídění materiálních a imateriálních újem (viz Principy evropského deliktního práva [online]: http://civil.udg.es/tort/principles/text_cz.htm), a sice všechny újmy se podřazují pod jednotný pojem škody, který se podle povahy dotčených chráněných zájmů dělí dále na „škodu majetkovou“ a „škodu nemajetkovou“. Proto bez reformy tohoto v „našich“ zemích tradičně užívaného pojmosloví a tradiční dichotomie „majetková škoda“ a „nemajetková újma“ lze použití termínu „majetková, morální a jiná škoda“ považovat za matoucí pro adresáty právní úpravy.

³ Část věty první „*Odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu*“ byla nahrazena novým zněním „*Odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému škodu uvedenou v § 46 odst. 1*“ – tedy majetkovou, morální nebo jinou škodu.

majetkové, ale i morální a jiné škody. Nicméně s ohledem na nejasnosti ohledně pojmového vymezení „morální nebo jiné škody“ lze o reálné využitelnosti tohoto prostředku v praxi (aniž by se poškozený se svým nárokem odkazoval na občanskoprávní soudní řízení) pochybovat.⁴

Institut peněžitého zadostiučinění, jakožto prostředek právní ochrany osobnosti fyzické osoby, upravuje v České i Slovenské republice celá řada norem soukromého práva, zejména v zákonech z oblastí občanského, pracovního a antidiskriminačního práva, jakož i v zákonech upravujících tzv. zvláštní osobnostní práva (autorská práva, práva výkonných umělců a průmyslová práva k výsledkům duševní tvořivé činnosti). Přitom právní úprava ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. občanského zákoníku představuje všeobecný základ soukromoprávní – občanskoprávní ochrany osobnosti člověka, tedy i institutu relativní satisfakce. Ostatní zákony zabezpečují ochranu osobnosti fyzické osoby jako doplňky obecné občanskoprávní (soukromoprávní) úpravy občanského zákoníku,⁵ popřípadě jsou zvláštní právní úpravou ochrany dílčí složky osobnosti fyzické osoby. V některých z těchto zákonů je obsažena samostatná právní úprava institutu náhrady nemajetkové újmy v penězích (a jednotlivých prostředků právní ochrany vůbec), jakož i hmotněprávních podmínek vzniku práva na peněžité zadostiučinění a kritérií pro určování jeho výše; v některých zákonech se odkazuje na obecnou právní úpravu podle občanského zákoníku. V zásadě přitom platí, že subsidiarita ochrany, kterou právní úprava § 11 a n. občanského zákoníku poskytuje osobnostním právům člověka (ve smyslu možnosti tuto právní ochranu za určitých podmínek využít), není dotčena – ani existencí samostatné právní úpravy jednotlivých prostředků doplňkové, resp. zvláštní ochrany

---

⁴ Z relevantních právních předpisů pojem „morální nebo jiná škoda“ používá v ČR pouze trestní řád; v SR rovněž Trestný poriadok, a svým způsobem také zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňování osob poškozených násilnými trestnými činy v znení neskorších predpisov – stanoví zvláštní odškodňovací úpravu náhrad újem na zdraví způsobených některými úmyslnými násilnými trestnými činy. Přitom posledně uvedený zákon užívá termín „morální škoda“ samostatně, kdy vedle paušální částky odškodnění nevyklučuje u některých trestných činů souběžné odškodnění „morální škody“; na tuto „morální škodu“ zřejmě odkazuje věta druhá již jmenovaného ustanovení § 287 odst. 1 Trestného poriadku („*Nebrání-li tomu zákonná překážka, soud uloží obžalovanému vždy povinnost nahradit škodu, jestliže (...) jde o náhradu morální škody způsobené úmyslným násilným trestným činem podle zvláštního zákona, pokud škoda v tam uvedené – paušální – výši nebyla dosud uhrazena*“). Tato právní úprava však působí zmatečně – např. není zřejmý důvod toho, proč by měl soud ukládat povinnost k náhradě morální škody jen v případě, kdy nebylo poskytnuto předmětné paušální odškodnění; jde zde zjevně o dva různé nároky. K jednoznačné identifikaci jednotlivých nároků nepřispívá ani naznačené matení pojmů „morální nebo jiná škoda“ a „morální škoda“.

⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 25.

V ČR i SR se jedná o ochranu poskytovanou v rámci právní úpravy zákona o ochraně osobních údajů, antidiskriminačního zákona a souvisejících předpisů, zákoníku práce, zákona o zodpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, resp. zákona o zodpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, autorského zákona, zákona o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, tiskového zákona, zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, resp. zákona o vysílání a retransmisii a dalších zákonů. V širším kontextu se za doplněk soukromoprávní ochrany osobnosti považuje např. trestněprávní a správněprávní ochrana.

osobnosti fyzické osoby ani případně uplatněním některých těchto prostředků; tématu subsidiarity obecné občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby se tato práce věnuje v části druhé.

Nicméně s ohledem na pestrost a mnohvrstevnatost společenských vztahů souvisejících s ochranou osobnosti podle § 11 a n. občanského zákoníku (právní úpravou všeobecného osobnostního práva), tato práce dále ponechává jiné právní úpravy ochrany osobnostních práv fyzické osoby stranou.

Zde je třeba uvést, že hmotněprávní úprava předmětné všeobecné občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby je v České i Slovenské republice totožná (proto nebylo výše rozlišováno mezi zněním občanského zákoníku platným na území ČR a SR, a pakliže to nebude nutné, nebude tak činěno ani nadále), jelikož byla převzata z právního řádu dřívějšího společného státu, a to převzetím občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.), resp. jeho ustanovení § 11 až 16, ve znění zákona č. 87/1990 Sb. a zákona č. 509/1991 Sb. Výrazné odlišnosti lze nalézt v právních normách chránících osobnost fyzické osoby doplňkově, resp. prostřednictvím zvláštní právní úpravy, avšak to již není smyslem a předmětem této práce.

Cílem této práce je tedy jednak celkově charakterizovat právní úpravu ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ, jakož i zcela zevrubně postihnout institut peněžité satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3, včetně jeho společenského významu. Ačkoli v ČR i SR platí tatáž právní úprava ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, prostor, který tato právní úprava dává soudu k uplatnění jeho rozvahy v jednotlivých otázkách, je logickou příčinou toho, že při řešení některých otázek učinila soudní praxe i občanskoprávní teorie v obou zemích rozdílné závěry. U jiných sporných otázek (resp. otázek, ke kterým důvodně existují odlišné přístupy) došlo ve většinovém stanovisku v porovnání obou zemí ke shodě. Nebo naopak některá sporná otázka ještě nebyla spolehlivě rozřešena, případně byla řešena pouze na jedné straně hranic. Právě na takovéto otázky má dále tato práce ambici soustředit bližší pozornost, tedy zejména na:

- *pojímání institutu peněžitého zadostiučinění jako prostředku satisfakčního, jakož i preventivního, a to v užším a širším smyslu; přitom zde vyvstává otázka na přípustnost určité výrazněji preventivní úlohy tohoto prostředku (čili jeho preventivní funkce v širším smyslu), resp. na možnost relativní satisfakce svou výší (tj. svou citelností pro rušitele osobnosti fyzické osoby) působit svým způsobem též sankčně (represivně),*
- *problematiku výší přiznávaného peněžitého zadostiučinění obecně,*
- *promlčování práva na peněžité zadostiučinění,*

- *problematiku* – vyvstávající v případě porušení osobnostního práva na zdraví, a to – *vztahu peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a náhrad újem na zdraví podle § 444 odst. 1 a 2 OZ* (ve spojení s prováděcí vyhláškou č. 440/2001 Sb.; resp. podle § 444 OZ ve znění platném na území SR ve spojení se zvláštním zákonem č. 437/2004 Z. z.), a to ve formě odškodnění bolestí a ztížení společenského uplatnění,
- a *problematiku* – vyvstávající v případě porušení osobnostního práva na soukromí, resp. na rodinný život v důsledku usmrcení blízkého příbuzného – *vztahu peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a paušálního odškodnění pozůstalých za „škodu usmrcením“ podle § 444 odst. 3 OZ*, včetně problematiky určitých pokusů v rámci soudní praxe o komparativní používání některých paušálních částek podle § 444 odst. 3 OZ při určování výše přiznávaného peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ; tyto problematiky, související s právní úpravou § 444 odst. 3 OZ, se dotýkají pouze tuzemska – právní řád SR obdobnou právní úpravu nezná.

2. Obecně k občanskoprávní úpravě osobnostních práv

Jak již bylo řečeno výše, tato práce se zaměřuje výhradně na obecnou občanskoprávní (soukromoprávní) úpravu ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 až 16 OZ, tedy za použití synonymického pojmu na právní úpravu všeobecného osobnostního práva; s výjimkou nezbytného uvedení nároků podle § 444 OZ, včetně patřičných souvislostí (viz dále). Přesto v následujícím systematickém úvodu do soukromoprávní – občanskoprávní úpravy práva na ochranu osob tato práce vybočuje z tohoto předem stanoveného rámce, a to z důvodu co nejkomplexnějšího zachycení postavení, podstaty, účelu a smyslu právní úpravy všeobecného osobnostního práva, zahrnující úpravu náhrady nemajetkové újmy v penězích, jakožto prostředku právní ochrany osobnosti, jehož působení ve společnosti veřejnost vnímá zpravidla nejcitlivěji.

2.A Právo na ochranu osob a obecně k zařazení všeobecného osobnostního práva v systému soukromého, resp. občanského práva

Ustanovení § 1 odst. 2 OZ stanoví, že občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i **vztahy vyplývající z práva na ochranu osob** (pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony). Z tohoto ustanovení lze vyvodit následující:

1. *„Předmětem občanskoprávních vztahů jsou – vedle věcí, práv či jiných nemajetkových hodnot (§ 118 odst. 1 OZ) – i určité nemajetkové, nehmotné (imateriální) hodnoty (v literatuře i soudní praxi se někdy též hovoří o nehmotných statcích, resp. o stránkách či o projevech osobnosti).“*⁶ Osobní, resp. osobnostní⁷ nehmotné statky (a nehmotné statky vůbec) nejsou samy o sobě ocenitelné penězi, práva k nehmotným statkům mohou přesto vyvolávat určité majetkové reflexy – jednak ex contractu (např. smlouva o úplatném pořízení a užití fotografií fyzické osoby), jednak ex delicto (např. právo fyzické osoby na přiměřené zadostiučinění v penězích za nemajetkovou újmu na jejích subjektivních občanských osobnostních právech; viz dále). Právní ochrana osobnostních nehmotných statků před protiprávními – neoprávněnými zásahy (viz dále)

---

6 Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 125.

⁷ Pod pojmem osobní nehmotný statek se rozumí nemajetková práva a oprávněné zájmy fyzických, jakož i právnických osob. Pojem osobnostní nehmotný statek je užší – takovéto statky přísluší pouze fyzické osobě.

subjektů s rovným právním postavením – vůči nositelům osobnostních práv,⁸ jakož i dovolené dispozice s některými osobnostními hodnotami jsou upraveny zejména ve sféře občanského práva; to ve střední Evropě představuje obecný základ soukromého práva.⁹ Přitom základ soukromoprávní – občanskoprávní ochrany osobnostních nehmotných statků je obsažen v základním soukromoprávním kodexu, tedy v občanském zákoníku.

2. Předměty práva na ochranu osob, které občanský zákoník upravuje výslovně, jsou všeobecné osobnostní právo fyzické osoby (§11 a n. OZ), název právnické osoby (§ 19b odst. 2 OZ) a dobrá pověst právnické osoby (§ 19b odst. 3 OZ). Právní úpravě ochrany názvu ani dobré pověsti právnické osoby se tato práce dále nevěnuje. Právnická osoba jako taková (ze své fiktivní povahy) nemá právo na ochranu své „osobnosti“ jako fyzická osoba, má však předmětná práva, jejichž obsah se podobá některým aspektům ochrany osobnosti fyzické osoby.¹⁰

3. Vedle ochrany všeobecného osobnostního práva, spjatého nerozlučně s každou fyzickou osobou, občanské právo zabezpečuje prostřednictvím zvláštních zákonů (odkaz v § 1 odst. 3 OZ) také ochranu zvláštních osobnostních práv, která náležejí pouze některým fyzickým osobám (např. autorům, výkonným umělcům, vynálezci, zlepšovatelům a dalším); jedná se o práva k výsledkům určité tvůrčí duševní činnosti fyzické osoby.¹¹ Jak již bylo uvedeno výše, ochranu některých atributů osobnosti (každé) fyzické osoby – nad rámec právní úpravy všeobecného osobnostního práva – obsahují pro oblast soukromého práva i další zákony (např. zákon o ochraně osobních údajů, tiskový zákon, zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákoník práce).

4. Pro úplnost je zde třeba doplnit, že také obchodní zákoník poskytuje určitou zvláštní ochranu některým předmětům práva na ochranu osob, a to jednak obchodní firmě podnikatele zapsaného do obchodního rejstříku, jenž je právnickou nebo podnikající fyzickou osobou, přičemž protiprávním zásahem je zde neoprávněné užívání jeho obchodní firmy,¹² a jednak názvu a dobré pověsti právnické osoby před jednáním nekalé soutěže.¹³

---

⁸ Cirák, J.: Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1994, s. 37.

⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 16.

¹⁰ Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 243.

¹¹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 17.

¹² Podle znění obchodního zákoníku platného na území SR se zde chrání „obchodní jméno“ podnikatele (ať již zapsaného v obchodním rejstříku, či nikoli); obsah nároků podle § 12 tohoto zákona je v podstatě totožný.

¹³ Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 243.

2.B Prameny právní úpravy všeobecného osobnostního práva

Právní úprava ochrany nemajetkových hodnot osobnosti fyzické osoby je, jak již bylo charakterizováno výše, všeobecně provedena v **občanském zákoníku (§ 11 až 16)**, a to právní úpravou tzv. všeobecného osobnostního práva.

Zejména v Listině základních práv a svobod se zakotvuje **ústavní základ** právní úpravy všeobecného osobnostního práva v **České republice**, a to především v čl. 1 (zaručujícím svobodu a rovnost lidí v důstojnosti a právech, jakož i nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod), v čl. 3 odst. 1 (zaručujícím základní práva a svobody všem bez rozdílu), v čl. 4 (podle něhož lze povinnosti ukládat toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod; omezení základních práv a svobod mohou být upravena pouze zákonem a musí přitom platit shodně pro všechny případy; při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které se ustanovila), v čl. 6 (zaručujícím kromě jiného právo každého na život a ochranu práv nascitura, jakož i stanovícím kategorický zákaz trestu smrti), v čl. 7 (zaručujícím nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a stanovícím zákaz mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího trestání), v čl. 10 (v němž upravená základní lidská práva jsou konkretizací obecné ochrany nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí, zakotvené ve výše zmíněném čl. 7.¹⁴ – čl. 10 LPS tedy zaručuje právo každého, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno, stejně tak i právo každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života; odstavec 3 tohoto článku ve spojení s čl. 7 tvoří zároveň i ústavní základ ochrany osobních údajů fyzické osoby), v čl. 13 (zaručujícím listovní tajemství, tajemství jiných písemností a záznamů a tajemství dopravovaných zpráv, přičemž tyto záruky úzce souvisejí s ochranou soukromí fyzické osoby a jejího soukromého života), v čl. 8 (zaručujícím osobní svobodu v tradičním pojetí, tedy ochranu každého před neoprávněným omezením nebo odnětím volnosti pohybu – ať už je jejich původcem fyzická nebo právnická osoba, či orgán veřejné moci; především pak ale v souvislosti s garancemi v trestním právu procesním), v čl. 12 a 14 (jež zaručují každému nedotknutelnost obydlí a svobodu pohybu a pobytu, které jsou vedle osobní svobody dalšími z dílčích projevů svobody člověka),¹⁵ jakož i v čl. 17 (zaručujícím svobodu projevu

¹⁴ Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II. Část 2. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 79.

¹⁵ Tamtéž, s. 87.

a právo na informace) a též v čl. 35 (zaručujícím mimo jiné právo každého na příznivé životní prostředí).

Ústavněprávní základ ochrany osobnosti fyzické osoby **ve Slovenské republice** tvoří především Ústava Slovenskej republiky, zejména v čl. 12 odst. 1 a 2, čl. 13, čl. 15 až 17, čl. 19, čl. 21 až 23, čl. 26 a 44. Zde není třeba uvádět další podrobnosti, jelikož obsah vyjmenovaných článků odpovídá výše uvedeným ustanovením Listiny základních práv a svobod (s rozdíly téměř jen ohledně časových lhůt u procesních práv u zadržení a zatčení obviněného nebo podezřelého z trestného činu). Ústava SR totiž v sobě inkorporuje právní úpravu Listiny základních práv a svobod. Avšak i Listinu základních práv a svobod (v původním znění ústavního zákona č. 23/1991 Sb.) je na základě odkazu čl. 152 odst. 1 Ústavy SR třeba považovat za součást ústavního pořádku SR; ovšem jen ta její ustanovení, která neodporují Ústavě SR.

Zde je vhodné učinit určitý exkurz do právní úpravy čl. 127 Ústavy SR (ve spojení s § 56 zákona č. 38/1993 Z. z., o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov, v znení neskorších predpisov). Ústavní soud Slovenské republiky (na rozdíl od Ústavního soudu ČR) může totiž svým rozhodnutím, kterým vyhovuje ústavní stížnosti, přiznat tomu, jehož základní práva a svobody vyplývající z Ústavy SR (a LPS) nebo z ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy podle čl. 154c odst. 1 a čl. 7 odst. 5 Ústavy SR byly porušeny, tzv. „**přiměřené finanční zadostiučinění**“. Tomuto institutu se tato práce dále věnuje v samostatné části, a to s cílem určitého porovnání tohoto svěbytného prostředku s institutem peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.

Mezinárodněprávní základ ochrany osobnosti fyzické osoby **v České republice** představují ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy, resp. tedy zejména příslušná ustanovení Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších dodatkových protokolů, a Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (č. 96/2001 Sb. m. s.), včetně Dodatkového protokolu o zákazu klonování lidských bytostí (č. 97/2001 Sb. m. s.); jakož i ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy podle čl. 10a ve spojení s čl. 10 Ústavy, tedy Smlouva o Evropské unii (č. 44/2004 Sb. m. s., ve znění Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství – č. 111/2009 Sb. m. s.), na základě jejíhož novelizovaného čl. 6 odst. 1 má Listina základních práv Evropské unie stejnou právní sílu jako tato smlouva,

resp. mezinárodněprávním základem osobnostní ochrany jsou od 1.12.2009 také příslušná ustanovení Listiny základních práv Evropské unie.

Mezinárodněprávní základ právní úpravy všeobecného osobnostního práva je v SR tvořen ratifikovanými a vyhlášenými mezinárodními smlouvami podle čl. 154c odst. 1 a čl. 7 odst. 5 Ústavy SR. Přitom se jedná o tentýž smluvní základ jako v ČR.

2.C Pojem všeobecného osobnostního práva

Jak se již opětovně uvádělo výše, obecnou občanskoprávní (soukromoprávní) úpravou ochrany osobnosti fyzické osoby (obsaženou v části první, hlavě druhé občanského zákoníku pod marginální rubrikou „Ochrana osobnosti“) se rozumí právní úprava všeobecného osobnostního práva. Toto právo (resp. tato práva – viz dále) je jednak osobnostním proto, že jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty osobnosti fyzické osoby v její fyzické a psychicko-morální integritě, a jednak všeobecným proto, že se týká všech fyzických osob.¹⁶ Jinak řečeno, všeobecné osobnostní právo patří bez rozdílu každé fyzické osobě, a to bez toho, aby ke vzniku práva na ochranu osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ bylo – kromě její vlastní fyzické existence – nutné přistoupení jakékoli další právní skutečnosti.¹⁷

Právní úprava všeobecného osobnostního práva je občanskoprávní konkretizací osobnostních práv úzce spjatých s každou fyzickou osobou – přirozených a nezadatelných, a tedy nejširším a nejvýznamnějším – v souladu s výše uvedeným – zakotvením práva na ochranu osobnosti člověka jako jednoho ze základních lidských práv, a tím i jednoho z nejpodstatnějších prostředků zabezpečení důstojné existence a svobodného rozvoje každého lidského jedince.¹⁸

Pojem všeobecného osobnostního práva má dva rozměry, a to objektivního nebo subjektivního všeobecného osobnostního práva.

---

¹⁶ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 127.

¹⁷ Fekete, I.: Občiansky zákoník – Komentár. 1. vyd. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko – EPOS, 2007, s. 63.

¹⁸ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 133.

2.C.1 Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu

Všeobecným osobnostním právem v objektivním (normativním) smyslu se rozumí „*souhrn homogenních právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé nehmotné hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým či právníckým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle.*“¹⁹

Tato definice odráží monistické pojetí všeobecného osobnostního práva v občanském právu, podle něhož je osobnost fyzické osoby jako celek v její fyzické a morální jednotě předmětem právní úpravy všeobecného osobnostního práva. Přitom všechna existující dílčí osobnostní práva jsou zahrnuta v rámci tohoto jednotného práva, za podmínky, že subjekty všeobecného osobnostního práva mají rovné právní postavení.²⁰

Rozsah ochrany všeobecného osobnostního práva je tedy stanoven v § 11 OZ formou tzv. generální klauzule. Výslovně se zde uvádí i jednotlivá dílčí osobnostní práva, ovšem pouze demonstrativním výčtem – typických složek (stránek či projevů) osobnosti fyzické osoby.²¹ Neuzavřenost tohoto výčtu tak umožňuje soudní praxi (často významně ovlivňované občanskoprávní teorií) výčet chráněných osobnostních práv pružně rozšiřovat o další hodnoty osobnosti fyzické osoby, a to zejména v závislosti na měnících se společenských podmínkách nebo na stavu poznání rozvoje lidské osobnosti či v souladu s převažujícími veřejnými zájmy.²²

2.C.2 Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu a jeho omezení

Subjektivní všeobecné osobnostní právo jako jednotné právo, resp. v jeho rámci jednotlivá subjektivní dílčí osobnostní práva lze vyjádřit jako oprávnění, resp. možnost každé fyzické osoby jako individuality a suveréna nakládat v mezích právního řádu podle svého uvážení a seburčení co nejdříve se svou osobností, resp. s jednotlivými hodnotami tvořícími integritu její osobnosti v její fyzické a morální jednotě vůči ostatním subjektům

¹⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 57.

²⁰ Tamtéž, s. 62.

²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.10.1995, sp. zn. I. ÚS 15/95.

²² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 64.

nacházejícím se v rovném právním postavení, a to za účelem uplatnění a ochrany svébytnosti, zájmů a potřeb fyzické osoby ve společnosti.²³

Obsah všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu tvoří jednak *složka pozitivní* (vyjadřující oprávnění fyzické osoby osobnost užívat a disponovat s ní, tato oprávnění umožňují fyzické osobě uplatňovat běžně svou osobnost – nezávisle na případných protiprávních [neoprávněných] zásazích do její osobnosti ze strany ostatních subjektů s rovným právním postavením), a jednak *složka negativní* (jež dává fyzické osobě právo vzepřít se, resp. zapovědět neoprávněné zásahy do své osobnosti; tím je zajištěna ochrana osobnosti fyzické osoby pro případ neoprávněného porušení či ohrožení – praktickým výrazem této negativní složky jsou občanskoprávní prostředky ochrany všeobecného osobnostního práva).²⁴

Možnosti fyzické osoby nakládat se svou osobností nepředstavují ovšem oprávnění absolutní, neomezená. Fyzická osoba jako suverén a autonomní subjekt občanskoprávních vztahů má sice v obecné rovině dispoziční oprávnění ke své osobnosti, avšak využít jej může pouze ve vztahu k těm hodnotám své osobnosti, jejichž povaha to připouští. Jinak vyjádřeno, fyzická osoba může dispozičním úkonem udělit jinému subjektu svolení k nakládání jen ohledně některých hodnot své osobnosti (například uzavře smlouvu o využití svého jména pro reklamní účely), avšak hodnot, jako jsou např. jméno, podoba, čest nebo důstojnost, nemůže platně pozbyť. Jak je tedy z uvedeného příkladu patrné, fyzická osoba může jinému subjektu povolit užití svého jména, nemůže tím však současně sama ztratit možnost své jméno používat. Jde zde jednak o zásah do osobnosti, resp. o omezení subjektivního všeobecného osobnostního práva z vůle samotné dotčené fyzické osoby, jednak o omezení pozitivní složky obsahu osobnostních práv fyzické osoby v důsledku případného rozporu jejího dispozičního úkonu se zákonem či v důsledku obcházení zákona anebo pro rozpor s dobrými mravy – viz výše uvedené příklady nepřipustnosti trvalé ztráty osobnostních atributů.²⁵

K omezování všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu může docházet bez zřetele k vůli dotčené fyzické osoby také v dalších případech, ovšem jen v takových, které zákon výslovně stanoví (popřípadě též z rozhodnutí státního orgánu na základě zákona), a pouze tehdy, jsou-li při tom plně respektovány ústavní zásady a mezinárodněprávní závazky o používání ustanovení o mezích základních lidských práv a svobod. Tak např. v § 12 OZ je obsažena zvláštní právní úprava pro taxativně vypočtené

---

²³ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 92.

²⁴ Tamtéž, s. 94.

²⁵ Tamtéž, s. 92, 93, 98 a 105.

osobnostní hodnoty (písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy), podléhající jinak obecnému režimu ustanovení § 11.²⁶ Přitom tato právní úprava umožňuje zasahovat do uvedených hodnot v případech tzv. zákonných licencí – úřední, vědecké či umělecké a zpravodajské.²⁷

Všechna omezení subjektivního všeobecného osobnostního práva jsou tedy vždy dána objektivními hledisky, a sice existencí oprávněných zájmů ostatních subjektů s rovným právním postavením anebo veřejného zájmu.²⁸

Základními rysy všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu jsou jeho apriorní povaha (jak již bylo uvedeno výše, každé fyzické osobě jako individualitě a suverénu náleží bez dalšího), nemajetkový (ryze osobní) charakter, absolutní relevance (působí erga omnes), výlučně osobní charakter (patří po celou dobu života jen a pouze jeho nositeli), (s tím související) nepřevoditelnost a nezcizitelnost (neoddělitelnost od jeho nositele), nezděditelnost (netvoří předmět dědictví), nepostižitelnost výkonem rozhodnutí (exekucí), časová neomezenost (trvá po celou dobu života fyzické osoby od jejího narození, resp. jejího početí až do její smrti) a nepromlčitelnost (výjimkou je promlčitelnost práva na peněžité zadostiučinění – viz dále; prekluzi u všeobecného osobnostního práva občanský zákoník nestanoví).²⁹

Účinnost právní ochrany subjektivních osobnostních práv fyzické osoby předurčuje uskutečňování jejího celkového právního postavení. Tak se skrze právní úpravu všeobecného osobnostního práva zabezpečuje především elementární důstojná existence fyzické osoby jako základní maxima demokratického právního státu. Tato právní úprava tedy zásadně přispívá k formování, podpoře a rozvoji samostatnosti, osobní, pracovní, tvůrčí či jiné aktivity, podnikavosti, činorodosti, iniciativy a kreativity člověka.³⁰

2.C.3 Subjekty všeobecného osobnostního práva

Nositeli všeobecného osobnostního práva, resp. jeho **oprávněnými subjekty** jsou pouze lidé (fyzické osoby), a to všechny fyzické osoby od svého narození, resp. svého

---

²⁶ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 70.

²⁷ Tamtéž, s. 93, 105 a 106.

²⁸ Tamtéž, 2004, s. 93.

²⁹ Tamtéž, s. 96 až 100. Lazar, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 3. vyd. 1. zväzok. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2006, s. 169 a 170.

³⁰ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 94 a 106.

početí³¹ až do své smrti. Přitom nasciturus má jen podmíněnou právní subjektivitu (tím, že se narodí živý; až narozením mu vzniká – zpětně od početí – současně se samostatnou právní subjektivitou také samostatná občanskoprávní ochrana), přičemž do narození se považuje za součást těla své matky a je chráněn spolu s ním. Právní ochrana všeobecného osobnostního práva přísluší též nezletilcům nebo fyzickým osobám zbaveným či omezeným ve způsobilosti k právním úkonům anebo osobám trpícím duševní poruchou, které však soud nezbavil nebo neomezil ve způsobilosti k právním úkonům.³²

Pojmovým znakem subjektivního všeobecného osobnostního práva je mimo jiné jeho nezděditelnost.³³ To však neznamená, že by se zároveň nezaručovala určitá postmortální ochrana některých nadále přetrvávajících hodnot osobnosti zemřelého čili práva pozůstalých blízkých osob na pietu. Posmrtnou ochranu osobnosti zemřelé dotčené fyzické osoby mohou uplatňovat jen osoby taxativně uvedené v § 15 OZ (manžel nebo partner či děti zemřelého, a není-li jich, jeho rodiče). Přitom toto specifické právo vzniká vyjmenovaným osobám originárně.³⁴

Pojmovým znakem všeobecného osobnostního práva v subjektivním smyslu je také jeho absolutní povaha (to, že působí erga omnes). Tedy subjektivnímu všeobecnému osobnostnímu právu konkrétní fyzické osoby odpovídá právní povinnost všech ostatních subjektů zdržet se všech neoprávněných zásahů do jejích osobnostních práv. Pokud ovšem k tomuto právnímu vztahu mezi nositelem subjektivního všeobecného osobnostního práva a všemi ostatními právními subjekty přistoupí určitá další, nová právní skutečnost (dispoziční právní úkon nositele osobnostních práv, zákonná licence nebo zejména neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby), vzniká v důsledku této právní skutečnosti relativní osobnostněprávní vztah (čili osobnostněprávní vztah se subjektivními občanskými osobnostními právy relativní povahy), jehož *povinným subjektem* je již pouze konkrétní původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby.³⁵ Přitom původcem zásahu může být fyzická nebo právnická osoba anebo popřípadě také stát.³⁶

---

³¹ Ustanovení § 7 odst. 1 OZ.

³² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 75 a 79.

³³ Tento závěr učinila také soudní praxe, a sice v rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.1.1998, sp. zn. 23 C 52/96 nebo v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2002, sp. zn. 25 Cdo 608/2002.

³⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 99. Také viz rozsudek KS v Ostravě, sp. zn. 23 C 52/96.

³⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 91.

³⁶ Ustanovení § 21 OZ.

2.C.4 Předmět všeobecného osobnostního práva

Předmět subjektivního všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva, resp. v jeho rámci jednotlivých subjektivních dílčích osobnostních práv tvoří osobnost každé fyzické osoby jako individuality a suveréna, resp. jednotlivé hodnoty (statky, atributy, složky, stránky nebo projevy její osobnosti) tvořící integritu její osobnosti v její fyzické a morální jednotě, s níž, resp. s nimiž oprávněná fyzická osoba nakládá vůči všem ostatním subjektům nacházejícím se v rovném právním postavení.³⁷ Přitom předmětem obecné občanskoprávní ochrany je vždy osobnost člověka v její celistvosti. „*Dílčí osobnostní práva jsou proto chráněna jen tehdy, jestliže je zasažena osobnost člověka jako celek. Proto i výčet jednotlivých dílčích osobnostních práv v § 11 OZ je pouze příkladný.*“³⁸ Problematice zasažení osobnosti člověka jako celku se tato práce věnuje v části čtvrté v rámci charakterizace pojmu neoprávněného (protiprávního) zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby.

Předmětné osobnostní hodnoty, jejichž právní ochrana je zakotvena formou generální klauzule § 11 OZ, občanskoprávní teorie rozčleňuje zpravidla následovně:³⁹

1. Život, zdraví (včetně zdraví psychického) a tělo fyzické osoby čili souhrnně tělesná integrita a její nedotknutelnost.
2. Lidská důstojnost, občanská (osobní) čest a dobrá pověst („dobré jméno“) fyzické osoby.
3. Jméno fyzické osoby (jméno rodové – příjmení, za určitých podmínek i jméno vlastní – křestní, případně také jméno krycí – pseudonym).
4. Soukromí fyzické osoby a její rodinný život neboli její intimní sféra.
5. Slovní projevy fyzické osoby osobní povahy (její písemnosti osobní povahy či zvukové záznamy týkající se jejích projevů osobní povahy).
6. Osobní svoboda fyzické osoby.
7. Rovnost fyzické osoby (včetně nediskriminace člověka z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, věku, náboženství, národnostního původu, politického přesvědčení atd.).
8. Svoboda pohybu a pobytu fyzické osoby.
9. Podoba fyzické osoby či její podobizna, obrazový snímek nebo obrazový záznam.
10. Příznivé životní prostředí fyzické osoby.

³⁷ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 120.

³⁸ Lazar, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 3. vyd. 1. zväzok. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2006, s. 170.

³⁹ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 134 a 135.

Jak již bylo uvedeno výše, tento výčet chráněných osobnostních hodnot je v souladu s pojetím všeobecného osobnostního práva jako práva jednotného neuzavřený a vyjadřuje tedy pouze takové stránky či projevy osobnosti fyzické osoby, jejichž ochrana je v občanskoprávní teorii, jakož i soudní praxi typicky uznávána, resp. v současných společenských podmínkách.

2.D Vztah obecné občanskoprávní úpravy ochrany osobnosti a právních úprav doplňkových, resp. zvláštních

V návaznosti na výše uvedené konstatování skutečnosti, že právní úprava ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ představuje obecný základ soukromoprávní – občanskoprávní ochrany osobnostních práv člověka, je třeba uvést význam a důsledky této (vše)obecnosti občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva, a to především pro aplikační praxi soudů. Přitom situace v České i Slovenské republice by v tomto směru měla být stejná.

Co se týče doplňkové právní ochrany osobnostních práv, která je upravena veřejnoprávní metodou (tj. např. ochrany poskytované prostředky trestního nebo správního práva), souběžné uplatnění občanskoprávní ochrany podle § 11 a n. OZ považuje praxe v zásadě za nekonfliktní. Nejčastěji půjde o případy nemajetkových újem v důsledku trestných činů a přestupků (zejména o trestné činy proti životu a zdraví a přestupky proti občanskému soužití nebo o další trestné činy či přestupky spáchané v souvislosti s dopravními a stavebními nehodami) anebo o následky lékařské nedbalosti (např. postupu nikoli lege artis). Těmito případy se tato práce podrobněji zabývá dále. Ovšem již zde je třeba uvést, že za satisfakční prostředek podřaditelný pod ustanovení § 13 odst. 1 OZ, resp. za jistou formu morálního zadostiučinění (vedle konstatování porušení osobnostních práv ve vlastním řízení o ochranu osobnosti) má soudní praxe rovněž samotný odsuzující trestní rozsudek.⁴⁰

Pokud však jde o doplňkovou osobnostněprávní ochranu upravenou metodou soukromoprávní, resp. ochranu prostřednictvím prostředků soukromého práva, která poskytuje zejména žalobní nároky zdržovací, restituční a satisfakční, existuje v praxi několik přístupů.

---

⁴⁰ Totiž společnost již samotným trestním rozsudkem odsuzuje jednání původce protiprávního (neoprávněného) zásahu do osobnosti dotčené fyzické osoby. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 3536/2006.

Pojetí všeobecného osobnostního práva jako jednotného práva z něj činí takový veskrze obecný právní institut, který „připouští ve stejné míře ochranu veškerým různorodým projevům osobnosti fyzické osoby v nejrůznějších sférách jejího života.“⁴¹ Z tohoto hlediska lze soukromoprávní normy, jež poskytují speciální právní ochranu některým dílčím osobnostním právům nebo v oblasti určitých společenských vztahů, považovat za zvláštní právní úpravu. Přitom subsidiaritu prostředků občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva podle § 13 OZ lze v obecné rovině mít za přijímanou, a to především v případě porovnání nekompletní speciální právní úpravy v určité oblasti (nekompletní v tom smyslu, že neposkytuje právní prostředky obdobné prostředkům občanskoprávní ochrany osobnosti podle § 13 OZ vůbec nebo úplné spektrum takovýchto prostředků) s obecnou občanskoprávní úpravou ochrany osobnostních práv fyzické osoby podle § 11 a n. OZ. V takovém případě je nepoměrně obtížnější zpochybňovat opodstatněnost subsidiárního použití občanskoprávních prostředků podle § 13 OZ.⁴²

Ovšem ohledně *vztahu konkrétního prostředku zvláštní* občanskoprávní (soukromoprávní) *ochrany osobnosti fyzické osoby*, který je obdobný (ve smyslu „zrcadlový“) některému z občanskoprávních prostředků podle § 13 OZ, *a* předmětného *prostředku obecné ochrany osobnostních práv* (jde v zásadě vždy o přiměřené peněžité zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ) lze v praxi nalézt v podstatě tři variantní závěry. Pro ilustraci se jedná např. o vztah přiměřeného peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a odškodnění podle § 444 OZ (přitom problematikám „škody na zdraví“ a „škody usmrcením“ se tato práce věnuje samostatně) nebo přiměřeného peněžitého zadostiučinění podle § 10 odst. 1 a 2 antidiskriminačního zákona (č. 198/2009 Sb.), a to za porušení práva na rovné zacházení nebo za diskriminaci; v SR se obdobně uplatňuje satisfakce podle § 9 odst. 2 a 3 zákona č. 365/2004 Z. z.

První závěr. Existence možnosti před soudem použít některý prostředek předmětné zvláštní ochrany osobnosti fyzické osoby zásadně vylučuje – pro jedno a totéž tvrzené

⁴¹ Pirošíková, M.: O ochraně osobnosti, zákone č. 58/1969 Zb. a ich výklade v súlade so zárukami obsahnutými v článku 5 Dohovoru. Justičná revue č. 5/2005, s. 674.

⁴² Tak tomu v ČR bylo např. do novelizace zákona č. 82/1998 Sb. (upravujícího odpovědnost státu a územních samosprávných celků za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem) zákonem č. 160/2006 Sb., kterou se do předmětné právní úpravy s účinností od 27.4.2010 doplňuje ustanovení § 31a, tedy úprava přiměřeného zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. V SR byl přijat nový zákon č. 514/2003 Z. z., který obsahuje obdobnou právní úpravu (§ 17 odst. 2). Tedy před nabytím účinnosti těchto (zvláštních) právních úprav se bylo možné přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou osobnostní újmu, vzniklou v důsledku daného neoprávněného zásahu, domáhat **výhradně pouze** prostřednictvím občanskoprávní ochrany osobnosti podle § 11 a n. OZ. Viz Babjaková, L.: O náhrade nemajetkovej ujmy alebo o ochrane osobnosti zase trochu jinak. Justičná revue č. 12/2004, s. 1382. A Pirošíková, M.: O ochraně osobnosti, zákone č. 58/1969 Zb. a ich výklade v súlade so zárukami obsahnutými v článku 5 Dohovoru. Justičná revue č. 5/2005, s. 668, 673 a 675. Také viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2006, sp. zn. 25 Cdo 159/2005.

porušení jejich osobnostních práv v důsledku jediného neoprávněného zásahu – úspěch žádosti, resp. žaloby o uplatnění obdobného (zrcadlového) občanskoprávního prostředku podle § 13 OZ, a to jednak *namísto* příslušného prostředku podle zvláštní právní úpravy a jednak *souběžně* s tímto prostředkem (ať již po předchozím uplatnění předmětného speciálního prostředku, nebo zároveň s ním). Tedy je zde třeba vždy respektovat obecné právní zásady „*Lex specialis derogat legi generali*“ a „*Ne bis in idem*“. Například půjde o závěr, že existence zvláštní právní úpravy nároku na náhradu „škody usmrcením“ podle § 444 odst. 3 OZ (to ovšem je pouze specifikum České republiky) vylučuje, aby soud dotčené fyzické osobě (v tomto případě pozůstalému) přiznal zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ,⁴³ přičemž, jak již bylo uvedeno výše, této problematice se tato práce věnuje dále. Pro úplnost je třeba uvést, že přiznání zadostiučinění v penězích podle zvláštní právní úpravy zásadně nevylučuje souběžné morální zadostiučinění podle § 13 odst. 1 OZ (např. omluvu), není-li tato forma zadostiučinění také zvláště upravena.⁴⁴

Druhý závěr, který výjimečně připouští (v jistém smyslu podpůrné) použití zrcadlových občanskoprávních prostředků podle § 13 OZ, a to souběžně s příslušnými prostředky podle zvláštní právní úpravy, aniž by se jednalo o zřejmé porušení principu „*Ne bis in idem*“.⁴⁵ Jinak řečeno, zde se umožňuje souběžně soudně uplatnit – následně po předchozím užití předmětného speciálního prostředku nebo zároveň s ním – příslušný zrcadlový občanskoprávní prostředek podle § 13 OZ. Takováto souběžná realizace dvou druhově totožných nároků pro jedině porušení osobnosti fyzické osoby, resp. takovéto opětovné uplatnění (jedné a též) civilněprávní sankce pro tentýž skutek se v soudní praxi ČR připouští např. u náhrady nemajetkové újmy nastalé na osobnostních právech pozůstalého v důsledku usmrcení osoby blízké (viz § 444 odst. 3 OZ). Zvláštní právní úprava rozsahu „odškodnění“ za tento druh imateriální újmy je totiž natolik paušální, že ji nelze spravedlivě považovat za vyčerpávající řešení daného problému (viz dále).⁴⁶

Třetí závěr. V praxi je možné zaznamenat též některé názory popírající použitelnost zásady „*Lex specialis derogat legi generali*“ ve vztahu k právní úpravě ochrany osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ, resp. relutární satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.

⁴³ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 200. Ovšem takovýto závěr o derogaci práva na relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ speciální právní úpravou práva na náhradu škody podle § 444 odst. 3 OZ popřela pozdější judikatura Ústavního soudu ČR (viz jeho náleze ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04).

⁴⁴ To ovšem je odlišný případ, který je daný jednak primární „subsidiaritou“ morálního zadostiučinění podle § 13 odst. 1 OZ vůči relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a jednak jejich komplementárností.

⁴⁵ Pokud jde o ochranu osobnostních práv fyzické osoby, porušení principu „*Ne bis in idem*“ se posuzuje zejména ve vztahu k totožnosti tvrzeného skutku (neoprávněného zásahu a jeho následků), totožnosti druhu uplatňovaného nároku, resp. formy požadovaného plnění a jeho právního důvodu (v daném případě se jedná toliko o žádost o přiznání přiměřeného peněžitého zadostiučinění z důvodu tvrzeného porušení osobnosti dotčené fyzické osoby; tím lze říci i k totožnosti předmětu řízení) a k totožnosti žalobce (dotčené osoby).

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

Podle těchto názorů je (obecná) občanskoprávní ochrana všeobecného osobnostního práva prvořadá, případné zamítnutí žaloby, resp. odkázání oprávněného na zvláštní právní úpravu se proto vylučuje; a to i kdyby se v daném případě předmětné speciální prostředky jevíly účelnější.⁴⁷ Při respektu k principu „Ne bis in idem“ je tedy volba mezi prostředky obecné a zvláštní ochrany osobnostních práv v zásadě ponechána na vůli dotčené fyzické osoby.

Třetí závěr lze mít za poněkud kontroverzní, proto se tato práce dále přidrží závěru prvního a druhého, které jsou v odborné veřejnosti šířeji uznávány.

3. Prostředky občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva

Demokratický právní stát má zvláštní zájem na respektování osobnosti člověka.⁴⁸ To je dáno jednak důrazem, který vyspělá společnost přirozeně klade na zabezpečování důstojné existence, individuálních svobod a samostatného rozvoje každého člověka (tomu odpovídá také výrazně antropologický charakter právního řádu), jednak citlivostí, se kterou lidé vnímají neoprávněné zásahy do svých osobnostních práv, neboť je často pociťují tíživěji než zásahy do svého majetku.⁴⁹ Takovýto zájem právního státu se projevuje kromě jiného i v tom, že se právní ochrana osobnosti fyzických osob poskytuje komplementárně v různých odvětvích právního řádu, a sice např. v právu ústavním, trestním, správním, pracovním nebo občanském.⁵⁰ Přitom právě občanské právo – s ohledem na ústavní a mezinárodněprávní požadavky na zajištění účinné právní ochrany základních práv a svobod – disponuje zpravidla nejpovolnějšími prostředky k ochraně osobnostních práv fyzických osob. Je tomu tak také proto, že právní úprava prostředků občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva, resp. úprava občanskoprávní odpovědnosti za nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do osobnosti dotčené fyzické osoby (§ 13 OZ) se zakládá na objektivním principu.

Prostředky občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva se v literatuře třídí na obecné a zvláštní (specifické), resp. na obecné prostředky občanskoprávní ochrany

---

⁴⁷ Pirošíková, M.: O ochrane osobnosti, zákone č. 58/1969 Zb. a ich výklade v súlade so zárukami obsahnutými v článku 5 Dohovoru. *Justičná revue* č. 5/2005, s. 674.

⁴⁸ Ustanovení čl. 1 odst. 1. Ústavy: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“ Přitom právo na ochranu osobnosti člověka je jedním ze základních lidských práv (nezadatelných, nezrušitelných, nezcizitelných a neprohlášených).

⁴⁹ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárková, M. – Hulmák, M. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 195.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 20.5.2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.

osobnostních práv fyzické osoby a na zvláštní prostředky občanskoprávní soudní ochrany osobnosti fyzické osoby.⁵¹

3.A Obecné prostředky občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva

Mezi obecné prostředky občanskoprávní ochrany osobnostních práv fyzické osoby podle § 11 a n. OZ patří:

a) svépomoc (§ 6 OZ), ovšem pouze coby výjimka z monopolu státní moci na poskytování právní ochrany (§ 4 OZ),

b) předběžná právní ochrana pokojného stavu u příslušného orgánu státní správy (§ 5 OZ), která přichází rovněž v úvahu jen ve výjimečných případech,

c) ochrana soudní (petitorní; § 4 OZ, § 3 a § 7 odst. 1 OSŘ i OSP), a to:

- *ochrana poskytovaná v rámci smířčího řízení* – občanský soudní řád (i občiansky súdny poriadok) umožňuje účastníkům řízení využít pokusu o tzv. prétorský smír před zahájením řízení ve věci samé (§ 67 a n. OSŘ i OSP), ale i skončit řízení soudním smírem po jeho zahájení (§ 69 ve spojení s § 99 OSŘ i OSP),⁵²

- *ochrana poskytovaná prostřednictvím předběžných opatření* (§ 74 a n. OSŘ i OSP),

- *ochrana poskytovaná prostřednictvím jiných prostředků občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva, než které jsou výslovně uvedeny v § 13 OZ* (a jejichž uplatnění připouští, resp. nevylučuje samotná dikce ustanovení § 13 odst. 1 OZ⁵³) – zde jde např. o žalobu na určení, že konkrétní výroky (slovní nebo písemné) jsou nepravdivé, anebo o žalobu toliko na určení, že došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv žalobce, přičemž se nejedná o určovací žalobu podle § 80 písm. c) OSŘ (i OSP) a není tedy třeba prokazovat naléhavý právní zájem na takovém určení,⁵⁴

⁵¹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 171. Lazar, J. a kol.: Základy občianskeho hmotného práva. 1. zväzok. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2000, s. 112.

⁵² Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 195.

⁵³ „Fyzická osoba má **zejména** právo se domáhat...” A tedy výčet (specifických) prostředků občanskoprávní (soudní) ochrany všeobecného osobnostního práva podle § 13 OZ je pouze demonstrativní.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.5.1995, sp. zn. Cdon 18/95, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR č. 46/1995, in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 90. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákoník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

- *ochrana prostřednictvím žaloby na náhradu škody*, přičemž právo na náhradu škody je zvláštní občanskoprávní sankcí, která je upravena v § 16 OZ⁵⁵ a kterou může dotčená fyzická osoba uplatnit vůči původci neoprávněného zásahu (zde též škůdci) do své osobnosti, jestliže fyzické osobě v důsledku neoprávněného zásahu vznikla vedle nemajetkové újmy na jejích osobnostních právech také újma majetková, resp. škoda; dotčené fyzické osobě (vedle nároků podle § 13 OZ) tedy rovněž náleží samostatný žalobní nárok na náhradu škody; přitom občanskoprávní odpovědnost škůdce (hmotněprávní podmínky jejího vzniku, způsob, rozsah nebo případně přiměřené snížení náhrady škody) se zde řídí na základě odkazu v § 16 OZ obecnými ustanoveními o odpovědnosti za škodu (§ 415 a n. OZ) – proto se tu uplatňuje (na rozdíl od sankcí podle § 13 OZ) subjektivní odpovědnost škůdce, jež se zakládá na principu presumovaného zavinění, a to včetně jeho případné exkulpace (§ 420 OZ); právo na náhradu škody podléhá promlčení podle § 106 OZ,

- *ochrana prostřednictvím žaloby na vydání bezdůvodného obohacení* – s ohledem na to, co bylo výše uvedeno k možnému souběhu osobnostních práv podle § 13 OZ s právem na náhradu škody, je z povahy věci takovýto souběh možný též u práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení; v praxi půjde zejména o následky neoprávněného použití jmen, podobizen, obrazových snímků nebo záznamů populárních či veřejně známých osobností (herců, zpěváků, profesionálních sportovců, vědců, politiků a dalších) pro reklamní účely;⁵⁶ přitom ten, kdo se bezdůvodně obohatí, nese objektivní odpovědnost podle § 451 a n. OZ; předmětné právo se promlčuje podle § 107 OZ.⁵⁷

3.B Obecně k zvláštním prostředkům občanskoprávní soudní ochrany všeobecného osobnostního práva

Zvláštní (specifické) prostředky občanskoprávní soudní (petitorní) ochrany všeobecného osobnostního práva hmotněprávně upravuje ustanovení § 13 OZ. Občanskoprávní teorie je zároveň pokládá za druh zvláštních občanskoprávních sankcí (spolu s právem na náhradu škody podle § 16 OZ anebo obdobně také s právem na vydání bezdůvodného obohacení), které postihují původce způsobilých neoprávněných zásahů

---

⁵⁵ Vedle nároků (čili zvláštních občanskoprávních sankcí – viz dále) za protiprávní zásah do všeobecného osobnostního práva podle § 13 OZ. Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 145.

⁵⁶ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 11.

⁵⁷ Fekete, I.: Občiansky zákonník – Komentár. 1. vyd. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko – EPOS, 2007, s. 72.

do osobnostních práv fyzických osob (k pojmu zásahu viz dále). Přitom v důsledku takového neoprávněného zásahu vzniká nemajetková újma, spočívající v porušení či jen v samotném ohrožení osobnosti dotčené fyzické osoby.⁵⁸

Zde je třeba uvést, že tyto zvláštní prostředky jsou jinak typickými nástroji soukromoprávní ochrany práv k nemotným statkům jako takové. Rovněž tak jsou využívány v právu proti nekalé soutěži.⁵⁹

Tyto specifické prostředky působí na rušitele (i ohrožitele) osobnostních práv svou funkcí preventivní (zdržovací), restituční (odstraňovací) a satisfakční (zadostiučňovací). Z toho je patrná velmi různorodá povaha těchto prostředků, což odpovídá jejich společenskému účelu, a to jednotlivě i ve vzájemné kombinaci zajišťovat v oblasti občanského (soukromého) práva co nejkomplexnější ochranu a nejúčinnější respektování osobnosti fyzické osoby a jejího všestranného svobodného rozvoje.⁶⁰ To také předurčuje značný význam a dosah zvláštních prostředků, jelikož představují pružnou negativní reakci zákonodárce a společnosti na velmi široké spektrum neoprávněných zásahů do osobnostních práv fyzické osoby, které je dáno mnohočetností projevů jednotlivých stránek její osobnosti.⁶¹

Jedná se o prostředky jednak obranné a nepeněžité (zdržovací a odstraňovací), jednak zadostiučňovací, přičemž satisfakci lze dotčené fyzické osobě přiznat i v penězích. Jako prostředky k nápravě imateriálních osobnostních újem proto ve svém souhrnu slouží – v rámci naplňování svého výše uvedeného společenského účelu – také jako nástroje speciální a generální prevence.⁶²

Jak již bylo uvedeno výše, tyto zvláštní prostředky jsou v § 13 OZ stanoveny pouze demonstrativním výčtem, a tudíž se v soudní praxi v souladu s tímto ustanovením připouští i další druhy žalob.

---

⁵⁸ Na tom, zda-li došlo k ohrožení, nebo již k porušení osobnosti dotčené fyzické osoby, poté závisí výběr konkrétního občanskoprávního prostředku podle § 13 OZ. **Přitom se nevyžaduje ani vyvolání následků.** Totiž „pro úspěšné uplatnění práva na ochranu osobnosti stačí zjištění, že zásah byl objektivně způsobilý narušit nebo ohrozit práva chráněná ustanovením § 11 OZ.“ Co se týče nevyvolání předmětných následků, to má v praxi význam **pro posouzení nároku** dotčené fyzické osoby **na zdržení se neoprávněného zásahu** do jejích osobnostních práv. Viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 145 a 152. A Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 176 in Vojčák, P. a kol.: Občiansky zákonník – Stručný komentár. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2009, s. 69.

⁵⁹ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučnění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 7.

⁶⁰ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 146 a 175.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2005, sp. zn. 30 Cdo 2652/2005.

⁶² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 146 a 175.

Při aplikaci zvláštních prostředků občanskoprávní soudní ochrany osobnostních práv fyzické osoby se uplatňuje **absolutní objektivní odpovědnost** rušitele (ohrožitele), což zvyšuje jejich praktickou účinnost. Mohou být uplatněny bez zřetele na zavinění povinného subjektu, jehož liberace se nepřipouští (např. důkazem tzv. omluvitelného – ospravedlňujícího omylu⁶³); výjimkou je tzv. důkaz pravdy u difamujících skutkových tvrzení zasahujících důstojnost, čest nebo pověst („dobré jméno“) fyzické osoby, ovšem s výhradou nepřipustnosti jakýchkoli (i pravdivých) zneuctvujících tvrzení ohledně osobního soukromí. Takovýto odpovědnostní režim je třeba považovat za adekvátní, a především žádoucí právní reakci, vzhledem k významu chráněných osobnostních hodnot a závažnosti případných nepříznivých následků pro samotnou fyzickou osobu. Totiž fyzická osoba, která byla dotčena na svých osobnostních právech, následky neoprávněného zásahu vnímá úplně stejně, ať už byl zásah zaviněný, či nikoli. Rozdíl pro ni nečiní ani to, je-li původce neoprávněného zásahu deliktně způsobilý či není (k pojmu původce zásahu viz dále). Také je ovšem nerozhodné, jestli si je fyzická osoba vůbec vědoma toho, že k porušení nebo ohrožení její osobnosti došlo, anebo jestli vzniklou osobnostní újmu chápe zcela, částečně či nikoli.⁶⁴

Pokud se týká hmotněprávních předpokladů pro uplatnění předmětných zvláštních prostředků (a pojmu neoprávněného zásahu včetně jeho původce), tato práce se těmito skutečnostmi zabývá v části čtvrté, a to v relevanci k institutu přiměřeného peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.

Pro tyto specifické prostředky ochrany všeobecného osobnostního práva je příznačné také to, že je lze uplatňovat (vyjma případné mimosoudní dohody mezi dotčenou fyzickou osobou a původcem neoprávněného zásahu do jejích osobnostních práv podle § 3 odst. 2 ve spojení s § 51 OZ⁶⁵) pouze v občanském soudním řízení (§ 4 OZ, § 3 a 7 odst. 1 OSŘ i OSP). Přitom žalobní petity „*ve věcech ochrany osobnosti nesmějí být formulovány obecně a nepřesně; takové nepřesnosti musí být odstraněny a nemají být přebírány do rozsudků ve znění vyvolávajícím pochybnosti*“.⁶⁶ Vzhledem k tomu, že řízení o ochranu osobnosti je návrhové řízení, z žalobního návrhu musí být vždy určité a dostatečně konkrétně zřejmé, kterého prostředku (nebo případně kterých prostředků –

⁶³ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 177 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 31.

⁶⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 147, 151, 164, 165 a 166.

⁶⁵ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 195.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.5.2003, sp. zn. 28 Cdo 2162/2002.

kumulace žalobních nároků je totiž přípustná) občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva se dotčená fyzická osoba domáhá (viz § 79 odst. 1 OSŘ i OSP).⁶⁷

3.C Jednotlivé zvláštní prostředky občanskoprávní soudní ochrany všeobecného osobnostního práva

Dotčené fyzické osobě přísluší právo se domáhat:

a) aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti (§ 13 odst. 1 OZ), resp. od jejich pokračování – tedy dotčená fyzická osoba má právo domáhat se zdržení neoprávněných zásahů, resp. jejich zákazu; tomu odpovídá **žalobní nárok zdržovací** (čili žaloba zdržovací/ zápůrčí/ negatorní), jehož nezbytný hmotněprávní předpoklad je, aby neoprávněný zásah do osobnostních práv fyzické osoby trval, resp. aby pokračoval, případně aby existovalo bezprostřední nebezpečí (hrozba) jeho uskutečnění či opakování v budoucnu;⁶⁸ přitom v petitu žaloby, jakož i ve výroku rozsudku je třeba přesně označit konkrétní dílčí osobnostní právo, které bylo zásahem dotčeno; totéž platí pro individualizaci předmětného neoprávněného zásahu;⁶⁹ výrok rozsudku o povinnosti zdržet se dalších zásahů je vykonatelný již jejím pravomocným uložením,⁷⁰

b) aby byly odstraněny následky neoprávněných zásahů do jejích osobnostních práv (§ 13 odst. 1 OZ) – jinými slovy dotčená fyzická osoba má právo domáhat se na původci neoprávněného zásahu určitého pozitivního jednání (na rozdíl od nároku zdržovacího), a tedy toho, aby vykonal něco konkrétního a obnovil tak stav existující před neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby; tomu odpovídá **žalobní nárok odstraňovací** (restituční; čili žaloba odstraňovací/ restituční), jehož nezbytná hmotněprávní podmínka je, aby následky nastalého porušení osobnosti ještě trvaly, i když neoprávněný zásah již pominul, a aby je bylo možné reálným a přijatelným způsobem odstranit⁷¹; přitom je zde také třeba konkrétně vymežit to, co má původce neoprávněného zásahu vykonat – např.

⁶⁷ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 175 a 176.

⁶⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15.4.1997, sp. zn. 23 C 3/97.

⁶⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 176. Fekete, I.: Občiansky zákonník – Komentár. 1. vyd. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko – EPOS, 2007, s. 69.

⁷⁰ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 206 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 48.

⁷¹ Tamtéž, s. 206 až 207: „Je běžné, že odstranění následků se zpravidla ukládá způsobem odpovídajícím formě, ve které k zásahu došlo.“

zničit negativ fotografie, odstranit reklamní poutače s neoprávněně použitou podobiznou dotčené fyzické osoby),⁷²

c) aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění (dotčená fyzická osoba má při splnění zákonem stanovených podmínek na jeho přiznání právní nárok, přičemž tento prostředek, stejně jako restituční žaloba, přichází v úvahu pouze tam, kde nemajetková újma na osobnostních právech fyzické osoby již vznikla⁷³ – ovšem s tím rozdílem, že následky neoprávněného zásahu není zpravidla možné napravit obnovením původního stavu⁷⁴); tomu odpovídá **žalobní nárok zadostiučinovací** čili satisfakční neboli satisfakční žaloba; přiměřené zadostiučinění nabývá podle povahy věci (zejména z hlediska povahy, intenzity, trvání a rozsahu působení nepříznivých následků) následujících forem:

- **nepeněžitě** (morální/ imateriální – zpravidla se hovoří o morálním zadostiučinění, které je upraveno § 13 odst. 1 OZ i.f.; jedná se o primární způsob zadostiučinění⁷⁵)
- **a peněžitě** (majetkové/ materiální, zpravidla se hovoří o peněžitém zadostiučinění, ale též o majetkové či materiální satisfakci, náhradě nemajetkové újmy v penězích, relutární satisfakci nebo pekuniární kondemnaci; tuto formu upravují ustanovení § 13 odst. 2 a 3 OZ; jde o subsidiární způsob zadostiučinění).

Vzhledem k tomu, že ústředním tématem této práce je přiměřené zadostiučinění v peněžitě formě (samostatně zejména v části čtvrté, páté a šesté této práce), je na následujících řádcích charakterizováno v zásadě pouze zadostiučinění morální.

Jak se již uvádělo výše, řízení o ochranu osobnosti je návrhové řízení, proto také petit žaloby, kterou se požaduje poskytnutí morální satisfakce, musí být určitý a dostatečně konkrétní v tom smyslu, že je třeba, aby – kromě samotné žádosti o zadostiučinění v morální formě – zároveň zněl i na konkrétní formu morálního zadostiučinění.⁷⁶

---

⁷² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 178.

⁷³ Tamtéž, s. 179.

⁷⁴ Respektive není zpravidla možné napravit veškeré nepříznivé následky vzniklého porušení osobnosti dotčené fyzické osoby. Tedy kombinace prostředku satisfakčního a restitučního bývá v praxi pravidelná. Viz Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 209 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 49.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.4.2009, sp. zn. 30 Cdo 4577/2007: „Pokud nemajetková újma vzniklá na osobnosti fyzické osoby může být zmírněna některou z forem morálního zadostiučinění ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 OZ, je třeba zvolit takovou jeho formu, která je podle okolností každého konkrétního případu přiměřená a postačující k nápravě nemajetkové újmy vzniklé neoprávněným zásahem, a tím současně také účinná.“

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006: „Pokud však soud shledá, že navržená forma morálního zadostiučinění není přiměřená, a tím z hlediska ustanovení § 13 o. z. postačující a účinná, pak jestliže není žaloba odpovídajícím způsobem upravena, je na soudu žalobu na přiznání navržené formy morálního zadostiučinění zamítnout. Soud při úvaze o přiměřenosti navržené morální satisfakce musí především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu (musí přihlídnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení

Požadovaná forma zadostiučinění musí být současně přiměřená okolnostem, za nichž došlo k neoprávněnému zásahu (to platí obdobně i pro určování výše peněžité satisfakce); přiměřenost představuje základní hmotněprávní předpoklad pro obě formy zadostiučinění, a to jak ve vztahu k rozhodování soudu o přiznání peněžité, či nepeněžité formy, popřípadě obou forem zadostiučinění zároveň, tak i ve vztahu k určování konkrétní formy morální satisfakce, resp. výše peněžité. Přiměřenost žalobního návrhu se vždy stává předmětem objektivního posouzení soudu. Přitom pro vlastní určení přiznaného zadostiučinění soud již žalobním návrhem vázán není, musí však respektovat zásadu „*Ne eat iudex ultra petita partium*“ – nesmí překročit rámec návrhů stran.

Pokud se týká naplnění výše přiblíženého požadavku přiměřenosti, za nepochybnou formu zadostiučinění je považována omluva (v praxi bývá kombinována zpravidla s odstraňovacími nároky).⁷⁷ Forma omluvy je praxí rovněž nejvíce využívána, přičemž může spočívat v nejrůznějších podobách, např. v povinnosti původce neoprávněného zásahu zajistit její uveřejnění v tisku (ať už v místním zpravodaji, či v celostátním deníku), její přečtení v místním rozhlase, popřípadě na schůzi anebo v povinnosti omluvit se formou osobního dopisu. „*Jestliže je uložená povinnost spojená s nutnou spoluprací dalšího subjektu (např. právě v případě uveřejnění zprávy v místním rozhlase, v tisku apod.), je potřeba předem zabezpečit jeho součinnost při plnění této povinnosti.*“ Na rozdíl od práva na (tiskovou) opravu se totiž žádným právním předpisem neukládá povinnost uveřejnit takovéto sdělení. Případná neochota jiného subjektu by vedla k zániku závazku povinného pro nemožnost plnění (viz § 575 OZ a § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ, resp. písm. e) OSP).⁷⁸

Za určitou formu morálního zadostiučinění lze mít také uveřejnění výroku rozsudku na náklady žalovaného v denním tisku, popřípadě jeho přečtení v rozhlase apod.⁷⁹ Některé zahraniční soudní praxe za zadostiučinění v morální formě považují také tzv. symbolickou satisfakci čili částku peněžitého zadostiučinění, kterou dotčená fyzická osoba požaduje, popřípadě kterou soud přiznává, pouze v nepatrném rozsahu (např. jedna penny). Takováto symbolická satisfakce přitom neodporuje ani dnešnímu znění § 13 OZ, leč zatím není v našich podmínkách uplatňována (ani žalobci ani soudci).⁸⁰

---

a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti apod.)“ Totéž stanovisko zaujal Nejvyšší soud také dříve, a to rozsudkem ze dne 31.1.2006, sp. zn. 30 Cdo 895/2005.

⁷⁷ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 209 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 49. A též usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.7.2002, sp. zn. 28 Cdo 822/2002.

⁷⁸ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 210 odst. 7 a 213 odst. 1 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 49.

⁷⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 181.

⁸⁰ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 11 a 12.

Jak již bylo rovněž uvedeno výše, za jisté zadostiučinění v morální formě je možné považovat již samotné konstatování porušení osobnostních práv v řízení o ochranu osobnosti, jakož i odsuzující trestní rozsudek. Zde je potřeba uvést, že o satisfakční funkci trestního rozsudku pak lze uvažovat v případech, kdy se příslušná osobnostní žaloba podává z důvodu takového neoprávněného dotčení práv podle § 11 a n. OZ, pro které trestní soud uznává původce daného zásahu, resp. jeho pachatele, vinným trestným činem (např. řidiče motorového vozidla, jenž způsobil jinému účastníkovi silničního provozu smrt).

Ovšem účelu morální satisfakce, tedy přiměřené, účinné i spravedlivé nápravy, resp. vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy na osobnostních právech dotčené fyzické osoby (shodný účel sleduje také zadostiučinění v penězích), nemůže dostát omluva pronášená za takových okolností, že teprve z ní se určitá část veřejnosti dozví o neoprávněném zásahu do osobnosti dotčené osoby, o kterém by se jinak nedověděla. Rovněž tak je za nepřiměřenou třeba považovat omluvu, která spočívá v povinnosti žalovaného doručit ji písemně všem občanům obce.⁸¹

Právo dotčené fyzické osoby na soudní přiznání přiměřeného zadostiučinění (morálního i materiálního), resp. na jeho přijetí – po jeho pravomocném přiznání, jakož i povinnost původce neoprávněného zásahu zadostiučinění poskytnout jsou tzv. právem a povinností osobní povahy, takže se váží výlučně na osobu dotčené fyzické osoby (ta je v postavení obdobném postavení věřitele podle § 579 odst. 2 OZ), resp. na osobu původce zásahu (obdobně podle § 579 odst. 1 OZ zde vystupuje jako dlužník). Proto předmětné právo zaniká smrtí dotčené fyzické osoby (a nepřechází tak na její dědice), resp. zánik předmětné povinnosti nastává smrtí povinné fyzické osoby, popřípadě zánikem právnické osoby bez právního nástupce. Jelikož se tato pravidla uplatňují totožně u obou forem přiměřené satisfakce, tato práce charakterizuje některé jejich další praktické důsledky v kapitole zabývající se právem na peněžité zadostiučinění v rámci tzv. postmortální ochrany osobnosti.

---

⁸¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15.4.1997, sp. zn. 23 C 3/97 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004 in Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 197.

4. Institut peněžitého zadostiučinění jako prostředek občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva

Institut peněžitého zadostiučinění, slovy zákonodárce náhrady nemajetkové újmy v penězích, je specifickým prostředkem občanskoprávní petitorní ochrany subjektivního všeobecného osobnostního práva, který výslovně upravuje § 13 odst. 2 a 3 OZ. V literatuře se též označuje jako zvláštní občanskoprávní sankce za způsobenou nemajetkovou újmu, která přitom spočívá v *závažném porušení* osobnosti fyzické osoby, tedy nikoli v běžné, ale ve značné míře jejího porušení.⁸² Jinými slovy se zde jedná o nápravu takové nemajetkové újmy, jež představuje zejména snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře (viz dále).

Právo dotčené fyzické osoby požadovat zadostiučinění v penězích za neoprávněný zásah do jejích osobnostních práv zavedla až v souvislosti na zásadní změnou společenského zřízení v tehdejší Československu novela občanského zákoníku zákonem č. 87/1990 Sb.⁸³ Do té doby – v podmínkách socialistického rovnostářství – totiž bylo přiměřené vyvážení a zmírnění nemajetkové osobnostní újmy v penězích považováno za nemravné, neodůvodněné a nepřipustné obohacení na straně dotčené fyzické osoby.⁸⁴ Přitom (v nových podmínkách) v mnoha případech, pramenících zejména z úplné svobody slova, tisku a hromadných informačních prostředků vůbec, z činnosti bulvárního tisku a aktivity reklamních společností, jakož i z prostředí svobodného trhu, života jednotlivce a společnosti jako takové, objektivně neexistuje jiný vhodný právní prostředek sloužící k přiměřenému a tím i účinnému a spravedlivému vyvážení a zmírnění nehmotné újmy vzniklé na osobnosti fyzické osoby. Tato novela občanského zákoníku proto zásadně napomohla k dotvoření takového komplexního a současně účinného vějíře prostředků obecné občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, jaký je přirozenou a integrální součástí ochrany práv jednotlivce v moderním demokratickém právním státě. Jinak vyjádřeno, v demokratické společnosti neexistuje žádný ospravedlnitelný důvod, aby byly nemateriální zájmy fyzické osoby chráněny jakkoli méně účinně než její majetek. Přitom také socialistický zákonodárce, pokud jde o peněžní satisfakci nemajetkové újmy, určitým způsobem ustoupil,⁸⁵ a to ve dvou případech náhrad škod na zdraví (jakkoli byly a jsou

⁸² Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

⁸³ S účinností od 29.3.1990.

⁸⁴ Ryška, M.: Paradigma rovnostářství a smrtící komparace aneb Druhý krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/paradigma-rovnostarstvi-smrtici.html>.

⁸⁵ Vycházelo se z názoru, že satisfakční funkce peněz sice nezankla ani v socialismu, přesto se připouští pouze v souvislosti s poškozením těla nebo zdraví, neboť pouze v takových případech lze považovat za správné umožnit si penězi zabezpečit určité náhradní požitky na vyvážení vytrpěných bolestí. Viz Kerecman,

náhrady těchto ryze nemajetkových újem – s ohledem na stávající systematiku občanského zákoníku, jakož i občanskoprávní terminologii – nesprávně pojmenovány a v rámci právní úpravy tohoto kodexu neorganicky zařazeny mezi majetkové škody; systematické včlenění náhrad předmětných nemajetkových újem do právní úpravy náhrady škody, které přetrvalo doposud, mělo být zřejmě výrazem tehdejšího dogmatického přesvědčení o přípustnosti nápravy toliko škod majetkových⁸⁶). Jedná se o odškodnění bolestí a ztížení společenského uplatnění podle § 444 odst. 1 a 2 OZ (resp. podle § 444 slovenského obč. zák.; viz dále).

Nicméně cílem přiměřené peněžité satisfakce je porovnat de facto neporovnatelné, újmu na hodnotách lidské osobnosti s hodnotou peněz. Tuto nemajetkovou újmu ani nelze přesně vyjádřit a vyčíslit v penězích, neboť se bezprostředně nepromítá do majetkové sféry dotčené fyzické osoby. Přesto peněžní nekvantifikovatelnost nehmotné osobnostní újmy automaticky (vzhledem k výše uvedeným důvodům) neznamená, že by se při ochraně osobnostních práv fyzické osoby nemohla uplatnit satisfakční funkce peněz. Tato funkce totiž, v případech zejména značného snížení důstojnosti či vážnosti fyzické osoby ve společnosti, v nichž nelze objektivně použít jiného prostředku obecné občanskoprávní ochrany, představuje zároveň naplnění vlastního satisfakčního cíle (účelu, resp. funkce) samotného institutu přiměřeného peněžitého zadostiučinění. Tímto účelem je, jak již bylo uvedeno výše, přiměřeně, spravedlivě a účinně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti dotčené fyzické osoby. Peněžitá částka, která se jako zadostiučinění přiznává dotčené fyzické osobě, poté této osobě umožňuje si podle vlastní vůle obstarat některé náhradní požitky a příjemnosti, a tak dosáhnout kýžené přiměřené satisfakce.⁸⁷ Jedná se tedy o tzv. satisfakční funkci peněžitého zadostiučinění.

Dále je třeba uvést, že přiměřené zadostiučinění v peněžité formě je subsidiární způsob satisfakce. Tedy peněžité zadostiučinění – jako jediný vhodný prostředek nápravy imateriální újmy nastalé na osobnostních právech fyzické osoby – se uplatní teprve tehdy, pokud by se morální satisfakce ze závažných důvodů, stanovených demonstrativně v § 13 odst. 2 OZ (viz dále), jevila nepostačující, a tedy nepřiměřená, neúčinná a konečně také nespravedlivá.

Jak se již vícekrát uvádělo výše, nemajetková újma, která odůvodňuje přiznání zadostiučinění v penězích, vzniká na osobnosti dotčené fyzické osoby v důsledku neoprávněného zásahu spočívajícího v závažném porušení některé či některých hodnot její osobnosti, přičemž původcem zásahu je subjekt s rovným právním postavením. Přitom

---

P.: Právo na primerané zadostiučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (1. časť). Justičná revue č. 8-9/2006, s. 1157.

⁸⁶ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 182 a 183.

⁸⁷ Tamtéž, s. 152, 182 a 183.

takovýto zásah se považuje za civilní delikt. Přiměřené peněžité zadostiučinění je tedy jednou z civilněprávních sankcí, resp. zvláštních občanskoprávních sankcí podle § 13 OZ za neoprávněný zásah. Tato sankce (představující negativní právní reakci na spáchané protiprávní jednání) je zároveň prostředkem speciální i generální prevence. Proto má pohrůzka uložením povinnosti k poskytnutí peněžité satisfakce odrazovat od páchaní takového nebo podobného protiprávního jednání v budoucnu – jednak samotného původce konkrétního porušení chráněných osobnostních statků, tak jeho prostřednictvím také všechny jeho možné následovníky.⁸⁸

Na základě výše uvedeného se dovozuje preventivní funkce peněžité satisfakce⁸⁹ – vedle její funkce prvotní, satisfakční. Primární postavení satisfakční úlohy přiměřeného zadostiučinění v penězích však neubírá na významu této preventivní funkci, naopak určitá část odborné veřejnosti hovoří současně o výrazném uplatnění satisfakční funkce peněz⁹⁰ (jinými slovy o výraznějším uplatnění preventivní funkce relativní satisfakce) nebo případně také o určité funkci sankční (resp. preventivně-sankční).⁹¹ Funkcemi institutu relativní satisfakce se tato práce zabývá dále.

Jak již bylo rovněž uvedeno výše, odpovědnost původce neoprávněného zásahu se zásadně uplatňuje na základě objektivního principu – bez zřetele na míru nebo intenzitu zavinění původce zásahu a bez možnosti jeho liberace.

Zároveň se patří opětovně uvést ustanovení § 16 OZ, kterým se výslovně připouští případný souběh nároků, jež vznikají jednak z práva na ochranu osobnosti fyzické osoby (viz § 11 a n. OZ) a jednak z odpovědnosti za škodu (viz § 415 a n. OZ). Dotčená fyzická osoba může tedy vedle zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ požadovat i náhradu škody, pokud jí byla v důsledku neoprávněného zásahu současně způsobena. Obdobně je z povahy věci přípustné uplatnění odpovědnosti původce zásahu za bezdůvodné obohacení.

V neposlední řadě je třeba konstatovat, že vyvstává několik sporných otázek týkajících se vztahu mezi nárokem na poskytnutí zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a nároky podle § 444 OZ (jedná se o odškodnění bolestí a ztížení společenského uplatnění dotčené osoby a paušální odškodnění pozůstalých při usmrcení osoby blízké – to ovšem je speciálně upraveno pouze v ČR). Těmto otázkám se tato práce věnuje samostatně.

---

⁸⁸ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 8.

⁸⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184, 191 a 192.

⁹⁰ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200.

⁹¹ Viz Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 8. Také Ryška, M.: Umělci pod okny soudu aneb První krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/umelci-pod-okny-soudu-aneb-prvni-krok.html>. A Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 306.

Konečně je potřeba podotknout, že před uplatněním práva na přiměřené peněžité zadostiučinění není nezbytné požadovat poskytnutí satisfakce v morální formě.⁹² Tím se nevylučuje možná kombinace obou těchto žalobních nároků. Ta se vyvozuje přímo z textu § 13 odst. 2 OZ: „...**má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.**“ A naopak je v praxi poměrně častým jevem,⁹³ neboť teprve spojením práva na reutární a na morální satisfakci se v daném případě poskytuje odpovídající, spravedlivá a účinná náprava vzniklé nemajetkové újmy. Ovšem jestliže dotčená fyzická osoba žádá zadostiučinění pouze v penězích, vzhledem k tomu, že řízení o ochranu osobnosti je návrhové, nemůže soud – pokud neshledá naplnění předpokladů pro přiznání takové formy zadostiučinění – bez příslušného žalobního návrhu přisoudit dotčené osobě ani satisfakci v morální podobě (i kdyby na ni jinak měla nárok). Na druhou stranu nelze morální zadostiučinění dotčené fyzické osobě přiznat ani navíc, a to přirozeně tehdy, pakliže jej neuplatňuje spolu s peněžitou satisfakcí.

4.A Funkce institutu přiměřeného zadostiučinění v penězích

Primární a jednoznačnou funkcí institutu přiměřeného peněžitého zadostiučinění je fyzické osobě, která byla závažně dotčena na svých osobnostních právech, poskytnout odpovídajícím a zároveň účinným způsobem spravedlivé vyvážení a zmírnění této nastalé nemajetkové újmy v penězích. Tato **satisfakční funkce**, jakož i její prvořadé postavení vyplývají přímo ze znění § 13 OZ.⁹⁴

Jak již bylo uvedeno výše, za sekundární, ale neméně významnou společenskou úlohu institutu peněžité satisfakce se považuje jeho **preventivní funkce**. Způsobení nemajetkové újmy spočívající v závažném porušení osobnosti fyzické osoby (resp. rovněž i újmy spočívající již v ohrožení její osobnosti) je občanskoprávní delikt, s nímž se pojí nepříznivý právní následek stíhající původce daného neoprávněného zásahu v podobě občanskoprávní sankce, tedy konkrétně uložení povinnosti k poskytnutí přiměřeného peněžitého zadostiučinění. Obsahem deliktního závazku je pak zejména povinnost původce zásahu zadostiučinění dotčené fyzické osobě poskytnout.⁹⁵ Hrozba uložení této povinnosti,

⁹² Vojčík, P. a kol.: Občiansky zákonník – Stručný komentár. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2009, s. 65.

⁹³ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199.

⁹⁴ Fyzická osoba má též právo se domáhat, aby jí byla dána **přiměřená náhrada nemajetkové újmy v penězích**, pokud by se nejevilo postačujícím přiměřené morální zadostiučinění.

⁹⁵ Boguszak, J. – Čapek, J. – Gerloch, A.: Teorie práva. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004, s. 200 a 201.

resp. (peněžité) sankce má přitom také podstatný a neopominutelný preventivní aspekt, a to jak ve vztahu k samotnému původci konkrétního neoprávněného zásahu (čili rušiteli; jedná se o speciálně-preventivní působení této sankce na konkrétního rušitele, aby se v budoucnu zdržel neoprávněného zasahování do osobnosti fyzických osob), tak jeho prostřednictvím také vůči všem ostatním potencionálním původcům zásahů (jde o odstrašující účinek generálně-preventivního působení této sankce).⁹⁶

Pojímání preventivní funkce peněžitého zadostiučinění lze roztřídit na pojetí v užším a širším smyslu. Přitom pojetí *v užším smyslu* akcentuje samotné subsidiární postavení institutu relativní satisfakce, jakož i prvořadou roli satisfakčních cílů působení tohoto institutu v praxi.

Je ale předmětná satisfakční funkce skutečně natolik primární, že lze funkci preventivní považovat jen za jakýsi její teoretický přívažek? Respektive že ji je možné pokládat pouze za výsledek teoretického rozboru právního pojmu sankce. To, že takovýto přístup není v praxi ojedinělý, potvrzuje celkově velmi nízká úroveň peněžních částek zadostiučinění přiznávaného v jednotlivých případech.⁹⁷

Lze však výše přiblížené pojetí preventivní funkce peněžitého zadostiučinění v užším smyslu považovat za správné?

Také pokud Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 7.12.2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04 mimo jiné judikoval, že „*těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivec a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem ČR; jednotlivec je východiskem státu; stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce.*“ Jinak vyjádřeno, ústavním, jakož i mezinárodněprávním závazkem, který všechny příslušné orgány veřejné moci musí respektovat a svou činností naplňovat, je zabezpečovat jednotlivci právo na účinnou právní ochranu, přičemž ústřední postavení zaujímají jeho základní práva a svobody. Mezi základní práva každého zásadně patří, jak již bylo uvedeno výše, také právo na ochranu jeho osobnosti. Přirozeným obsahem práva na účinnou právní ochranu je pak pozitivní povinnost státu poskytovat jednotlivci vhodné a účinné prostředky nápravy veškerých následků protiprávního zasažení jeho základních, jakož i dalších subjektivních práv a oprávněných zájmů.⁹⁸ Tyto zásadní ústavní a mezinárodněprávní principy by tedy měly být kategoricky uplatňovány i v rámci soudní ochrany osobnosti

⁹⁶ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184.

⁹⁷ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199.

⁹⁸ Přitom možnost uplatnit takový vhodný a účinný prostředek nápravy v praxi musí být dostatečně určitá, jakož i musí nabízet přiměřené (resp. dostatečné a rozumné) šance na úspěch. Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200.

fyzické osoby, a to zvláště pokud jde o ty nejzávažnější nemajetkové újmy, u nichž právě jiná náprava než skrze peněžitou satisfakci není možná. Přitom požadavky na nezbytnou a žádoucí účinnost poskytnutého prostředku nápravy jsou splněny nejen samotným přiznáním práva na přiměřené zadostiučinění v penězích (v případě závažného porušení osobnostních práv), ale zásadně také jeho určením v odpovídající a spravedlivé výši.

Ve světle výše uvedených zásad lze konstatovat, že satisfakční funkce institutu přiměřeného peněžitého zadostiučinění souvisí především s požadavkem, aby v případech závažných osobnostních újem byla pravidelně přiznávána tato forma zadostiučinění. Tyto újmy totiž nelze odčinit jinak, a proto poskytnutí možnosti penězi si obstarat náhradní požitky a příjemnosti (tedy satisfakci) je jediným vhodným, účinným a spravedlivým prostředkem nápravy. Kdežto preventivní funkce relutární satisfakce se přirozeně vztahuje zejména k fázi stanovování výše, resp. rozsahu povinnosti zadostiučinění v této formě poskytnout (tedy k těm momentům rozhodování soudu, kdy je již přesvědčen o vhodnosti a potřebnosti přiznat zadostiučinění v penězích).

Přitom pakliže se peněžité zadostiučinění dotčené fyzické osobě nepřiznává v odpovídající a spravedlivé výši, nejen že selhává jeho preventivní funkce, ale především vůbec nelze hovořit o zajištění základního práva dotčené osoby na účinnou právní ochranu, resp. o poskytnutí účinného prostředku k nápravě. Porušení práva na účinnou právní ochranu prostřednictvím nedostatečných a neodpovídajících částek relutární satisfakce lze demonstrovat na případech vážných porušení takových typicky chráněných hodnot, jakými jsou lidská důstojnost a občanská (osobní) čest, soukromí, jméno, podoba či podobizna fyzické osoby. K porušování tohoto základního práva pak může docházet zejména v souvislosti s bulvárními zprávami záměrně skandalizujícího obsahu, u nichž se sleduje zvýšený zájem odběratelů daných tiskovin, nebo s neoprávněným užíváním jmen a fotografií veřejně známých osobností v reklamě apod., kdy nízké částky prisuzovaného zadostiučinění (vzhledem k značnému finančnímu prospěchu, který z takového porušování osobnostních práv obvykle plyne) představují až určitý návod např. pro některé vydavatele nebo reklamní agentury, že za jistých okolností se takovéto porušování práv může dokonce vyplácet. Takový stav je zcela nepřijatelný – hrozba uložení povinnosti k zadostiučinění vzniklé újmy v penězích má účinně přispívat ke snižování až k eliminaci páčání protiprávních újem na osobnosti fyzických osob,⁹⁹ a nikoli (byť zřejmě ojediněle – výše uvedené příklady jsou spíše ilustrativní) jejich původce v takové činnosti povzbuzovat či je dokonce vybízet k jejímu opakování.

---

⁹⁹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184.

Nicméně lze s jistotou říci, že rozhodování soudu co do výše přiznávané přiměřené peněžité satisfakce je pro zachování práva jednotlivce na účinnou právní (a sice zejména soudní) ochranu nejméně rovnocenně významné jako rozhodování o prosté skutečnosti jejího přiznání. Totiž, jak již bylo uvedeno výše, naplnění požadavku na nezbytnou a žádoucí účinnost poskytovaného přiměřeného zadostiučinění v penězích se poměřuje jeho výší, která musí být určena v odpovídající a spravedlivé částce. Proto relativní satisfakce stanovená v takové výši, že zjevně nepostačuje, resp. selhává jako nástroj speciální a generální prevence, jednoznačně nemůže být považována (v souladu s výše uvedenými ústavními a mezinárodněprávními požadavky) za vyhovující prostředek k účinné nápravě.

Je tedy třeba výše uvedené pojetí preventivní funkce institutu peněžitého zadostiučinění v užším smyslu rozhodně odmítnout. Rovněž tak lze bezesporu konstatovat, že v případě, kdy je jediným vhodným prostředkem k nápravě nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby relativní satisfakce, se základní právo dotčené osoby na poskytnutí účinné právní, resp. soudní ochrany uskutečňuje ústavně a mezinárodněprávně konformním způsobem pouze tehdy, jestliže jsou satisfakční, jakož i preventivní funkce tohoto prostředku uplatňovány *alespoň v rovnocenné míře*. Takovouto praktickou realizací institutu zadostiučinění v penězích je zároveň naplňován ústřední požadavek kladený na tento občanskoprávní prostředek, a to požadavek přiměřenosti, resp. proporcionality, jednak na základě kterého se rozhoduje vůbec o přiznání peněžní formy satisfakce a jednak který je vůdčím principem ovládajícím určování její výše v konkrétním případě (viz dále). Jinými slovy při splnění předmětné podmínky přiměřenosti se zaručuje, že přiznávaná relativní satisfakce je postačující a zároveň odpovídající a tím také účinná, jakož i spravedlivá¹⁰⁰.

Zde ovšem vyvstává otázka, zda-li se za určitých okolností (především v případě zlého úmyslu/ záměru původce neoprávněného zásahu,¹⁰¹ tj. nejčastěji prostřednictvím neoprávněného zásahu získat [vyšší] majetkový prospěch, přičemž půjde zejména právě o výše uvedenou záměrnou bulvární skandalizaci či o neoprávněné užívání některých osobnostních hodnot v reklamě; anebo v případě jiného společensky i právně zvlášť odsouzeníhodného chování původce neoprávněného zásahu¹⁰²) připouští určité výraznější

¹⁰⁰ Požadavek spravedlnosti explicitně uvádí Svoboda, J. a kol.: *Občiansky zákonník a súvisiace predpisy*. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

¹⁰¹ Naproti tomu v případě neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby **jen z nedbalosti (lehkovážnosti)** – např. se jedná o nedbalé přejímání nepravdivých tvrzení a jejich rozšiřování – bude zpravidla přiměřeně určena nižší částka zadostiučinění. Viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 195.

¹⁰² Ryška, M.: *Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti*. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 308.

uplatnění preventivní funkce peněžitého zadostiučinění. Jinak řečeno, jedná se o otázku, jestli je v praxi přípustná realizace předmětné preventivní úlohy v *širším pojetí*. Tedy je-li možné stanovit rozsah relativní satisfakce – vzhledem k závažnosti vzniklé újmy a k (výše uvedeným specifickým) okolnostem, za kterých k újmě došlo – ve vyšší, resp. pro původce neoprávněného zásahu citelnější částce, aniž by se jednalo o porušení požadavku přiměřenosti (proporcionality). A kdy právě pouze tato vyšší částka představuje postačující, odpovídající, účinné a spravedlivé zadostiučinění. Jinými slovy v opačném případě, tedy také v případě vyrovnaného, resp. vyváženého uplatnění satisfakční a preventivní funkce peněžitého zadostiučinění, by byla dotčené fyzické osobě přiznána nedostatečná satisfakce.

To, že je možné učinit závěr o existenci takovýchto zvláštních okolností, které spravedlivě připouštějí oprávněnost předmětné výrazněji preventivní funkce peněžitého zadostiučinění (resp. pojetí jeho preventivní funkce v určitém širším smyslu) podporuje mimo jiné také Švestka, J. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář*, 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, přičemž se na str. 200 uvádí: „*Dopad citelné peněžité sankce všude tam, kde má podle povahy případu své skutečné místo, bude stimulovat původce neoprávněných zásahů k obezřetnějšímu postupu. U soudu by v žádném případě při úvaze o určení výše peněžitého odškodnění neměl převažovat pocit, že se výrazné uplatnění satisfakční funkce peněz ocitá v současných společenských podmínkách v rozporu s morálkou.*”¹⁰³ Tuto cestu s odkazem na evropský standard „*přiměřenosti*“ začaly nastupovat již část právní teorie a zejména Ústavní soud ČR (sp. zn. III. ÚS 350/03¹⁰⁴) při řešení příbuzné problematiky, totiž při určování výše odškodnění za vytrpěné bolesti a za ztížení společenského uplatnění;“ přitom princip přiměřenosti (proporcionality) je jako obecnou právní zásadu třeba kategoricky respektovat i v řízení o ochranu osobnosti. Obdobně se na str. 191 vyjadřuje Knap., K. a kol.: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*, 4. vyd., Praha: Linde Praha, a.s., 2004: „*Stanovením výše zadostiučinění v penězích se dostává soudům*

---

¹⁰³ Proto v případě výrazného uplatnění satisfakční funkce peněz, resp. výraznějšího uplatnění preventivní úlohy institutu přiměřeného zadostiučinění v penězích nelze hovořit o nepřiměřené nebo dokonce přemrštěné částce přiznaného peněžitého zadostiučinění. Přiznání, resp. poskytnutí této částky tedy nepředstavuje neodůvodněné obohacení dotčené fyzické osoby.

¹⁰⁴ „*Moderním ústavním nepsaným pravidlem, které podle dnes již konstantní judikatury Ústavní soud rovněž aplikuje, je princip proporcionality („přiměřenosti“), který náleží mezi obecné zásady právní, jež sice nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezesbýtku uplatňují (k tomu srov. např. nález pléna Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 33/97). Ústavní soud se tak přihlásil k evropské právní kultuře i k jejím ústavním tradicím. Ve světle těchto obecných zásad právních také interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod. Taková interpretace se pak promítá i do výkladu jednotlivých právních předpisů, tzn. v tomto případě těch, které upravují výši přiznané náhrady za způsobenou škodu na zdraví (náhrady za ztížení společenského uplatnění). Porušením pravidla proporcionality může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv, a to konkrétně práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).*“

jeden z prostředků možného zvyšování účinnosti ochrany osobnosti fyzických osob a tím i preventivního působení celé této úpravy.“

Odhlédneme-li od skutečnosti, že občanský zákoník výslovně nestanoví jakoukoli maximální nebo minimální hranici pro stanovování výše peněžitého zadostiučinění,¹⁰⁵ jakož i od skutečnosti, že řízení o ochranu osobnosti je návrhové řízení, a proto požadovaná výše zadostiučinění tvoří maximální částku, kterou soud může přiznat (kritérii pro určování výše zadostiučinění se tato práce zabývá samostatně),¹⁰⁶ představuje výše již jmenovaný princip (požadavek) přiměřenosti čili proporcionality právě takový horní, jakož i spodní limit pro rozhodování soudu při určování částky relativní satisfakce. Přitom pokud soud princip proporcionality nerespektuje, stává se přiznávaná částka zadostiučinění v zásadě nevyhnutelně nepostačující, neodpovídající, neúčinnou i nespravedlivou, a tak je také porušováno právo dotčené fyzické osoby na účinnou právní, resp. soudní ochranu.

Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 29.9.2005, sp. zn. III. ÚS 350/03 definoval prostřednictvím (ústavně konformního) výkladu principu proporcionality určitá kritéria, která by měly být soudy uplatňována při určování výše „odškodnění“ podle § 444 odst. 1 a 2 OZ. Přitom se jedná o interpretaci ustanovení § 6 odst. 1 prováděcí vyhlášky č. 440/2001 Sb., podle něhož ve zvláštních případech může soud částku odškodnění – stanovenou podle určitých objektivizovaných kritérií – podle své úvahy přiměřeně zvýšit. V SR srovnatelný právní předpis neupravuje obdobnou možnost ke zvyšování částky „odškodnění“, resp. možnost jej soudně zvyšovat v porovnatelném rozsahu, přesto je třeba tato kritéria aplikovat také tady – z důvodu univerzality principu proporcionality. Tedy jelikož je tento princip obecnou právní zásadou, měla by být předmětná kritéria používána obdobně i při stanovování výše relativní satisfakce, a sice v rámci kritérií podle § 13 odst. 3 OZ.¹⁰⁷ Jedná se pak především o míru a intenzitu zavinění původce neoprávněného zásahu, které by soud měl posuzovat v rámci kritéria „okolností, za nichž k porušení osobnostních práv fyzické osoby došlo“.¹⁰⁸ Význam tohoto subjektivního kritéria zavinění

---

¹⁰⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 190.

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20.7.1995, sp. zn. 1 Co 174/95 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 83.

¹⁰⁷ Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 305.

¹⁰⁸ To Ústavní soud ČR stanovil již ve svém dřívějším usnesení ze dne 20.5.2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01. Opětovně (po výše uvedeném nálezu sp. zn. III. ÚS 350/03) význam subjektivního kritéria zavinění původce při určování výše přiznávané náhrady – tedy v příbuzné oblasti „odškodnění“ podle § 444 odst. 1 a 2 OZ – potvrdil ve svém nálezu ze dne 16.10.2007, sp. zn. Pl. ÚS 50/05. Předmětné kritérium zavinění původce je tedy možné považovat za součást ustálené judikatury Ústavního soudu ČR.

na straně původce zásahu potvrzují rovněž Principy evropského deliktního práva¹⁰⁹ (viz čl. 10:301 odst. 2¹¹⁰).

Přitom pro účely samotného „výraznějšího uplatnění preventivní funkce peněžitého zadostiučinění“, resp. pro zachování principu proporcionality je zavinění původce neoprávněného zásahu významné z toho hlediska, že potřeba přiznání vyšší částky zadostiučinění zpravidla narůstá v přímé úměře s mírou zavinění původce zásahu, když s vyšší mírou zavinění je v zásadě vždy zesílena neoprávněnost zásahu, tj. křivda, resp. nemajetková újma na osobnostních právech dotčené fyzické osoby, kterou je třeba zadostiučinit.¹¹¹ Nejvýznamněji se pak potřeba vyššího stanovení relativní satisfakce projevuje v případě hrubé nedbalosti, série takových nedbalostí nebo úmyslného zavinění, přičemž nejzávažnější porušení práv dotčené osoby vzniká tehdy, jedná-li původce zásahu ve zlém úmyslu. Tuto skutečnost reflektuje monografie Ochrana osobnosti podle občanského práva: „V případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění. Obdobně by bylo potřeba postupovat i v případě, že by původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv právě tímto zásahem sledoval záměr zvýšit svůj majetkový prospěch;“¹¹² tedy např. vydavatel bulvární tiskoviny skandalizujícího obsahu. Původce takového závažného porušení osobnostních práv bude pravidelně od jeho protiprávního jednání odrazovat pouze patřičně citelná peněžité sankce¹¹³ proto, aby si byl napříště dobře vědom toho, že se takové počínání nevyplácí.

V této souvislosti lze uvést zahraniční právní názor, a to z praxe německého Spolkového soudního dvora, jakožto instituce vycházející z podobného právního i kulturního prostředí: „Podle novější judikatury může být občanskoprávní ochrana osobnosti v současných podmínkách v určitých případech účinná jen tehdy, jestliže i výše

---

¹⁰⁹ V originále „Principles of European Tort Law“ – PETL. Přestože se jedná o tzv. soukromou kodifikaci skupiny předních evropských, ale také mimoevropských civilistů, jsou v právních řádech evropských zemí obecně reflektovány a přijímány. Rovněž tak Ústavní soud ČR odkazuje na tyto principy ve své judikatuře, a to např. v rozhodnutích sp. zn. I. ÚS 85/04 („Tyto principy, i když mají základ v soukromé iniciativě, mají významný dopad na legislativu evropských států, které se postupně tomuto pojetí přizpůsobují.“), jakož i sp. zn. Pl. ÚS 16/04, sp. zn. IV. ÚS 428/05, sp. zn. I. ÚS 642/06 nebo sp. zn. II. ÚS 247/07.

¹¹⁰ *Obecně musí být při stanovení náhrady (nemajetkové) škody zváženy všechny okolnosti případu, včetně závažnosti, trvání a následků újmy. Stupeň (čili míra) zavinění škůdce musí být vzat v potaz pouze, pokud významně přispěl k újmě poškozeného.* Jak již bylo uvedeno v poznámce pod čarou č. 2, PETL používají tzv. jednotný pojem škody.

¹¹¹ Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 307.

¹¹² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 195.

¹¹³ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 9.

plnění uloženého rušiteli bude postižené fyzické osobě zajišťovat nejen přiměřené zadostiučinění odpovídající závažnosti vzniklé nemajetkové újmy, nýbrž zároveň bude svým odstrašujícím účinkem působit preventivně jak na rušitele, tak i na ostatní potenciální rušitele.“¹¹⁴

Někteří autoři dokonce v souvislosti s výrazněji preventivní úlohou zadostiučinění v peněžité formě – s ohledem na její charakteristické rysy, popsané výše – hovoří výslovně o určité *sankční*,¹¹⁵ *resp. preventivně-sankční funkci*¹¹⁶ institutu relutární satisfakce.

Ovšem zde je potřeba podotknout, že se nejedná o sankční, resp. represivní funkci v pojmání obecné teorie práva, neboť represivní funkce typicky přísluší pouze trestněprávním a dalším veřejnoprávním sankcím.¹¹⁷

Tedy, ať už se hovoří o výrazném uplatnění satisfakční funkce peněž, či o sankčním působení relutární satisfakce, přiznání takového patřičně důrazného zadostiučinění (pakliže je postupováno ve výše uvedených intencích a jsou tedy respektována omezení daná principem proporcionality) zásadně není neodůvodněným obohacením dotčené fyzické osoby na úkor původce neoprávněného zásahu. Dále je žádoucí, aby byli zvláště citelně postihováni takoví původci zásahů (to je třeba považovat za druhý aspekt principu proporcionality), kteří jsou k vážnému porušování osobnostních práv vedeni zejména motivy dosažení značného majetkového prospěchu. V těchto případech soukromé právo žádný lepší ani spravedlivější prostředek než určitý peněžitý postih jednoduše nezná. Přitom ovšem princip proporcionality zaručuje, že nedojde k zavádění anglosaských institutů „punitive“ nebo „exemplary damages“, které představují „*soukromou sankci žalovanému a současně vysokou odměnu úspěšnému žalobci, který se nebál podstoupit riziko a nepříjemnosti spojené s vedením sporu, a přispěl tak k uplatnění prevenční funkce práva a čistotě veřejného života.*“¹¹⁸ Případnou nepřiměřenou tvrdost stanovené povinnosti k poskytnutí peněžité satisfakce dále vylučuje možnost soudu přihlídnout k celkovým poměrům původce neoprávněného zásahu (a okolnostem na jeho straně vůbec; viz dále). Tedy částka zadostiučinění, přisouzená dotčené fyzické osobě, nesmí pro původce zásahu znamenat ekonomickou likvidaci.¹¹⁹

¹¹⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 192.

¹¹⁵ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 8.

¹¹⁶ Ryška, M.: Umělci pod okny soudu aneb První krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/umelci-pod-okny-soudu-aneb-prvni-krok.html>. A Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 306.

¹¹⁷ Gerloch, A.: Teorie práva. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 182.

¹¹⁸ Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 307.

¹¹⁹ Například viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 3536/2006.

Jinak řečeno, v případě přiznání nepřiměřeně vysoké částky zadostiučinění by došlo k neodůvodněnému, resp. bezdůvodnému obohacení dotčené fyzické osoby. Naopak přisouzením nepřiměřeně nízké relativní satisfakce se porušuje základní právo jednotlivce na účinnou soudní ochranu. Celkové relace pravidelně stanovovaných výší peněžitého zadostiučinění by tedy měly odpovídat určitým standardům (jinak běžným v soudní praxi vyspělých evropských kontinentálních právních úprav), které se zakládají právě na respektu k principu proporcionality. Skutečnost je bohužel taková, že přestože se v soudní praxi nachází zejména v posledním období při určování výše peněžité satisfakce přece jen vyváženější stanovisko a neváhá se, byť zatím výjimečně, také přistupovat k jejímu stanovení v citelné a razantnější výši, výše peněžitého zadostiučinění, které české soudy zpravidla přiznávají ve sporech o ochranu osobnosti, zůstává při srovnání s praxí vyspělých zahraničních úprav v průměru stále na nižší úrovni.¹²⁰

Přitom soudy určují vyšší částky satisfakcí v zásadě pouze v případech mimořádně závažných zásahů do práva na rodinný život, resp. v případech protiprávního usmrcení, případně těžké újmy na zdraví osoby blízké (a navíc jen velmi výjimečně). Nejvyšší pravomocně přisouzené částky se pak pohybují řádově okolo 1,5 mil. korun. Tím se také více rozevírají nůžky mezi zadostiučiněními podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a náhradami podle § 444 odst. 1 a 2 OZ,¹²¹ u nichž zřejmě obecné soudy pozorněji naslouchají apelům našeho Ústavního soudu, aby dodržovaly princip proporcionality. Zde již byly pravomocně přiznány i částky přesahující 15 mil. korun.¹²²

Pokud se týká neoprávněných zásahů do takzvaně méně významných a tím i méně chráněných osobnostních práv (zejména práva na zachování důstojnosti a cti, práva na jméno, na podobu nebo k podobizně anebo práv k ostatním projevům osobní povahy), a to zejména pokud se takovéto zásahy dotýkají veřejně známých či populárních osobností, částky přisouzeného zadostiučinění zpravidla nepřesahují 300 tis. korun. Soudní praxe tak nenaplnuje prevenční úlohu právní úpravy ani neposkytuje účinnou právní ochranu, neboť se zde jedná zpravidla právě o ony zvláště intenzivní úmyslné zásahy, motivované nabytím značného majetkového prospěchu.

---

¹²⁰ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199 a 200.

¹²¹ Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 306 a 308.

¹²² Taková patnácti milionová částka byla přiznána např. v tzv. kauze „Cizkrajov“ – v případě Filipa Němce, žáka Základní školy v Cizkrajově, jenž vinou nedostatečného pedagogického dohledu a zanedbání dalších povinností téměř utonul v průběhu školního výletu a který v důsledku cca deseti minutového pobytu pod vodou a s tím souvisejícího těžkého poškození mozku skončil celkově ochrnut ve stavu tzv. bdělého bezvědomí, tedy zcela odkázán na pomoc druhých – viz rozsudek OS v Jindřichově Hradci čj. 4 C 363/2005-108 ve spojení s rozsudkem KS v Českých Budějovicích čj. 7 Co 1101/2007-164.

Naproti tomu slovenské soudy v některých případech porušení osobnostních práv osob veřejně známých prostřednictvím bulvárních médií již pravomocně rozhodly o přiznání přiměřeného zadostiučinění v řádu desetitisíců eur.¹²³

Zde je třeba podotknout, že se běžně dostupné slovenské komentáře nevyjadřují ke konkrétním výším přiznávaných satisfakcí. Co se ale týče zejména zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou ztrátou osoby blízké v důsledku protiprávního jednání (neoprávněného zásahu), jiné zdroje uvádějí,¹²⁴ že přisuzované částky zpravidla činí 6,5 až 14,5 tis. eur. Jinými slovy pravidelně přiznávaná zadostiučinění za tento druh nemateriální újmy výrazněji nepřevyšují paušální částky stanovené v § 444 odst. 3 českého obč. zák., které ovšem Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 označil za nikoli vyčerpávající řešení daného problému. Poměrně nízké relace daných satisfakcí na území Slovenska jsou především dány menším počtem příslušných soudních řízení než v ČR.

Konečně pokud se týká „odškodňování“ bolestí a ztížení společenského uplatnění v SR, zvláštní zákon upravující tyto nároky (č. 437/2004 Z. z.) neumožňuje soudům zvyšovat přiznávané náhrady v takovém, resp. porovnatelném rozsahu, jako je tomu za příznivějšího stavu v tuzemsku. Jak se již uvádělo výše, speciální právní úpravou těchto nároků se tato práce zabývá samostatně.

S ohledem na uvedené relace výší pravidelně přisuzovaných reletárních satisfakcí v České a Slovenské republice, nezbyvá (i přes některé světlejší výjimky), než se ztotožnit s výše citovaným závěrem z komentáře k občanskému zákoníku (zpracovaného autorským kolektivem pod vedením prof. Jiřího Švestky), že částky zadostiučinění přiznávané na území někdejší federace stále zaostávají za soudní praxí vyspělých demokratických právních úprav. Je tomu tak navzdory skutečnosti, že český a slovenský právní řád skýtají dotčeným fyzickým osobám postačující, odpovídající, účinné, jakož i spravedlivé záruky. Avšak obecné soudy obou států doposud postrádaly dostatek odvahy, ale také ochoty a vůle dané záruky skutečně naplňovat.

---

¹²³ Například expředseda vlády SR Robert Fico v roce 2009 vysoudil více než 66 tis. eur; viz <http://www.sme.sk/c/5123712/fico-vysudil-dalsi-milion-korun.html>. A dále např. předseda Nejvyššího soudu SR Štefan Harabin více než 31 tis. eur; viz <http://medialne.etrend.sk/tlac-spravy/harabin-vysudil-od-plus-7-dni-cez-30-tisic-eur.html>.

¹²⁴ Pirošíková, M.: Právo na život a žaloba na ochranu osobnosti. Justičná revue č. 4/2009, s. 501 až 504. A Pirošíková, M.: O (netradičnom) využití žaloby na ochranu osobnosti. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/o-netradinom-vyuit-aloby-na-ochranu.html>. Také viz <http://www.sme.sk/c/4385336/obete-za-svoje-prava-nevedia-bojovat.html>.

4.B Obecně k hmotněprávním podmínkám vzniku práva na peněžité zadostiučinění

Jak se již uvádělo výše, právo na přiměřené zadostiučinění v penězích, resp. relutární náhradu podle § 13 odst. 2 a 3 OZ se přiznává v případě nemajetkové újmy, která spočívá v závažném porušení osobnostních práv dotčené fyzické osoby, zejména ve snížení její důstojnosti nebo vážnosti ve společnosti ve značné míře. Tedy ke vzniku práva na přiznání zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ musí být naplněny jednak **obecné** hmotněprávní předpoklady pro nastoupení (všech) občanskoprávních sankcí podle § 13 OZ, jednak také **zvláštní** hmotněprávní předpoklady, které se stanovují v § 13 odst. 2 OZ, a to pouze pro případ vzniku předmětného nároku na poskytnutí satisfakce v peněžité formě.

Pokud jde o obecné hmotněprávní podmínky uplatnění občanskoprávních sankcí podle § 13 OZ, jsou tyto podmínky ustáleny v judikatuře Nejvyššího soudu ČR, a to např. v jeho rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2206/2006: *„Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 občanského zákoníku musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka (1) existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení nebo jen ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě, (2) tento zásah musí být neoprávněný a (3) musí zde existovat příčinná souvislost mezi zásahem a neoprávněností zásahu. Nenaplnění kteréhokoliv z těchto předpokladů vylučuje možnost sankcí podle ustanovení § 13 občanského zákoníku.“*

Zvláštní hmotněprávní podmínky vzniku práva na přiznání zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ pak výslovně upravuje druhý odstavce uvedeného ustanovení: *„Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 (tj. zadostiučinění přiznávané v morální – nepeněžité formě) zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.“* Jedná se tedy jednak o podmínku tzv. nedostatečnosti, resp. nepřiměřenosti morální satisfakce, jednak o podmínku zejména značného snížení důstojnosti dotčené fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti. Přitom se považuje za nezbytné, aby v daném případě došlo ke kumulativnímu naplnění těchto zvláštních předpokladů.¹²⁵

¹²⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184 až 187.

4.C Obecné hmotněprávní podmínky vzniku práva na peněžité zadostiučinění

Pokud se týká obecných hmotněprávních předpokladů pro nastoupení občanskoprávních sankcí podle § 13 OZ, v této práci jsou níže uvedeny pouze ty skutečnosti, jejichž naplnění lze považovat za relevantní pro vznik nároku dotčené fyzické osoby na přiměřené zadostiučinění v penězích podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.

4.C.1 Existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu na osobnosti fyzické osoby

Předpokladem úspěšného uplatnění práva na přiměřené peněžité zadostiučinění (jakož i práva na ochranu osobnosti vůbec) je to, že došlo k zásahu do osobnosti dotčené fyzické osoby, tedy k jednání směřujícímu proti její fyzické i morální integritě. Přitom takovýto zásah musí být jednak neoprávněný (protiprávní), jednak objektivně způsobilý vyvolat nemajetkovou újmu na osobnosti fyzické osoby, spočívající (v případě vzniku nároku na reálnou satisfakci) v porušení její osobnosti.

Existence zásahu objektivně způsobilého porušit práva chráněná ustanovením § 11 a n. OZ se pak považuje za základní obecnou hmotněprávní podmínku vzniku práva dotčené fyzické osoby na přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích podle § 13 odst. 2 a 3 OZ. Zároveň platí, že takovýto zásah (tedy jednání objektivně způsobilé porušit osobnost fyzické osoby v její fyzické a morální integritě) musí být zásadně také objektivně způsobilý ohrozit postavení a uplatnění dotčené fyzické osoby (v rodině a) ve společnosti.¹²⁶ Přitom takto vymezený soubor požadavků, resp. takováto definice kvalifikovaného následku jednání původce (neoprávněného) zásahu, představuje základní předmětný hmotněprávní předpoklad proto, že v případě jeho nenaplnění již není namístě uvažovat o jakékoli relevanci případného splnění ostatních obecných hmotněprávních podmínek.¹²⁷

To, jestli byla zásahem porušena pouze jednotlivá hodnota osobnosti fyzické osoby (chráněná všeobecným osobnostním právem) nebo více jejích dílčích osobnostních práv, je

---

¹²⁶ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 172 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 13. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.10.2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002. Také viz Rč 15/1996 (publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR) in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 43.

¹²⁷ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 151.

nerozhodné. Vždy se totiž vyžaduje naplnění podmínky, která spočívá v objektivně posuzované způsobilosti původce zásahu svým (protiprávním) jednáním ohrozit postavení a uplatnění dotčené fyzické osoby ve společnosti, resp. v objektivní způsobilosti rušitele svým jednáním zasáhnout (porušit) osobnost fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě – tedy jako celek. Totiž občanskoprávní ochrana podle § 11 a n. OZ se zásadně týká všech současně porušených osobnostních hodnot.¹²⁸

Již zde je potřeba uvést, že v případě vzniku práva na přiměřené peněžité zadostiučinění musí jít o zpravidla takové porušení osobnosti fyzické osoby, k jehož nápravě by se poskytnutí toliko morální satisfakce jevílo nepostačující a nepřiměřené, a to z důvodu zejména značného snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti.

Právní ochranu tedy ustanovení § 11 a n. OZ neposkytují proti takovému (protiprávnímu) jednání původce zásahu, které není objektivně způsobilé porušit osobnost fyzické osoby v její fyzické a morální jednotě. „*Ne každý zásah, zejména do práva na ochranu občanské cti, bude objektivně způsobilý tuto náležitost splňovat. Bude záležet zejména na prostředí, v němž k zásahu došlo, na subjektu zásahu, objektu zásahu, na jeho obsahu, pokud spočíval v skutkových tvrzeních, na intenzitě a na ostatních okolnostech, za nichž byl proveden. Na nezpůsobilost zásahu narušit právo chráněné ustanovením § 11 OZ je třeba usoudit hlavně v případech, kdy zásah spočíval v tvrzeních, která svým obsahem nevyvolávala obavy ze vzniku případného následku nebo byla pronesena za takových okolností, za nichž nehrozilo zveřejnění, a nemohla tedy žádným způsobem snížit vážnost občana mezi spoluobčany (např. byla pronesena bez přítomnosti dalších osob).*”¹²⁹ Tedy o objektivní nezpůsobilost zásahu vyvolat příslušné kvalifikované následky půjde např. při rozhovoru mezi dvěma osobami nebo v případě méně závažných verbálních či jiných urážek dotýkajících se zejména vážnosti fyzické osoby z hlediska jejího vztahu ke spoluobčanům.¹³⁰

Objektivní povaha předmětného kritéria, prostřednictvím něhož se provádí hodnocení způsobilosti zásahu vyvolat dané kvalifikované následky, zároveň zaručuje, že v rámci tohoto hodnocení nebudou relevantní jakékoli subjektivní psychické reakce dotčených osob na jednotlivé zásahy do jejich osobnostních práv. To by ve svém důsledku

¹²⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 150 a 151.

¹²⁹ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 176 a 177 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 29 a 30. Na druhou právní větu odkazuje Nejvyšší soud ČR mimo jiné ve svém usnesení ze dne 18.6.2003, sp. zn. 28 Cdo 1523/2002.

¹³⁰ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 199, 200 a 274 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 30; také in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 47 a 48.

zavádělo nežádoucí nerovnost jednotlivých původců zásahů. Je totiž nerozhodné, jestli si je dotčená fyzická osoba vůbec vědoma toho, že k porušení (či ohrožení) její osobnosti došlo, nebo jestli vzniklou osobnostní újmu pro svůj věk či duševní stav chápe zcela, částečně anebo nikoli.¹³¹

Co se týče samotného pojmu (neoprávněného) zásahu, ten vyjadřuje jednání (resp. chování či konání) jeho původce, přičemž to může mít podobu nejen aktivní, nýbrž i pasivní – opomenutí, „*neboť i opomenutím* (jednání, k němuž byl subjekt podle práva povinen) *může být porušena právní či jiná povinnost, i opomenutím může být způsobena újma fyzické osobě, ať už majetková či nemajetková.*“¹³²

Forma jednání původce (neoprávněného) zásahu přitom může být ústní (např. rozšiřování [nepravdivých, resp. pravdu zkreslujících a pomlouvačných] zpráv), písemná (např. uveřejnění [senzacektivých difamujících] informací v bulvárním tisku) či jiná (pokud se z ní dá dovodit její smysl a význam – např. [znevažující] obraz, obrazový snímek, posunek, gesto, popřípadě i jiné urážlivé chování).¹³³

4.C.2 Neoprávněnost (protiprávnost) zásahu do osobnosti fyzické osoby

„*Neoprávněným zásahem je (takový) zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem.*“¹³⁴ Jinak vyjádřeno, „*neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti je jednání, které zasahuje do práv chráněných ustanovením § 11 obč. zák. a je v rozporu s právy a povinnostmi původce zásahu, stanovenými právním řádem.*“¹³⁵ Obecný hmotněprávní předpoklad pro vznik práva na relativní satisfakci (resp. nároků podle § 13 OZ vůbec), spočívající v záporném hodnocení zásahu do osobnosti fyzické osoby ze strany státu, a tedy takovéto kritérium

¹³¹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 151.

¹³² Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 24.10.1995, sp. zn. I. ÚS 15/95: Jednalo se zde o to, že dotčená osoba byla svým bývalým zaměstnavatelem uvedena v omyl tím, že jí byla opakovaně ujištěna, že veškeré náležitosti, které byly nutné pro práci v SRN, včetně pracovního povolení, má zajištěny, že si nemusí sama nic vyřizovat, i když ve skutečnosti pracovní povolení, které obvykle zaměstnavatel vyřizoval pro své zaměstnance v SRN hromadně, zaměstnavatel nezajistil. Přesto dotčená osoba dostala pokyn k odjezdu do SRN a nástupu do práce. Toto jednání, resp. opomenutí bývalého zaměstnavatele mělo pro dotčenou fyzickou osobu následky, spočívající v omezení svobody pohybu i dotčení její cti a lidské důstojnosti, způsobené různými dohady a pomluvami v jejím okolí a újmu na její cti v cizině.

¹³³ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 172 a 173 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 16.

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006, sp. zn. 30 Cdo 2776/2005.

¹³⁵ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 172 a 173 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 15. Obdobně viz Rč 46/1995 (publikované v Zbierke stanovisk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR) in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 43.

protiprávnosti, resp. neoprávněnosti zásahu do osobnostních práv se rovněž považuje za objektivní kategorii.¹³⁶

Tu je potřeba odlišovat od kategorie subjektivní, kterou tvoří zavinění původce neoprávněného zásahu.¹³⁷ Jak již bylo uvedeno výše, zavinění původce zásahu nepředstavuje podmínku pro vznik jeho odpovědnosti za zásah podle § 13 OZ. Avšak soud by k němu měl přihlížet při určování výše peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 3 OZ, a to jako k okolnosti, za níž k porušení práva došlo (viz dále).

Forma jednání původce neoprávněného zásahu, resp. způsob, popřípadě prostředek provedení zásahu nemá žádný vliv na jeho kvalifikaci jako neoprávněného. Může mít však, jakožto jednotlivá okolnost konkrétního případu, právní význam pro soud, a to jednak pro určení formy přiměřeného zadostiučinění, resp. pro přiznání práva na zadostiučinění v penězích, ale také pro stanovení odpovídající formy morální satisfakce, jakož i pro určení výše relativní satisfakce.¹³⁸

*„I v případě, že se konkrétní zásah proti osobnostním právům fyzické osoby jeví jako odporující objektivnímu právu, však mohou ve skutečnosti existovat okolnosti, které neoprávněnost takového zásahu vylučují.“*¹³⁹ Doktrína tyto okolnosti považuje za okolnosti vylučující neoprávněnost (protiprávnost). Ty jsou obsaženy přímo v textu příslušných právních norem, popřípadě je lze z nich dovodit. Tyto okolnosti tedy vlastně ospravedlňují jinak neoprávněný zásah do (resp. zde porušení) osobnosti fyzické osoby.¹⁴⁰

Takovouto okolností je jednak svolení dotčené fyzické osoby (kdy jde o promítnutí zásady „Volenti non fit iniuria“ čili o speciální dispoziční oprávnění fyzické osoby, které je výslovně upraveno např. v § 12 odst. 1 OZ; ovšem, jak již bylo uvedeno výše, pouze ohledně těch hodnot osobnosti fyzické osoby, s nimiž může platně disponovat) anebo se zde jedná o případy, u kterých zákon výslovně stanoví, že nejde o neoprávněný zásah do osobnostních práv. Půjde tedy o případy tzv. zákonných licencí (zde je zásah do některých složek osobnosti fyzické osoby výslovně zákonem dovolen – s ohledem na různé zvláštní veřejné zájmy,¹⁴¹ a to např. v § 12 odst. 2 a 3 OZ, ale také dalšími zákony, např. trestním zákoníkem nebo trestním řádem). Dále je v této souvislosti třeba uvést případy, kdy může k zásahu do osobnostních práv dojít v rámci jiného subjektivního práva

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.7.2005, sp. zn. 30 Cdo 2573/2004. Také viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 179/2004.

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 179/2004.

¹³⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 154, 155, 181 a 184.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 7. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2573/2004.

¹⁴⁰ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 155.

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006, sp. zn. 30 Cdo 2776/2005.

upraveného zákonem, anebo případy, kdy se zásah ospravedlňuje skutečností, že jiný subjekt plnil svou zákonem uloženou povinnost. Příkladem je výkon práva na informace a na kritiku, svépomoc, resp. plnění povinnosti k odvrácení škody, nutná obrana, krajní nouze, výkon povinnosti svědecké a znalecké, činnosti advokáta nebo rozhodovací činnosti státních orgánů a další.¹⁴² „*Nezbytné ovšem je v těchto případech vážit, zda takovýto zásah se stal přiměřeným způsobem a zároveň, zda tento zásah není v rozporu s takovými oprávněnými zájmy fyzické osoby, na kterých je třeba s ohledem na požadavek zajištění elementární úcty k důstojnosti její osobnosti za všech okolností bezpodmínečně trvat.*“¹⁴³

S ohledem na výše uvedené je třeba dále konstatovat, že přestože obecně platí, že nelze v zásadě připustit žalobu o ochranu osobnosti pro obsah vydaného rozhodnutí (popřípadě jeho odůvodnění) proti orgánu, který je povolán takové rozhodnutí učinit,¹⁴⁴ tak také odůvodněním soudního rozhodnutí lze zasáhnout do osobnostních práv, a to nejen přímo účastníka řízení, nýbrž i třetí osoby (vztahují-li se určité jeho pasáže k této osobě). Ovšem „*takováto porušení, vytýkaná ve vztahu k odůvodnění soudního rozhodnutí, je však nutno zvažovat s ohledem na funkci tohoto odůvodnění, zejména proto, aby soudu bylo umožněno vykonávat jeho funkci, tedy jasně a podrobně vysvětlit, jaký skutkový stav byl v daném případě shledán a jaké je jeho právní posouzení. Z toho důvodu lze, ve vztahu k odůvodnění soudního rozhodnutí, uvažovat o případném neoprávněném zásahu do osobnostních práv jen zcela výjimečně.*“¹⁴⁵

4.C.3 Příčinná souvislost mezi zásahem do osobnosti fyzické osoby a jeho neoprávněností

Třetí obecnou hmotněprávní podmínku vzniku práva na přiměřené zadostiučinění v penězích (resp. nároků podle § 13 OZ) představuje existence vztahu příčinné souvislosti mezi zásahem do osobnostních práv dotčené fyzické osoby (přitom by zásah měl splňovat výše uvedené požadavky) a neoprávněností zásahu. Jinak vyjádřeno, musí být naplněna příčinná souvislost mezi neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby a vznikem nemajetkové újmy, spočívající v porušení (v jiných případech také jen v ohrožení)

¹⁴² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 155 až 158.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 179/2004.

¹⁴⁴ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 197 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 19.

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.11.2006, sp. zn. I. ÚS 310/05.

osobnosti fyzické osoby.¹⁴⁶ Tedy odpovědnost původce neoprávněného zásahu za nastalou nemajetkovou újmu je založena pouze tehdy, jestliže původce zásahu újmu skutečně způsobil, resp. vyvolal.¹⁴⁷

Přitom pro vznik práva na přiměřené zadostiučinění v penězích se vyžaduje, aby neoprávněný zásah vyvolal takové porušení osobnostních práv fyzické osoby, které představuje zejména snížení její důstojnosti nebo společenské vážnosti ve značné míře. Jak již bylo uvedeno výše, penězi se zadostiučínují v zásadě jen ty nejzávažnější újmy na osobnosti dotčené fyzické osoby, jež nelze reparovat jiným vhodným (tj. postačujícím, odpovídajícím, účinným a spravedlivým) prostředkem občanskoprávní ochrany.

4.D Pojem původce neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby ve vztahu k občanskoprávní odpovědnosti podle § 13 OZ

Zde je třeba opětovně uvést, že subjekty všeobecného osobnostního práva, které se vyznačují svou absolutní relevancí, jsou na straně oprávněné jeho nositel, tedy pouze fyzická osoba, a na straně povinné všechny ostatní subjekty, které se nacházejí v rovném právním postavení. Ostatním subjektům pak přísluší právní povinnost nezasahovat v rozporu s právními předpisy do práva na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ. Ovšem v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti dotčené fyzické osoby dochází ke vzniku občanského osobnostněprávního vztahu relativní povahy, jehož povinným subjektem je již pouze konkrétní původce zásahu.

Pro úplnost je dále potřeba konstatovat možnost plurality subjektů na oprávněné straně. „*Potom všechny současně nebo kterýkoliv z nich (nezávisle na sobě) mají právo se obrátit se svými návrhy na soud. U každého z nich musí jít vždy o právo, které každému jako fyzické osobě náleží a které je chráněno ustanoveními § 11 a § 12 obč. zák.*“¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 163.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.7.2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006: „Fyzická či právnická osoba může být činěna odpovědnou za nemajetkovou újmu na osobnosti jiné fyzické osoby pouze tehdy, jestliže neoprávněný zásah spočívající v porušení nebo jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby skutečně také vyvolala.“ Také viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 188: „Nestačí tady jen pouhá možnost snížení důstojnosti či vážnosti fyzické osoby ve značné míře, nýbrž musí být soudem vždy zjištěno, že k tomuto snížení skutečně došlo.“

¹⁴⁸ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 178 a 179 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 62. Nejvyšší soud ČR pak předmětné právní věty znovu konstatoval ve svém rozsudku ze dne 21.5.2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002.

Původcem neoprávněného zásahu, resp. subjektem odpovědným za neoprávněný zásah do osobnostních práv fyzické osoby může přitom být fyzická osoba nebo právnická osoba¹⁴⁹ či případně také stát (viz § 21 OZ).

Co se týče odpovědných *fyzických osob*, z objektivní povahy občanskoprávní odpovědnosti podle § 13 OZ (u fyzické osoby se přitom nevyžaduje naplnění subjektivního předpokladu zavinění) plyne, že subjektem, který je stížen danou odpovědností, může být (kromě zletilé fyzické osoby plně způsobilé k právním úkonům; viz § 8 OZ) také nezletilec nebo fyzická osoba zbavená či omezená ve své způsobilosti k právním úkonům (viz § 10 OZ), jakož i fyzická osoba trpící duševní poruchou, kterou však soud nezbavil anebo neomezil ve způsobilosti k právním úkonům.¹⁵⁰

Pokud jde o odpovědnou *právnickou osobu* (nebo o odpovědnou fyzickou osobu), která vědomě použila k plnění své činnosti fyzickou osobu (anebo jinou fyzickou osobu), a to za podmínky, že ta poté jednala v rámci svého pověření,¹⁵¹ soudní praxe judikovala: „*Pokud byl zásah do osobnosti fyzické osoby způsoben někým, kdo byl použit právnickou osobou či jinou fyzickou osobou k realizaci činnosti této právnické či jiné fyzické osoby, postihují případné občanskoprávní sankce (resp. občanskoprávní odpovědnost) podle § 13 obč. zák. samotnou právnickou či fyzickou osobu, když se neoprávněný zásah přičítá této samotné právnické osobě či jiné fyzické osobě.*“¹⁵² Typicky jde přitom o zaměstnance nebo statutární orgán této osoby (viz § 20 odst. 1 OZ); ovšem o takovéto použití jiné osoby se může jednat také v jiných případech. Předmětná použitá fyzická osoba totiž přímo dotčené fyzické osobě neodpovídá; je odpovědná pouze vůči té právnické či fyzické osobě, která tuto osobu v rámci své činnosti vědomě použila.¹⁵³ Přitom předpokladem odpovědnosti dané právnické nebo fyzické osoby je to, „*aby činnost toho, kdo předmětnou nemajetkovou újmu způsobil, nepostrádala místní, časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění úkolů právnické či jiné fyzické osoby.*“¹⁵⁴ Pokud by ovšem předmětná (použitá) fyzická osoba nepřipustně vybočila z rámce realizace činnosti právnické nebo jiné fyzické

---

¹⁴⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2652/2005: „*Subjekty odpovědnými za zásah mohou být buď fyzické osoby, nebo osoby právnické.*“

¹⁵⁰ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 166.

¹⁵¹ Respektive **v rámci plnění úkolů odpovědné** právnické anebo fyzické **osoby**. Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 193. Také viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.6.2002, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.

¹⁵² Jedná se o uplatnění **analogie podle § 420 odst. 2** v návaznosti na ustanovení § 853 OZ. Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2006, sp. zn. 30 Cdo 3406/2006. Také viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.12.2003, sp. zn. 30 Cdo 73/2003.

¹⁵³ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 193 a 194.

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.12.2003, sp. zn. 30 Cdo 73/2003.

osoby (tedy v případě tzv. excesu použité osoby), byla by použitá osoba sama přímo odpovědná vůči dotčené fyzické osobě.¹⁵⁵

Také je třeba uvést, že v případě „zásahů provedených tiskem (rozhlasem, televizí) je nutno lišit případy, kdy autorem zprávy (článku) je třetí osoba, nebo jde-li o pracovníka vydavatelství (rozhlasu, televize).“¹⁵⁶ Pokud je autorem (uveřejnitelem) sdělení, resp. výroků osoba odlišná od zaměstnanců dané právnické osoby, může dotčená fyzická osoba (vzhledem ke svému dispozičnímu oprávnění) uplatnit své nároky vůči samotné právnické osobě, nebo se může domáhat nápravy přímo proti příslušnému autorovi, anebo případně také proti oběma těmto odpovědným, resp. povinným subjektům. Volba konkrétního povinného subjektu je přitom závislá na jednotlivých hmotněprávních nárocích. Naproti tomu lze-li autorství, resp. publikaci sdělení přičíst vlastnímu zaměstnanci předmětné právnické osoby a za podmínky, že zaměstnanec provedením neoprávněného zásahu jednal v rámci plnění úkolů svého zaměstnavatele, považuje se, že zásah způsobila jen právnická osoba. Předmětný nárok je tedy možné vznášet pouze vůči příslušné právnické osobě.

Pokud se týká plurality na straně povinných subjektů (tedy situace, kdy se na způsobení jednoho neoprávněného zásahu podílí více jeho původců), každý z nich je samostatně odpovědný podle § 13 OZ, a to v rozsahu své účasti na způsobení nemajetkové újmy na osobnostních právech dotčené fyzické osoby.¹⁵⁷ Jedná se zde o analogické uplatnění dílčí, resp. dělené odpovědnosti podle ustanovení § 438 odst. 2 OZ (ve spojení s § 853 OZ).

4.E Právo na peněžité zadostiučinění v rámci tzv. postmortální ochrany osobnosti

Jak již bylo uvedeno výše, právo dotčené fyzické osoby na přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích, jakož i povinnost původce neoprávněného zásahu poskytnout zadostiučinění se považují za právo a povinnost osobní povahy.¹⁵⁸ Totiž při neoprávněném zásahu do osobnostních práv fyzické osoby se jedná o existenci bezprostřední vazby mezi oprávněnou a povinnou osobou čili osobního sepjetí předmětných práv a povinností s konkrétní oprávněnou, resp. povinnou osobou. Proto v případě smrti oprávněné nebo

¹⁵⁵ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 194.

¹⁵⁶ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 180 až 182 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 65.

¹⁵⁷ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 167.

¹⁵⁸ Respektive právo na ochranu osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ je vůbec jako takové **právem nemajetkové, ryze osobní povahy**.

povinné fyzické osoby, popřípadě zániku povinné právnické osoby bez právního nástupce nastává zároveň zánik práva dotčené fyzické osoby na relativní satisfakci, resp. zaniká povinnost původce neoprávněného zásahu satisfakci poskytnout.¹⁵⁹ Tedy analogicky se zde uplatňují ustanovení o právech omezených pouze na osobu věřitele (viz § 579 odst. 2 OZ), případně o povinnostech, které se váží výlučně na osobu dlužníka (viz § 579 odst. 1 OZ). Jinými slovy předmětné právo, jakož i předmětná povinnost nepřechází smrtí oprávněné, resp. povinné osoby na dědice a nestává se tak předmětem dědění. Výše uvedené závěry vycházejí z definičního znaku všeobecného osobnostního práva, a sice z jeho nezděditelnosti. Pro úplnost je potřeba také uvést, že předmětné právo na peněžité zadostiučinění nemůže dotčená fyzická osoba – za svého života – ani platně postoupit (viz § 525 odst. 1 OZ).

Pokud jde o závěr o nemožnosti přechodu práva na ochranu osobnosti dotčené fyzické osoby na její právní nástupce (resp. dědice), platí, že při úmrtí fyzické osoby, která se cítila dotčena zásahem do svých osobnostních práv, soud případné řízení o její žalobě podané na ochranu osobnosti zastaví a nepokračuje v něm s jejími právními nástupci.¹⁶⁰ Tedy pokud dotčená fyzická osoba (žalobce) v průběhu řízení zemře, soud řízení zastaví podle § 107 odst. 1 a 5 OSŘ, resp. § 107 odst. 1 OSP.¹⁶¹

Přitom daný závěr (tj. nemožnost přechodu práva na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ) zároveň nevylučuje určitou postmortální ochranu některých nadále přetrvávajících hodnot osobnosti zemřelého čili práva pozůstalých blízkých osob na pietu.¹⁶² Po smrti fyzické osoby se totiž jí blízké osoby (resp. její nejbližší příbuzní) jeví – pro úzké osobní pouto se zemřelým – být zárukou řádného výkonu práva na ochranu osobnosti této osoby. Jinými slovy se zde nejedná o přechod předmětného práva děděním, ale jde o originární vznik práva uzavřeného okruhu osob (taxativně vyjmenovaných v § 15 OZ) na ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Závěry o osobní povaze předmětného práva dotčené fyzické osoby, jakož i předmětné povinnosti původce neoprávněného zásahu, o zániku tohoto práva a této povinnosti v případě zániku daných právních subjektů a o nezděditelnosti práva na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ jsou potvrzeny v konstantní judikatuře vyšších soudů, a to jmenovitě např. Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 179 až 180 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 63. Také viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.4.1995, sp. zn. 1 Co 338/94 nebo viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005 (v tomto rozsudku se výslovně hovoří o zániku případné povinnosti vyvozované z ustanovení § 13 OZ, zemře-li potencionálně povinná osoba za tvrzený neoprávněný zásah do osobnostních práv dotčené fyzické osoby).

¹⁶⁰ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 202 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 50.

¹⁶¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 31.1.1996, sp. zn. 3 Cdo 98/95.

¹⁶² Respektive právní řád zabezpečuje uzavřenému okruhu pozůstalých právo na ochranu osobnosti jim blízké osoby se zřetelem k **požadavku na zachování piety a památky zemřelého**.

¹⁶³ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 189. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 50.

Tedy podle zvláštní právní úpravy § 15 OZ se stanoví, že po smrti dotčené fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželu nebo partnerovi a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Předmětné zvláštní ustanovení občanského zákoníku zároveň vedle (uzavřeného) okruhu oprávněných osob upravuje také jejich pořadí – rodiče mohou příslušné žalobní návrhy podávat teprve tehdy, když není manžela či partnera nebo dětí zemřelého. Rodičům zemřelé fyzické osoby tedy dané právo přísluší až subsidiárně.

Souhrnně vyjádřeno, ustanovení § 15 OZ výslovně zakotvuje institut práva na ochranu osobnosti jiného (třetí osoby), resp. osobnostních práv zemřelého manžela či partnera nebo rodiče, popřípadě dítěte. Je přitom nerozhodné, zda-li byl neoprávněný zásah veden ještě za života zemřelé fyzické osoby nebo až po její smrti.¹⁶⁴ Pokud ovšem k zásahu došlo ještě za života dotčené fyzické osoby a ta pro něj podala žalobu, nelze, jak již bylo uvedeno výše, v případě jejího úmrtí pokračovat v řízení s jejími právními nástupci (dědici), resp. ani s osobami uvedenými v § 15 OZ, a soud tedy předmětné řízení zastaví. Osoby vypočtené v § 15 OZ musejí poté uplatnit samy svůj žalobní návrh na ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby.¹⁶⁵ Přitom manžel a děti mohou příslušné nároky uplatnit samostatně bez souhlasu ostatních oprávněných osob, ale také společně. Totéž platí i pro rodiče zemřelého.¹⁶⁶

Zvláštní právo podle § 15 OZ je tedy originárním právem uzavřeného okruhu osob, jimž vzniká přímo ze zákona. V této otázce panuje v odborné veřejnosti shoda, a to jednak v České, jednak ve Slovenské republice. Soudní praxe obou států však zaujímá poněkud odlišná stanoviska ohledně vlastního obsahu tohoto zvláštního práva.

Nejprve však k postoji většiny české a relevantní části slovenské¹⁶⁷ občanskoprávní teorie. Ta totiž oprávněným osobám shodně přiznává pouze žalobní nároky zdravotní, odstraňovací a na přiznání morálního zadostiučinění. Ovšem co se týče relativní satisfakce, právo na ni může uplatňovat jen samotná dotčená fyzická osoba. Teorie v Česku i na Slovensku přitom argumentuje, že právo na peněžité zadostiučinění, jako na plnění omezené pouze na osobu dotčené fyzické osoby, které se jí poskytuje za účelem přiměřeného vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy na její osobnosti, po smrti dotčené osoby tento účel již plnit nemůže. Pro úplnost je zde třeba uvést, že dané právo zanikne

¹⁶⁴ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 179 až 180 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 63.

¹⁶⁵ Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 202 in Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 50.

¹⁶⁶ Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 50.

¹⁶⁷ Česká výuková a komentářová literatura poměrně jednoznačným způsobem vyjadřuje a potvrzuje zde uvedený právní názor, kdežto slovenská odborná literatura se dané problematice v podstatě nedotýká. Výjimku představuje komentář zpracovaný autorským kolektivem pod vedením JUDr. Jaromíra Svobody, mimo jiné někdejšího místopředsedy federálního nejvyššího soudu, podle něhož se – obdobně jako v české právní vědě – vylučuje možnost uplatnění práva na zadostiučinění v penězích osobami uvedenými v § 15 OZ.

také tehdy, pokud jej dotčená osoba už uplatnila, případně i pokud jí bylo pravomocně přisouzeno, avšak nebylo ještě za jejího života uspokojeno, resp. vymoženo. Tedy proto, že právo na přiměřené zadostiučinění v penězích se váže a omezuje, a to především z důvodu jeho satisfakčního účelu, jen na samotnou dotčenou fyzickou osobu, osobám uvedeným v § 15 OZ toto právo nepřisluší.¹⁶⁸ Jinak řečeno, obsah práva na ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby podle § 15 OZ **není shodný** s obsahem práva (této) samotné dotčené fyzické osoby na ochranu její osobnosti podle § 11 a n. OZ.

Rovněž tak bylo v české judikatuře (zejména v usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2002, sp. zn. 25 Cdo 608/2002) jednoznačně konstatováno, že obsahem předmětného práva osob podle § 15 OZ není právo na přiznání peněžitého zadostiučinění, neboť to je „*svou povahou úzce spjata s postiženou fyzickou osobou a má osobní charakter především proto, že jeho cílem je přiměřeně vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu vzniklou fyzické osobě na její osobnosti; není-li fyzické osobě poskytnuta náhrada ještě za jejího života, nemůže po její smrti již plnit svůj účel.*“ Nejvyšší soud ČR dále v citovaném rozhodnutí vylučuje procesní nástupnictví dědiců a vyslovuje povinnost soudu zastavit řízení. Tedy, jak již bylo uvedeno výše, přechod práva na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ (jako takového) na dědice zůstavitele ani na osoby uvedené v § 15 OZ není možný. Pro úplnost je však potřeba uvést, že předmětný závěr – vedle občanskoprávní nauky – potvrzuje také soudní praxe, a to **výslovně** ohledně práva na relutární satisfakci. Například Krajský soud v Ostravě ve svém rozsudku ze dne 23.1.1998, sp. zn. 23 C 52/96 uzavřel, že „*zánik práva (na peněžité zadostiučinění) smrtí postižené fyzické osoby nastává bez ohledu na to, zda právo bylo původcem neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby již uznáno, či nikoliv, zda bylo zemřelou postiženou fyzickou osobou ještě za jejího života uplatněno u soudu, či nikoliv, popřípadě zda bylo o tomto právu před smrtí fyzické osoby již pravomocně rozhodnuto, či nikoliv; právo na relutární satisfakci zanikne i v případě, byl-li již nařízen výkon rozhodnutí, avšak toto právo nebylo ještě za života postižené fyzické osoby úspěšně vymoženo.*“¹⁶⁹

Naproti tomu ve slovenské judikatuře, konkrétně v rozsudku Najvyššieho súdu SR z dňa 1.12.2000, sp. zn. 5 Cdo 54/99, se v dané věci dospělo ke zcela opačnému závěru. Totiž Nejvyšší soud SR deklaroval, že osoby podle ustanovení § 15 OZ mohou u soudu s úspěchem uplatňovat také právo na peněžité zadostiučinění jako jeden z prostředků ochrany osobnosti zemřelé fyzické osoby. Přitom tento závěr odůvodňuje tím, že posmrtná

¹⁶⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 189. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 47 a 50.

¹⁶⁹ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 84.

ochrana osobnosti fyzické osoby jejími příbuznými je zabezpečena ustanovením § 15 OZ, které jako oprávněné osoby uvádí nejbližší příbuzné zemřelého. Realizace předmětné ochrany je tedy ve výlučném zájmu osob, které jsou v takovém úzkém vztahu k dotčené fyzické osobě, že ochrana integrity osobnosti této osoby rovněž i po její smrti je také jejich osobním zájmem. Zvláštní ustanovení § 15 OZ pak přiznává daným osobám právo na ochranu osobnosti zemřelé fyzické osoby, jehož obsah *se shoduje* s obsahem práva, které příslušelo této osobě. „*Jestliže je proto v zákoně přímo určeno, že po smrti fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu její osobnosti tam uvedeným osobám, není žádný důvod pro závěr o zúžení výčtu občanskoprávních prostředků určených na ochranu osobnosti, a tedy i o vyloučení peněžitého zadostiučinění, jakožto jednoho ze všeobecných obsahových prvků práva na ochranu osobnosti jiného. Není pochybnosti o tom, že občanskoprávní ochrana osobnosti podle ust. § 15 OZ je v současných podmínkách účinná jen tehdy, pokud se zadostiučinění přizná v penězích; jen v takovémto případě působí preventivně nejen vůči rušiteli, ale i na všechny ostatní, kteří zamýšlejí učinit neoprávněný zásah do osobnostní integrity zemřelé fyzické osoby.*“

Výše citované rozhodnutí Najvyššieho súdu SR ovšem nebylo k dalšímu zevšeobecnění přijato k uveřejnění v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Nicméně zjevnému judikatornímu významu tohoto rozhodnutí přisvědčují některé pravomocné rozsudky nižších soudů na území SR ve věcech porušení osobnostních práv *zejména* v důsledku trestných činů spočívajících v usmrcení jiné fyzické osoby, popřípadě v takové mimořádně těžké a nereparovatelné újmě na zdraví, kdy sice nedošlo k zániku vlastní fyzické existence blízké osoby, přesto ale tato osoba ztratila schopnost existovat bez pomoci druhých¹⁷⁰ (dále také jen „usmrcení“). Zpravidla pak půjde jednak o smrtelný následek nedbalostního jednání pachatele zejména dopravní nehody, jednak o úmyslné usmrcení jiné fyzické osoby (pohnutka pachatele je zde vedlejší).¹⁷¹

Zde je však potřeba rozlišovat mezi právem osob uvedených v § 15 OZ na přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích za neoprávněný zásah do práva na život jejich manžela či partnera nebo rodiče, popřípadě jejich dítěte, na straně jedné a právem týchž oprávněných osob (tj. osob podle § 15 OZ) na relativní satisfakci za neoprávněný zásah

¹⁷⁰ Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009, s. 308.

¹⁷¹ JUDr. Marica Pirošíková (zástupkyně Slovenské republiky v řízení před Evropským soudem pro lidská práva) v článku „Právo na život a žaloba na ochranu osobnosti“ (citovaném již v poznámce pod čarou č. 122) uvádí některé příklady uplatnění žaloby na ochranu osobnosti – resp. nároku na přiznání přiměřeného zadostiučinění v penězích – ve slovenské soudní praxi. Přitom osoby uvedené v § 15 OZ zde namítají porušení práva na život osoby jim blízké a (zároveň) s tím související neoprávněný zásah do jejich soukromého a rodinného života. Případně také další osoby blízké zemřelému mohou namítat porušení svého práva na soukromí a na rodinný život.

do **jejich práva** na soukromí a na rodinný život na straně druhé. Přitom neoprávněný zásah do práva osob podle § 15 OZ na soukromý a rodinný život úzce souvisí se zásahem do práva na život jejich (výše specifikované) blízké osoby. Jinak řečeno, porušení práva na život fyzické osoby vyvolává zároveň také porušení práva na soukromý a rodinný život osob jí blízkých. Je tomu tak proto, že součástí práva na soukromí, resp. na soukromý život je též právo na rozvíjení rodinného života (zahrnující sociální, kulturní a morální vazby mezi blízkými příbuznými) čili právo jednotlivce na vytváření a rozvíjení pevných vztahů s dalšími lidskými bytostmi tak, aby mu to umožňovalo mimo jiné rozvíjet a naplňovat svoji vlastní osobnost.¹⁷²

Vzhledem k tomu, co je výše uvedeno o porušení práva na soukromí, resp. na rodinný život v důsledku protiprávního usmrcení osoby blízké, není přirozeně možné okruh v této souvislosti oprávněných (resp. dotčených) osob zužovat pouze na osoby uvedené v § 15 OZ. Proto je v praxi třeba **vzájemně odlišovat** právo na peněžité zadostiučinění osoby podle § 15 OZ za porušení práva na život jejího manžela či partnera anebo rodiče, resp. jejího dítěte, právo na peněžité zadostiučinění osoby podle § 15 OZ za porušení jejího práva na soukromí (a na rodinný život) a konečně také totéž právo (tj. nárok na relativní satisfakci za porušení práva na soukromý a rodinný život), které přísluší každé osobě blízké zemřelému, resp. protiprávně usmrcenému.

Pro úplnost je na tomto místě třeba uvést, že funkci práva na zadostiučinění v peněžích jako v podstatě jediného přiměřeného prostředku občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby v případě protiprávního usmrcení osoby jí blízké zkonstatoval Nejvyšší soud ČR již v řadě svých rozhodnutí.¹⁷³

Je ovšem také potřeba opětovně upozornit na skutečnost, že podle stanoviska české a slovenské občanskoprávní teorie, jakož i české judikatury nemohou osoby uvedené v § 15 OZ uplatňovat právo na přiznání peněžitého zadostiučinění. Na druhé straně osoby blízké zemřelému (tj. také osoby, které jmenuje ustanovení § 15 OZ) tento zákaz obcházejí v řízeních před českými soudy lze říci legální cestou skrze interpretaci práva na soukromí, resp. na rodinný život. Jedná se však pouze o případy protiprávního usmrcení osoby blízké.

---

¹⁷² Totiž obsah práva na soukromí a na rodinný život konkretizuje Ústavní soud ČR, a to zejména ve svém nálezu ze dne 1.3.2000, sp. zn. II. ÚS 517/99, přičemž později na něj odkazuje např. ve svém usnesení ze dne 20.5.2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01 nebo ve svém nálezu ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

¹⁷³ Jedná se např. o rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2005, sp. zn. 30 Cdo 1678/2004 („Způsobení úmrtí člena rodiny je neoprávněným zásahem do soukromí členů rodiny. Přiměřeným zadostiučiněním je v tomto případě i náhrada nemajetkové újmy v peněžích.“) nebo o usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 2219/2006 („V souzeném případě došlo k neoprávněnému zásahu do soukromí žalobců chráněného § 11 o. z., jehož součástí je i rodinný život, kdy z **objektivního pohledu je ztráta jednoho z členů tohoto společenství zcela neodčinitelnou újmu, která stíhá jeho zbývající členy, takže náhrada nemajetkové újmy v peněžích podle § 13 odst. 2 o. z. je pak přiměřeným prostředkem obrany proti neoprávněnému zásahu.**“).

V ostatních případech osoby podle § 15 OZ tedy nemají možnost požadovat zadostiučinění v penězích.

Naproti tomu před slovenskými soudy mohou osoby uvedené v § 15 OZ zřejmě s úspěchem uplatňovat všechny prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, tedy včetně práva na relativní satisfakci. Přitom osoby podle § 15 OZ mohou tento nárok vznášet z jakéhokoli důvodu. Výše uvedený rozsudek Nejvyššího soudu SR v řízení vedeném pod sp. zn. 5 Cdo 54/99 pak má v případech protiprávního usmrcení osoby blízké následující konotace.

Za první. Osoby uvedené v § 15 OZ jsou oprávněny požadovat relativní satisfakci ze dvou právních titulů, a to jednak z titulu neoprávněného zásahu do práva na život osoby jim blízké a jednak z titulu neoprávněného zásahu do jejich práva na soukromý, resp. rodinný život.

Za druhé. Osoby blízké zemřelému (tj. protiprávně usmrcenému), které nejsou v ustanovení § 15 OZ výslovně uvedeny, mají přirozeně také možnost uplatňovat právo na peněžitě zadostiučinění z titulu porušení jejich práva na soukromí a na rodinný život.

A za třetí. Osoby blízké zemřelému, ať už je ustanovení § 15 OZ výslovně uvádí, či neuvádí, tedy tyto osoby jako takové mohou v případě protiprávního usmrcení osoby jim blízké žádat přiznání relativní satisfakce – obdobně jako v České republice – také pouze z důvodu neoprávněného zásahu do jejich práva na soukromý a rodinný život.

Jinak vyjádřeno, díky soudně aprobovanému výkladu pojmu osobní soukromí fyzické osoby (resp. pojmu jejího rodinného života) však mají výše uvedené skutečnosti veskrze význam pouze teoretický. Proto s ohledem na zásady soudního určování výše satisfakce, která se v konkrétním případě přiznává, resp. na uplatňování soudcovského uvážení, jakož i na požadavky principu proporcionality nehraje při stanovování povinnosti původce daného neoprávněného zásahu samotný právní titul nároku dotčené fyzické osoby (ani případně kumulace takových právních titulů) v podstatě žádnou roli. Konečně samy relace peněžitě zadostiučinění pravidelně přisuzovaného v případech protiprávních usmrcení blízkých osob jsou v České republice o několik řádů vyšší než na Slovensku (viz výše).

Ovšem v jiných případech, než kdy se jedná o usmrcení osoby blízké, již výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu SR nabývá v praxi na významu. Zde je totiž třeba opětovně upozornit na možnost, která se v praxi slovenských soudů dává osobám podle § 15 OZ, a sice jejich právo uplatňovat všechny prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti ve smyslu § 13 OZ (ať už jsou právní důvody nároků těchto osob jakékoli).

4.F Zvláštní hmotněprávní podmínky vzniku práva na peněžité zadostiučinění ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 OZ

Jak se již uvádělo výše, ustanovení § 13 odst. 2 OZ upravuje *dva* tzv. specifické hmotněprávní předpoklady pro vznik nároku dotčené fyzické osoby, aby jí za neoprávněný zásah do její osobnosti bylo dáno přiměřené zadostiučinění v penězích. Přitom aby soud v daném případě mohl právo na relativně satisfakci přiznat, vyžaduje se jejich kumulativní naplnění.

4.F.1 Nedostatečnost (resp. nepřiměřenost) a neúčinnost morálního zadostiučinění

Předpoklad, aby se morální zadostiučinění (tj. jeho primární forma) prokazatelně v konkrétním případě nejevilo jako postačující (ať již zcela, nebo zčásti), resp. přiměřené, a zároveň účinné a spravedlivé, představuje základní a obligatorní podmínku k úspěšnému přiznání práva na poskytnutí (přiměřené) satisfakce v peněžité formě.¹⁷⁴ Jinak řečeno, „*při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy (§ 13 odst. 2 obč. zák.) musí mít soud prokázáno, že jsou tu okolnosti dokládající, že v konkrétním případě nestačí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 obč. zák., a to zejména z hlediska intenzity, trvání a rozsahu nepříznivých následků vzniklých žalobci vzhledem k postavení žalobce v rodině a společnosti.*“¹⁷⁵ Obecně pak lze konstatovat, že právě v tomto předpokladu je třeba spatřovat subsidiární postavení či roli relativně satisfakce.

Důležitou okolností, která může mít zásadní vliv na dostatečnost (resp. přiměřenost) nepeněžní formy zadostiučinění, je případně zejména nepřiměřená délka soudního řízení. Pro úplnost je potřeba uvést, že v takovém případě může být také dotčeno především ústavní, jakož i mezinárodně zaručené právo žalobce na soudní projednání jeho věci v přiměřené lhůtě, resp. na její vyřízení bez zbytečných průtahů; viz čl. 38 odst. 2 LPS a čl. 6 odst. 1 EÚLP. Přitom Ústavní soud ČR ohledně okolnosti spočívající v délce trvání řízení před soudem judikoval následující: „*V řízení o ochraně osobnosti je třeba postupovat tak, aby byl naplněn požadavek přiměřenosti soudem přiznaného zadostiučinění (§ 13 odst. 1, 2 občanského zákoníku). Pokud forma morální satisfakce (omluvný dopis) již nemůže být totožná, příp. srovnatelná s formou, v jaké k zásahu*

¹⁷⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184 a 186.

¹⁷⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31.3.1993, sp. zn. 5 Co 18/93, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR č. 21/1995, in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 83.

do osobnostních práv dotčené osoby došlo (článek v periodiku), příp. **míjí-li se s ohledem na velký časový odstup daný (nepeněžní) způsob satisfakce účinkem, pak zpravidla nezbyvá, než vzniklou nerovnováhu kompenzovat zadostiučiněním finančním.**¹⁷⁶ Ochránce ústavnosti tak potvrdil své dřívější rozhodnutí v obdobné věci: „*Za stavu, kdy důvody uvedené v ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku svědčící pro poskytnutí náhrady nemajetkové újmy v penězích, jsou zákonem uváděny pouze demonstrativně (samotné důvody nedostatečnosti nepeněžitého zadostiučinění přitom tato práce analyzuje v následující kapitole), měl se odvolací soud, při zachování zásad spravedlivého procesu v posuzované věci, právě s ohledem na nemožnost již odčinit uvedení nepravdivých údajů o stěžovatelce rovnocenným způsobem (nastalá objektivní změna situace, způsobená délkou trvání řízení a zánikem Moravskoslezského večerníku), především zabývat otázkou, zda omluva žalovaných, k níž byli tito pravomocně soudem zavázáni formou osobního dopisu, který však již nemůže v poměru k jiné osobě, než je samotná stěžovatelka, vyvrátit nepříznivé účinky uveřejněného článku, je vůbec způsobilá být přiměřeným, a tedy ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 o. z. i postačujícím zadostiučiněním. Jinak řečeno, **pokud primární způsob zadostiučinění je v době rozhodování soudu již natolik oslaben, že svým způsobem pozbývá své funkce, je povinností soudu tím pečlivěji zvažovat přiznání zadostiučinění finančního.**“¹⁷⁷ V obecné rovině tedy půjde o případy, kdy se morální satisfakce již nejeví být aktuální.¹⁷⁸*

Při rozhodování o přiznání zadostiučinění v penězích musí vždy soud učinit bezpečný, resp. spolehlivý a průkazný závěr o naplnění předpokladu nedostatečnosti morálního zadostiučinění v konkrétním případě. Takovéto posouzení je pak předmětem volné úvahy soudu. Přitom ta musí vycházet jak z jednotlivých okolností, tak z celkové povahy daného případu a zároveň se vyžaduje, aby byla vždy opřena o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska.

Dále pak se nevylučuje,¹⁷⁹ aby byla v některých případech (např. viz výše uvedené příklady zjevné neaktuálnosti nepeněžitého zadostiučinění) relutární satisfakce přiznávána již při naplnění předpokladu nedostatečnosti morální formy zadostiučinění. To znamená, že v případě, když soud bezpečně zjistí naplnění tohoto základního zvláštního předpokladu,¹⁸⁰

¹⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18.2.2004, sp. zn. III. ÚS 281/03.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 31.5.2001, sp. zn. IV. ÚS 581/99.

¹⁷⁸ Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

¹⁷⁹ Respektive podle některých názorů v rámci občanskoprávní teorie, jakož i soudní praxe. Například viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 184 a 185.

¹⁸⁰ Právě ze zde uvedeného důvodu se jedná o **základní** zvláštní předpoklad pro vznik práva na relutární satisfakci.

není dále třeba, aby ověřoval splnění druhé zvláštní podmínky, a tedy zda-li došlo zejména ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře.

4.F.2 Snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře

Druhý zvláštní předpoklad pro přiznání práva na přiměřené zadostiučinění v penězích představuje právní skutečnost, která spočívá *zejména* v tom, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti.¹⁸¹ Respektive jde o to, že zadostiučinění dané jen v morální formě by se v konkrétním případě nejevilo zejména z tohoto důvodu postačující, resp. přiměřené. Jinak řečeno, druhá zvláštní podmínka vzniku práva na relativní satisfakci je vyjádřena prostřednictvím tzv. důvodů nedostatečnosti (nepřiměřenosti) nepeněžitého zadostiučinění. Přitom v občanském zákoníku se demonstrativně¹⁸² uvádí pouze jeden z těchto důvodů, a sice předmětné značné snížení důstojnosti dotčené fyzické osoby nebo její společenské vážnosti. Ovšem jedná se o důvod pravidelný a typický.

Jak již bylo uvedeno výše, vyžaduje se, aby v daném případě došlo ke kumulativnímu splnění této druhé zvláštní podmínky, tedy společně s předpokladem nedostatečnosti morální satisfakce. Jinými slovy jde rovněž o obligatorní podmínku vzniku práva na peněžité zadostiučinění. Přitom, jak již bylo také uvedeno výše, v odůvodněných případech se splnění této podmínky předpokládá, resp. již není nutné, aby soud její splnění v řízení zjišťoval.

S ohledem na výše uvedené pak lze předmětný následek neoprávněného zásahu do osobnostních práv dotčené fyzické osoby (spočívající tedy zejména ve značném snížení její důstojnosti či společenské vážnosti) obecně vymezit jako takovou nemajetkovou újmu na osobnosti dotčené osoby, kterou tato osoba vzhledem k intenzitě, rozsahu, trvání, a především k širokému veřejnému ohlasu daného (lze říci) kvalifikovaného nepříznivého následku neoprávněného zásahu ve společnosti – tj. zejména v rodině, bydlišti, na pracovišti, v podnikání nebo v politickém či jiném veřejném životě – pociťuje a prožívá (posuzováno objektivně) jako závažnou, resp. jako újmu nikoli v běžné, ale ve značné

---

¹⁸¹ Ustanovení § 13 odst. 2 OZ.

¹⁸² Demonstrativnost výčtu důvodů nedostatečnosti morální satisfakce je dána použitím slova „zejména“ v textu § 13 odst. 2 OZ.

míře.¹⁸³ Pociťování a prožívání takovéto kvalifikované újmy vzniklé na osobnosti dotčené fyzické osoby je, jak již bylo naznačeno výše, poté zásadně hodnoceno objektivně, a to s přihlédnutím jak ke konkrétní situaci, za níž k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv dotčené osoby došlo, tak také k její vlastní osobě, zejména pak k věku a postavení této osoby. Jinak vyjádřeno, o vzniku předmětného kvalifikovaného nepříznivého následku lze hovořit pouze tehdy, kdy je možné – jednak s ohledem na danou situaci, jednak na oprávněné zájmy dotčené fyzické osoby – bezpečně uzavřít, že nastalou nemajetkovou osobnostní újmu by (vzhledem k její intenzitě, rozsahu, trvání a širokému společenskému ohlasu) pociťoval a prožíval jako závažnou každý, kdo by se nacházel na místě a v postavení dotčené osoby.¹⁸⁴

Takto definované objektivní kritérium posuzování pociťování a prožívání újmy na osobnosti fyzické osoby pak zaručuje, že dané hodnocení se uplatňuje na všechny zkoumané případy stejně a zcela tak odpovídá požadavkům spravedlnosti a rovnosti. Takové posuzování zároveň vylučuje, aby se pro něj staly relevantní jen subjektivní pocity samotné dotčené fyzické osoby. Psychické reakce jednotlivých lidských individuí na tytéž, resp. na srovnatelné neoprávněné zásahy do jejich osobnostních práv se totiž mohou a také se zpravidla budou velmi (až diametrálně) odlišovat. Přitom vlastní používání předmětného kritéria je vždy věcí volného uvážení soudu.

Na tomto místě je potřeba podotknout, že k naplnění výše specifikovaného druhého zvláštního předpokladu pro vznik práva na reutární satisfakci se zásadně vyžaduje, aby soud v konkrétním případě spolehlivě konstatoval, že daný kvalifikovaný následek neoprávněného zásahu (tedy zejména snížení důstojnosti fyzické osoby či její společenské vážnosti ve značné míře) skutečně nastal. Tedy prostá teoretická možnost způsobení takového následku posuzovaným neoprávněným zásahem nepostačuje. Rovněž tak nelze o přiznání zadostiučinění v penězích uvažovat v případě menší, běžné nebo eventuálně na osobnost dotčené fyzické osoby jen krátkodobě působící nemajetkové újmy.¹⁸⁵

Pro úplnost je třeba uvést, že v rámci soudní praxe se k otázce příkladnosti výpočtu důvodů nedostatečnosti morálního zadostiučinění (resp. výčtu osobnostních práv fyzické osoby, jejichž porušení, pokud jej dotčená osoba objektivně pociťuje a prožívá jako závažné, naplňuje předmětnou druhou zvláštní hmotněprávní podmínku) vyjadřuje Krajský

¹⁸³ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 198. Definici předmětného kvalifikovaného následku neoprávněného zásahu obdobně podává také Nejvyšší soud ČR – např. ve svém rozsudku ze dne 27.10.2003, sp. zn. 30 Cdo 2005/2003. O újmě vzniklé na osobnosti fyzické osoby v nikoli běžné, ale ve značné míře pak výslovně hovoří Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákoník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

¹⁸⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 185 a 188.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 185 a 188.

soud v Ostravě ve svém rozsudku v řízení vedeném pod sp. zn. 23 C 52/96: „*Snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře není jediným případem, kdy postižené fyzické osobě vznikne právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 obč. zák.; podmínky pro vznik tohoto práva jsou splněny ve všech případech neoprávněných zásahů do osobnostních práv, kdy se nejeví postačujícím zadostiučinění podle § 13 odst. 1 obč. zák.*“ Jinými slovy důstojnost fyzické osoby a její společenská vážnost jsou v této souvislosti pouze demonstrativně uváděné chráněné hodnoty lidské osobnosti. Je proto povinností soudu právo na přiměřené zadostiučinění v penězích přiznávat i v případech porušení ostatních osobnostních hodnot, a to za podmínky, že se vyznačují (z objektivního hlediska) obdobnou závažností. Vždy je však nutné uplatňovat dané objektivní kritérium hodnocení pocíťování a prožívání vzniklé nemajetkové újmy.¹⁸⁶

Konečně je zde vhodné se pro ilustraci zmínit o dvou v zásadě typických případech značného snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti, resp. zároveň i příkladech výše specifikované obdobné závažnosti. Za prvé se jedná o případ, kdy k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv fyzické osoby dojde veřejnou publikací, např. v celostátním tisku, zejména nepravdivých údajů dotýkajících se této osoby.¹⁸⁷ Dále pak obdobná situace zpravidla nastává v případě neoprávněného zásahu způsobeného prostřednictvím televizního vysílání.¹⁸⁸

5. Určování výše peněžitého zadostiučinění

Institut přiměřeného zadostiučinění v penězích působí ve společnosti – jak již bylo charakterizováno výše – svou satisfakční a preventivní funkcí. Přitom zejména v případech společensky i právně zvlášť odsouzeníhodných porušení osobnostních práv je v zájmu poskytnutí postačující, odpovídající, účinné a spravedlivé relativní satisfakce dotčené fyzické osobě nezbytné uplatnit preventivní úlohu této formy zadostiučinění ve výraznější míře. To jinými slovy znamená, že za určitých okolností je povinností soudu (aby dostal požadavkům na přiměřený, účinný a spravedlivý prostředek nápravy) stanovit částku

---

¹⁸⁶ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 198.

¹⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 2232/2006.

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu SR z dne 24.6.1998, sp. zn. 1 Co 15/97.

přisuzovaného peněžitého zadostiučinění ve výši citelně až sankčně postihující původce daného neoprávněného zásahu.

Ovšem zásadní limit, vodítko, jakož i určitý imperativ zde pro soud – mimo petit samotné žaloby, jenž ale určuje pouze nejvýše přiznatelnou částku zadostiučinění – představuje ústavní i mezinárodně zaručený (především judikaturou Evropského soudního dvora) princip proporcionality. Je třeba podtrhnout, že tento princip netvoří jen určitou horní hranici možné relativní satisfakce, ale zejména stanoví soudu dolní hranici pro zadostiučinění, které případně dotčené fyzické osobě přiznává. Právě z toho důvodu je zároveň potřeba zásadně odmítnout určité pokusy v rámci české soudní praxe, aby se z veskrze nepřilíš důstojných částek paušálního odškodnění podle § 444 odst. 3 OZ¹⁸⁹ dovodilo jakési komparativní měřítko, které by soud měl zohledňovat při určování výše zadostiučinění v konkrétním případě.¹⁹⁰ Touto problematikou se tato práce zabývá v samostatné kapitole.

Je na místě shrnout, že otázka určení konkrétní výše přiznávané relativní satisfakce je záležitostí výjimečně citlivou, která se vzhledem k preventivní funkci tohoto institutu považuje za mimořádně významnou nejen pro samu dotčenou fyzickou osobu, nýbrž i pro všechny ostatní účastníky občanskoprávních vztahů, resp. pro každého potenciálního původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv fyzických osob. Celková složitost určování částek zadostiučinění je pak přirozeně dána primární peněžní neocenitelností hodnot lidské osobnosti. Stanovování rozsahu povinnosti původce neoprávněného zásahu k poskytnutí peněžitého zadostiučinění se přitom – při uvědomění si vedoucí úlohy zásady proporcionality – ponechává výhradně na volném soudcovském uvážení, které je dále limitováno pouze žalobním petitem a dvěma zákonnými kritérii, k nimž soud povinně přihlíží (viz dále). Zde je třeba podotknout, že takováto právní úprava zcela koresponduje s obdobnými úpravami ve vyspělých demokratických právních státech. V praxi tedy půjde především o to, aby nezůstávalo pouze u „práv na papíře“.

To se však s ohledem na běžné relace peněžitého zadostiučinění přiznávaného v poměrech české, ale také slovenské soudní praxe stále spíše blíží skutečnosti, i přes některá v tomto směru pozitivní rozhodnutí zejména z poslední doby (viz výše). Přiblížení těchto relací zahraničním (především evropským) vzorům by proto mělo představovat prvořadé úsilí soudů obou států, a nikoli např. výše uvedené snahy o ospravedlnění veskrze neobhajitelného komparativního používání limitů podle § 444 odst. 3 OZ nebo úvahy

---

¹⁸⁹ Občanský zákoník ve znění platném na území Slovenské republiky obdobnou právní úpravu neobsahuje, a tedy i zde uvedená problematika je slovenské soudní praxi cizí.

¹⁹⁰ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200.

o vytvoření určitých srovnávacích tabulek jako pomocných kritérií pro rozhodování soudů. Taková praxe je jednak v zásadním rozporu s principem proporcionality, jednak jde zjevně proti účelu a smyslu ustanovení § 13 odst. 3 OZ, které zakotvuje volné uvážení soudu o výši relativní satisfakce a které tedy z povahy věci nutně vylučuje jakoukoli apriorní, natož pak administrativní, objektivizaci výše peněžité náhrady vzniklé nemajetkové újmy. V té souvislosti lze s úspěchem pochybovat o vhodnosti systému sazeb bodového hodnocení bolesti a ztížení společenského uplatnění v příbuzné oblasti náhrad škod na zdraví; dále se této problematice tato práce věnuje v samostatné části. Na druhé straně pokud se týká výše uvedených (toliko) pomocných srovnávacích tabulek, pakliže by skutečně odrážely zkušenosti soudní praxe, založené na důsledném a dlouhodobém uplatňování požadavků principu proporcionality, bylo by možné jejich zavedení připustit. Stávající situace v České i Slovenské republice tomu ovšem prozatím nenasvědčuje.

5.A Obecné principy určování výše peněžitého zadostiučinění

Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že vedle obligatorních zákonných kritérií (upravených v § 13 odst. 3 OZ; tato práce se jim věnuje v následující kapitole) je určování výše peněžitého zadostiučinění ovládáno také dalšími závaznými požadavky, resp. **obecnými principy**. Jinými slovy lze hovořit o určitých obecných či základních kritériích, jejichž prostřednictvím soud zejména naplňuje dané ústavní a mezinárodněprávní požadavky, jakož i obecné zásady právní a své ostatní zákonné povinnosti.

Jedná se o následující čtyři principy.

Za prvé. Přisouzené zadostiučinění musí být zásadně **přiměřené (proporcionální)**. To ostatně platí pro obě jeho formy. Jak již bylo uvedeno výše, princip proporcionality (přiměřenosti) je třeba důsledně uplatňovat jednak v rámci prvotního rozhodování o důvodnosti přiznání relativní formy satisfakce jako takové a jednak v sekundární fázi spočívající v určení její konkrétní výše. Přitom je povinností soudu (s ohledem na všechny okolnosti daného případu) stanovit částku peněžitého zadostiučinění v takové výši, která zaručuje poskytnutí postačujícího a současně odpovídajícího a tím také účinného a spravedlivého vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti dotčené

fyzické osoby.¹⁹¹ V nejobecnějším vyjádření princip proporcionality představuje horní a zároveň i dolní hranici přiznatelného zadostiučinění v penězích.

Princip proporcionality tedy zejména pro účely určování výše relutární satisfakce představuje určitou vůdčí zásadu. Tento princip je zakotven jednak ve znění § 13 odst. 1 OZ, v němž se výslovně uvádí právo na *přiměřené* zadostiučinění, tak se také jedná o obecnou právní zásadu, resp. o ústavní a mezinárodně zaručený princip, který v naší právní kultuře rozvíjí především judikatura Evropského soudního dvora. Jak již bylo uvedeno výše, k tomuto principu se v dané souvislosti přihlásil Ústavní soud ČR, a to např. ve svých rozhodnutích sp. zn. IV. ÚS 315/01 a sp. zn. III. ÚS 350/03.

Za druhé. Určení konkrétní výše přiznávaného peněžitého zadostiučinění soud posuzuje jako právní otázku v rámci své **volné úvahy** (viz § 13 odst. 3 OZ a § 136 OSŘ i OSP). Volná úvaha soudu není ovšem svévolí.¹⁹² Musí být jednak podepřena úplně zjištěným skutkovým stavem věci, jakož i konkrétními a přezkoumatelnými hledisky.¹⁹³ To neznamená, že by soudu příslušelo oprávnění vyžádat si za účelem objektivizace částky peněžitého zadostiučinění znalecký posudek, naopak pro zvláštní povahu práva na relutární satisfakci se taková možnost zásadně vylučuje.¹⁹⁴

Dále se rovněž uplatňují i určitá omezení daného principu volného soudcovského uvážení. S ohledem na výše uvedené je třeba na prvním místě uvést princip proporcionality. Vedle něho předmětná omezení představují kritéria pro určování výše relutární satisfakce podle § 13 odst. 3 OZ, k nimž musí soud přihlížet z úřední povinnosti.

Konkrétní horní hranici přiznatelného peněžitého zadostiučinění pak tvoří vlastní žalobní petit, resp. peněžní částka, kterou žalobce požaduje po původci daného neoprávněného zásahu. To je dáno skutečností, že se v občanském zákoníku přímo nestanoví jakákoli maximální ani minimální hranice pro stanovení částky zadostiučinění¹⁹⁵ (tyto limity však jednoznačně předjímá princip proporcionality; pro úplnost je nicméně potřeba uvést, že v případě, kdy je požadovaná částka nižší než výše případné proporcionalní satisfakce, horní hranici stále představuje předmětná žalovaná částka). Dále to, že tedy daný vrchní limit reprezentuje částka žalované relutární satisfakce, však určuje zejména skutečnost, že řízení o ochranu osobnosti je návrhové řízení (viz § 79 odst. 1 OSŘ

¹⁹¹ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 191. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

¹⁹² Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

¹⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2003, sp. zn. 2005/2003.

¹⁹⁴ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 201.

¹⁹⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 190.

i OSP). Proto má soud povinnost respektovat zásadu „Ne eat iudex ultra petita partium“ (jinak upravenou v § 153 odst. 2 OSŘ i OSP).¹⁹⁶ Jak již bylo ovšem uvedeno výše, návrh uplatněný v žalobě naproti tomu soud neváže¹⁹⁷ do té míry, že je plně oprávněn, aby dotčené fyzické osobě přiznal peněžité zadostiučinění v nižší výši, než kterou v petitu své žaloby požaduje; soud poté žalobu co do nepřiznané částky zamítá.¹⁹⁸

Za třetí. Konkrétní výši přiznávané relutární satisfakce soud určuje zásadně **jednorázovou úhrnnou částkou**. Je tedy nepřipustné, aby se dotčené fyzické osobě přisoudilo jakékoli opakující se (peněžité) plnění, tj. renta či důchod.

Přitom co se týče České republiky, není případně ani možné, aby se o přiznání peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ (jakožto tedy jednorázové náhrady) a např. náhrady za ztrátu na výdělku (jako případu renty) rozhodovalo ve společném řízení. Oba tyto nároky mají jiný hmotněprávní (§ 13 OZ – režim pro relutární satisfakci; § 16 ve spojení s § 415 a n. OZ – režim pro náhradu škody, tedy také náhradu za ztrátu na výdělku), ale především *procesní režim* (podle § 9 odst. 2 písm. a) OSŘ jsou k řízení ve věcech ochrany osobnosti v prvním stupni příslušné krajské soudy, naproti tomu podle § 9 odst. 1 OSŘ jsou k řízení o náhradě škody věcně příslušné okresní soudy).¹⁹⁹

Pokud však jde o Slovenskou republiku, nelze případně společné řízení o nárocích podle § 13 a 16 OZ vyloučit, neboť se řídí tamtéž procesním režimem – v obou věcech je v souladu s § 9 odst. 1 OSP dána příslušnost okresních soudů. Podle Občianskeho súdneho poriadku, tedy základního civilního předpisu platného na území SR, je totiž soustava obecných soudů na Slovensku tvořena pouze soudy okresními a krajskými a Nejvyšším súdom Slovenskej republiky. Přitom jak věci ochrany osobnosti, tak náhrady škody nepatří mezi výjimky, pro které je v první instanci založena příslušnost krajských soudů (viz § 9 odst. 2 OSP).

A za čtvrté. Stanovení konkrétní výše přiznávaného peněžitého zadostiučinění je **po právní moci příslušného soudního rozhodnutí** nejen pro samu dotčenou fyzickou osobu, nýbrž i pro původce daného neoprávněného zásahu **definitivní**.²⁰⁰ To v praxi znamená zejména to, že případně zhoršení stavu dotčených osobnostních hodnot nepovede k revokaci pravomocně přiznané částky relutární satisfakce.

¹⁹⁶ Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 20.7.1995, sp. zn. 1 Co 174/95 (viz Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 83.) se v dané věci vyjadřuje následovně: „Řízení o ochranu osobnosti je návrhové řízení. S odkazem na ustanovení § 79 odst. 1 o.s.ř. proto musí být ze žaloby patrné i to, jaké konkrétní výše zadostiučinění v penězích se žalobce domáhá. Požadovaná výše peněžitého zadostiučinění pak tvoří maximální částku, kterou soud může přiznat.“

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.7.2002, sp. zn. 28 Cdo 822/2002.

¹⁹⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 192.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 186 a 193.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 193.

5.B Obligaturní zákonná kritéria pro určování výše peněžitého zadostiučinění

Jak již bylo uvedeno výše, v ustanovení § 13 odst. 3 OZ jsou upravena určitá omezení pro uplatnění volného soudcovského uvážení. Vedle principu proporcionality a zásady „návrhovosti“ řízení o ochranu osobnosti pak ustanovení výše uvedeného třetího odstavce soustavu pravidel či omezení pro použití volné úvahy soudu dotváří, resp. tato pravidla dále konkretizuje. Jinak vyjádřeno, jedná se o dvě taxativně²⁰¹ zakotvená tzv. obligaturní kritéria pro určování výše relativní satisfakce. Přitom soud má tedy povinnost k těmto kritériím přihlížet z úřední povinnosti. Dotčená fyzická osoba a rovněž původce daného neoprávněného zásahu (zejména kritérium spočívající v okolnostech, za nichž k porušení osobnostních práv došlo je významné i pro původce zásahu) se proto nemusejí u soudu domáhat, aby byla předmětná kritéria uplatněna v rámci úvah soudu.²⁰²

„Svoboda“ v souvislosti s použitím kritérií podle § 13 odst. 3 OZ dokonce výslovně hovoří o naplnění požadavku spravedlnosti.²⁰³ A monografie „Ochrana osobnosti podle občanského práva“ uvádí spravedlivé a slušné vyvážení zájmů všech zúčastněných stran.²⁰⁴

Občanský zákoník tedy pro určování konkrétní částky peněžitého zadostiučinění stanoví následující kritéria:

1. **Závažnost nemajetkové újmy vzniklé na osobnostních právech** dotčené fyzické osoby.
2. **Okolnosti, za nichž k porušení osobnostních práv** dotčené fyzické osoby, resp. k neoprávněnému zásahu do její osobnosti **došlo**.

5.B.1 Závažnost nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti fyzické osoby

Kritérium spočívající v míře závažnosti nemajetkové újmy vzniklé na osobnostních právech dotčené fyzické osoby představuje pro soud první a základní měřítko (zde je třeba opětovně uvést, že primárním a vůdčím nebo také fundamentálním kritériem je princip proporcionality), které je ze zákona povinen aplikovat v rámci své volné úvahy ohledně výše relativní satisfakce. Respektive jedná se o v pořadí a rovněž i svou vahou první

---

²⁰¹ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199.

²⁰² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 193.

²⁰³ Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

²⁰⁴ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 194.

obligatorní kritérium, které je výslovně upraveno v občanském zákoníku. Nejde však o hledisko výlučné, jelikož občanský zákoník stanoví i druhé kritérium.

Přítom je toto kritérium potřeba uplatňovat v souladu se zásadou, že čím závažnější se vzniklá nemajetková újma jeví co do své intenzity, rozsahu, trvání a šíře svého ohlasu ve veřejnosti, tím vyšší by měla být i výše zadostiučinění v penězích.²⁰⁵ To lze poté považovat za promítnutí principu proporcionality v používání kritéria závažnosti vzniklé újmy v praxi.

5.B.2 Okolnosti, za nichž k porušení osobnosti fyzické osoby došlo

V pořadí i svou váhou druhé (obligatorní a zákonné) kritérium, které soudu slouží ke stanovení výše peněžitého zadostiučinění, spočívá v posouzení skutkových okolností, za kterých k porušení práva dotčené fyzické osoby na ochranu její osobnosti (§ 11 a n. OZ) došlo. Na úvod je však třeba podotknout, že s ohledem na takovéto obecné vymezení daného kritéria bude toto kritérium sehrávat při určování konkrétní částky relativní satisfakce v soudní praxi leckdy významnější úlohu, než je tomu v případě prvního zákonného kritéria.

Toto kritérium je totiž záměrně upraveno v nejobecnější rovině, a to aby vedlo a ve svém důsledku zároveň i oprávnilo soud ve fázi rozhodování o vlastní výši peněžitého zadostiučinění k pružnému přihlížení k veškerým skutkovým okolnostem, resp. k nejrozmanitějším skutečnostem, za nichž k porušení osobnostních práv dotčené fyzické osoby došlo („a které i případně takovýto neoprávněný zásah ovlivnily, resp. event. i podnítily“).²⁰⁶ Přítom soud obligatorně přihlíží zejména k okolnostem na straně původce neoprávněného zásahu, je však současně povinen zohledňovat také skutečnosti na straně samotné dotčené fyzické osoby.²⁰⁷

---

²⁰⁵ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 193 a 194.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 194. Dále se v dané věci vyjadřuje Nejvyšší soud ČR, a to ve svém rozsudku ze dne 29.6.2000, sp. zn. 30 Cdo 427/2000: „Toto poslední kritérium je stanoveno natolik obecně, aby umožnilo soudu přihlídnout k nejrůznějším momentům, za nichž k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo, a které i případně takovýto neoprávněný zásah ovlivnily, resp. event. i podnítily. Obecně je tyto okolnosti možno zjišťovat a vážit především na straně samotného škůdce, ale současně je nezbytné se s nimi vypořádat i na straně poškozené fyzické osoby (např. třeba i v rámci úvahy, zda poškozená fyzická osoba případně sama svým jednáním nemohla ovlivnit možnost mylného a přitom nepříznivého, resp. i dehonostujícího posuzování a hodnocení jejích aktivit apod.).“

²⁰⁷ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 194. Také viz rozsudek Nejvyššího soudu SR z dne 28.4.1998, sp. zn. 1 Cdo 89/97.

Velmi široké pojetí daného kritéria pak soudu umožňuje dokonce brát v úvahu i okolnosti povahy nejen objektivní, nýbrž také subjektivní, a sice zejména míru a intenzitu zavinění původce neoprávněného zásahu. Pro úplnost je namístě uvést, že jakkoli se vznik občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do osobnostních práv dotčené fyzické osoby posuzuje bez zřetele k zavinění odpovědného subjektu, pro účely rozhodování o výši relativní satisfakce se zavinění původce neoprávněného zásahu již považuje za okolnost, za níž k porušení osobnosti dotčené osoby došlo. Proto by soud v zásadě vždy měl k zavinění původce zásahu přihlídnout. To je tedy dáno jednak výše specifikovanou širokou definicí předmětného kritéria a jednak také potřebou přiznání zadostiučinění ve vyšší částce, která zpravidla vzrůstá úměrně se zaviněním původce neoprávněného zásahu. Vyšší míra zavinění totiž v podstatě pravidelně zesiluje i neoprávněnost zásahu, resp. tíživost nemajetkové újmy na osobnostních právech dotčené fyzické osoby.

Značnou obecnost, resp. šíří předmětného kritéria dále podtrhuje i skutečnost, že v § 13 odst. 3 OZ není ani příkladmo uvedena žádná z relevantních okolností. Rovněž je potřeba uvést, že soud bere v potaz pouze ty okolnosti, které jsou v příčinné souvislosti jak s neoprávněným zásahem samým, tak i s jeho nepříznivými následky, tj. s nastalou nemajetkovou újmou. Soud musí přitom mít odůvodněně za to, že takovéto okolnosti jsou v souzeném případě pro určení výše peněžitého zadostiučinění patřičně právně relevantní, především pak „z hlediska spravedlivého a slušného vyvážení zájmů všech zúčastněných stran“.²⁰⁸ Konečně se patří konstatovat, že je zásadně považováno za nezbytné, aby soud v rámci všech svých úvah vycházel z úplně zjištěného skutkového stavu a opíral se přitom o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska. Soud je poté povinen pojmout všechny své relevantní úvahy, jakož i učiněná skutková zjištění do odůvodnění meritorního rozhodnutí.

Pokud se týká okolností na straně původce neoprávněného zásahu, jedná se např. o povahu, způsob, prostředek nebo formu zásahu nebo situaci či prostředí, ve kterých k němu došlo, popřípadě o charakter a rozsah, resp. okruh působení vzniklé nemajetkové újmy. Za důležitou okolnost na straně původce zásahu se podle názoru Nejvyššího soudu ČR považuje též zadostiučinění, které původce zásahu dobrovolně poskytl dotčené fyzické osobě ještě před zahájením vlastního soudního řízení, resp. vydáním konečného rozhodnutí ve věci; zejména by se mělo přihlížet k míře a formě či způsobu poskytnutí takové satisfakce. Přitom mimo jiné „je třeba se zabývat tím, zda ten, kdo zasáhl do osobnostních práv dotčené fyzické osoby, projevil snahu mimosoudně poskytnout určitou míru satisfakce, a to ať již v peněžní formě nebo snahou o zmírnění následků zásahu, např. projevenou

---

²⁰⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 194.

*lítostí, součinností či účasti s poškozeným.*²⁰⁹ Jak již bylo uvedeno výše, v zájmu vyloučení případné ekonomické likvidace původce neoprávněného zásahu musí soud rovněž příčným způsobem zohledňovat jeho celkové (tj. osobní a majetkové) poměry. Pokud by se nestavilo tak široké vymezení kritéria okolností, za nichž k neoprávněnému zásahu došlo, bylo by v dané souvislosti teoreticky možné hovořit o analogickém (resp. přiměřeném) použití moderačního práva soudu podle § 450 OZ. V neposlední řadě se pro úplnost v rámci okolností na straně původce zásahu patří jmenovat již výše uvedenou míru a intenzitu jeho zavinění, přičemž zlý úmysl se původci zásahu přičítá nejzávažněji. Dále je zde potřeba uvést jeho pohnutky a motivy. Ovšem majetkové poměry původce zásahu (a rovněž dotčené fyzické osoby) by pro soud neměly zásadně mít žádnou relevanci.²¹⁰

Na druhé straně je povinností soudu stejnou měrou přihlížet také k okolnostem na straně samotné dotčené fyzické osoby. Z hlediska jejich relevance ve vztahu k určení výše přiznávané relativní satisfakce pak mohou mít a v praxi nezřídka i zaujímají poměrně významnější postavení než kategorie okolností, které se vztahují k osobě původce neoprávněného zásahu. Je tomu tak především proto, že na straně dotčené osoby lze uvažovat o širší škále relevantních skutečností. Respektive se v zásadě jedná o zohlednění principu proporcionality, zejména ve smyslu objektivního hodnocení dopadů neoprávněného zásahu do osobnostní sféry dotčené osoby.

Například půjde o posouzení skutečnosti, zda-li ke zvětšení rozsahu nastalé nemajetkové újmy přispělo také spolupůsobení dotčené fyzické osoby; to lze v podstatě považovat za jistou obdobu spoluzavinění, resp. výlučného zavinění poškozeného podle § 441 OZ. K tomu se vyjadřuje Nejvyšší soud ČR, a to ve svém rozsudku ze dne 31.8.2005, sp. zn. 30 Cdo 2797/2004, přičemž konstatuje, že zadostiučinění v penězích nepřichází v úvahu, pokud dotčená osoba svým jednáním sama (zejména) ve značné míře snížila svou důstojnost a vážnost ve společnosti.²¹¹ Rovněž tak by měl soud zvážit, zda

---

²⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2006, sp. zn. 30 Cdo 1088/2005.

²¹⁰ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 195.

²¹¹ Mgr. Michal Ryška, soudce Městského soudu v Brně, pak ohledně tématu spolupůsobení samotné dotčené fyzické osoby uveřejnil na blogu Jiné právo článek „*Sex ve městě a krása v nesnázích aneb Třetí krok do světa satisfakcí*“ (viz <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/sex-ve-meste-kraska-v-nesnazich-aneb.html>). V něm se připojuje ke zde uvedenému závěru Nejvyššího soudu ČR a dále uvádí, že **degradace osobnosti fyzické osoby rovněž představuje nepochybnou degradaci hodnoty některých jejích osobnostních práv**. Tedy vyjadřuje své přesvědčení o nezanedbatelném vlivu dosaženého společenského postavení jednotlivce (a to i v negativním smyslu) na hodnotu některých jeho osobnostních statků. Jestliže se proto dotčená fyzická osoba sama v podstatném rozsahu zříká zejména své důstojnosti či společenské vážnosti, přispívá tím současně k odpovídajícímu poklesu hodnoty některých svých práv podle § 11 a n. OZ. Ryška pak výše uvedené demonstrovuje na příkladu *degradace osobnostního práva na osobní čest (a dobrou pověst) ženy*, která udělila za úplatu souhlas k pořízení a užití svých erotických snímků.

dotčená fyzická osoba mohla přiměřeným způsobem neoprávněný zásah sama odvrátit;²¹² na straně dotčené osoby se tedy přihlíží i ke splnění jisté obdoby tzv. prevenční povinnosti podle § 415 a n. OZ, zejména pak s ohledem na ustanovení § 417 OZ. S tím poté souvisí navazující povinnost soudu zohledňovat dále i míru, v jaké bylo právo dotčené osoby na relutární satisfakci suplováno její případnou svépomocí (viz § 6 OZ). Jinými slovy jde o zjišťování, zda-li sama dotčená osoba neposkytla jistou formu zadostiučinění na úkor zájmů původce neoprávněného zásahu, „*např. ve formě následného a jinak neakceptovatelného verbálního nebo brachiálního útoku*“.²¹³

Jak se již opětovně uvádělo výše, za poskytnutí určité satisfakce se považuje již samotné konstatování porušení osobnostních práv v řízení na ochranu osobnosti. Jinak řečeno, v souladu s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.1.1998, sp. zn. 23 C 52/96²¹⁴ je třeba také přihlídnout k zadostiučinění, kterého se dotčené fyzické osobě dostává obsahem vlastního odůvodnění rozsudku soudu (v němž se tedy konstatuje porušení osobnosti dotčené osoby). Shodně by se poté mělo přistupovat k tretnímu rozsudku odsuzujícímu původce neoprávněného zásahu (např. řidiče, který usmrtil jiného účastníka silničního provozu), neboť již tímto rozsudkem činí společnost určitý odsudek nad jednáním původce zásahu, a tedy poskytuje dotčené fyzické osobě jisté morální zadostiučinění. ***V obecnějším vyjádření*** je tedy povinností soudu, který rozhoduje o přiznání relutární satisfakce, brát v rámci určování její konkrétní výše rovněž v potaz současně přiznávané, resp. dotčenou osobou požadované, případně této osobě (výše uvedenými způsoby) již fakticky poskytnuté zadostiučinění v morální formě.

Dále pak určení peněžní částky přisuzovaného zadostiučinění nepominutelně spoluurčuje či ovlivňuje dosažené společenské postavení dotčené fyzické osoby. To má přitom primární a zásadní význam pro hodnotu některých osobnostních práv fyzické osoby jako takových. Například osobnostní právo na osobní čest osoby, která svým jednáním poškozují svou dobrou pověst, je takovým počínáním degradováno a je tím i méně hodnotné než obdobné právo (v daném smyslu) běžné fyzické osoby. Naproti tomu např. osobnostní právo na podobu, resp. právo k podobizně, a na jméno úspěšného profesionálního sportovce je hodnotnější než obdobný soubor práv běžné fyzické osoby.

Jinak řečeno, určité společenské postavení, kterého fyzická osoba dosáhla, by soud měl v případě neoprávněného dotčení některých jejích práv podle § 11 a n. OZ obligatorně zohledňovat při stanovování částky přiznávané relutární satisfakce (a to mimo jiné v zájmu

²¹² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 194.

²¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2001, sp. zn. 30 Cdo 2971/2000.

²¹⁴ Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 84.

zachování principu proporcionality). Přitom takové relevantní postavení dotčené osoby ve společnosti může s ohledem na přiznané zadostiučinění mít jak *negativní význam*²¹⁵ – spočívající v degradaci hodnoty některých osobnostních práv, ale také *význam pozitivní*.²¹⁶ K pozitivní relevanci společenského postavení dotčené osoby je pak v praxi třeba přihlížet zejména na straně úspěšných herců, zpěváků, profesionálních sportovců, vědců, politiků a veřejně známých nebo populárních osobností vůbec. Jak již bylo uvedeno výše, nejčastější neoprávněné zásahy zde představují porušení osobnostních práv těchto osob na lidskou důstojnost, osobní čest, soukromí, jméno, podobu nebo k podobizně. Především se jedná o různé zásahy bulvárních médií a reklamních agentur, přičemž porušení osobnostních práv ve sféře reklamy zpravidla nepostihují důstojnost či společenskou vážnost dotčených fyzických osob, ale typicky spočívají v závažném parazitování na pověsti, popularitě, renomé a tím také pracovních výsledcích dotčených osob, resp. zejména v neoprávněném užití jejich jmen, fotografií a dalších snímků (jinými slovy těch osobnostních atributů, které vykazují významnou přidanou hodnotu). Zde je však potřeba podotknout, že na úkor takové – populární nebo veřejně známé – dotčené osoby vzniká zejména bezdůvodné obohacení původce neoprávněného zásahu (podle § 451 OZ). Imateriální újma na právech podle § 11 a n. OZ pak v daných případech spočívá především v *zevšednění*²¹⁷ některých osobnostních atributů dotčených osob, resp. v poklesu jejich přidané hodnoty či omezení pozitivního vnímání jejich dosaženého společenského postavení ve veřejnosti. Jak se již rovněž uvádělo výše, jen patřičně vysoká částka relativní satisfakce je zde na místě.

5.C Zvláštní právní úprava paušálního odškodnění pozůstalých za „škodu usmrcením“ podle § 444 odst. 3 OZ a její relevance pro určení výše peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ

Jak se již opětovně uvádělo výše, právní úprava **zvláštního režimu „odškodňování“**²¹⁸ (některých) pozůstalých pro případ usmrcení osoby blízké podle § 444

²¹⁵ Ryška, M.: Sex ve městě a kráska v nesnázích aneb Třetí krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/sex-ve-meste-kraska-v-nesnazich-aneb.html>.

²¹⁶ Ryška, M.: Jak zneužít kulturistiku aneb Čtvrtý krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/jak-zneuzit-kulturistku-aneb-ctvrty.html>.

²¹⁷ Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003, s. 7 a 8.

²¹⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 200.

odst. 3 OZ je jistým specifíkem České republiky. Jinými slovy tato kapitola pojednává o určité praxi, která je přítomna pouze v českém právním prostředí.

Tato právní úprava byla do občanského zákoníku vložena s účinností od 1.4.2004 zákonem č. 47/2004 Sb.²¹⁹ Jejím obsahem je taxativní stanovení okruhu oprávněných fyzických osob, resp. jednotlivých skupin (kategorií) oprávněných pozůstalých blízkých osob, přičemž pro každou skupinu pozůstalých se upravuje jednorázová částka paušálního „odškodnění“ za protiprávní usmrcení osoby jim blízké. Pomineme-li skutečnost, že spolu se speciální úpravou náhrad „škody“ na zdraví (viz § 444 odst. 1 a 2 OZ) je úprava jednotlivých náhrad „škody usmrcením“²²⁰ nesystematicky zařazena do části zákona, v níž se upravují náhrady majetkových škod, přestože se jedná o úpravu náhrad, resp. zadostiučinění ryze imateriálních újem, ustanovení § 444 odst. 3 OZ se považuje za právní úpravu, která je vůči úpravě relativní satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3 OZ úpravou zvláštní. Co se pak týče pojmu „škoda usmrcením“, představuje nemajetkovou újmu spočívající v protiprávním usmrcení (resp. protiprávně způsobené ztrátě) osoby blízké. Přitom jednotlivá paušální zadostiučinění se tedy poskytují pouze taxativně vypočtenému okruhu oprávněných osob blízkých zemřelému [viz § 444 odst. 3 písm. a) až f)]. Částky těchto náhrad jsou stanoveny ve výších 85 tis., 175 tis. a 240 tis. Kč.

Specialita právní úpravy náhrady předmětné nemajetkové újmy podle § 444 odst. 3 OZ spočívá poté v tom, že zejména v souladu s interpretačním principem „Lex specialis derogat legi generali“ vylučuje použití obecného prostředku podle § 13 odst. 2 a 3 OZ. K tomu však Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 jednoznačně konstatuje: *„Tímto ustanovením zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody. Tato úprava neumožňuje svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevylučuje, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.“* Jinak vyjádřeno, nejvyšší strážce naší ústavnosti prolamuje ve výše uvedeném judikátu jinak závazné výkladové pravidlo o vztahu obecné a zvláštní právní úpravy. Jak již bylo rovněž vícekrát uvedeno výše, je tomu tak především v zájmu zachování požadavků principu proporcionality a poskytnutí spravedlivé satisfakce. Tedy dotčená fyzická osoba čili osoba uvedená v § 444 odst. 3 OZ je oprávněna vedle, resp. nad rámec²²¹ daného paušálního

---

²¹⁹ Jedná se přitom v první řadě o novelu zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (č. 168/1999 Sb.).

²²⁰ Pojem „škoda usmrcením“ používá sám zákonodárce.

²²¹ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200 a 1298.

odškodnění domáhat se peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.²²² Dále lze uzavřít, že Ústavní soud ČR jasně deklaroval paušální částky podle § 444 odst. 3 OZ ve svém důsledku za nespravedlivé. Pro úplnost je vhodné dodat, že jak tyto konkrétní částky, tak také vůbec samu snahu o paušalizaci hodnoty toho, co představuje lidský život, se rovněž patří považovat za nepřilíš vkusné a důstojné.

Zde se pak jeví přinejmenším poněkud pochybně některé pokusy, jež byly učiněny v části naší soudní praxe (včetně Nejvyššího soudu ČR) a ve kterých se usilovalo o uznání některých paušálních částek zadostiučinění za usmrcení osoby blízké,²²³ především částky 240 tis. Kč (reprezentující peněžitou náhradu za ztrátu manžela [zřejmě i partnera], rodiče, dítěte i dosud nenarozeného počatého dítěte nebo další blízké osoby, která v rozhodné době žila ve společné domácnosti s žalobcem), jako jakéhosi dalšího kritéria pro určení výše přiznávané relutární satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3 OZ, resp. jako jistého komparativního měřítka pro stanovení částky zadostiučinění při ochraně osobnosti. U určité části tuzemské soudní praxe je tedy patrná zřejmá snaha začít poměřovat částkou 240 tis. Kč (která je v rámci ustanovení § 444 odst. 3 OZ částkou nejvýše limitní) částky peněžitého zadostiučinění, jež se v řízení o ochranu osobnosti přiznává za imateriální újmy na jiných osobnostních právech, než je život fyzické osoby. Takové újmy, tj. na ostatních hodnotách lidské osobnosti, se poté přirozeně zdají být ve srovnání s újmou na životě méně významné.²²⁴ Z této relativně menší závažnosti ostatních nemajetkových újem někteří soudci posléze vyvozují, že je v dotyčných případech spravedlivé a žádoucí výši přisuzované relutární satisfakce stanovit v nižší částce, než je zejména předmětných 240 tis. Kč.

Je také vcelku obtížně pochopitelné, proč dané pokusy o lze říci komparativní používání výše uvedených částek paušálních náhrad přicházejí (či přicházely) v době po vynesení předmětného nálezu Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 16/04. Zde je potřeba například uvést rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.4.2008, sp. zn. 30 Cdo 1123/2008,²²⁵ v němž soud mimo jiné potvrzuje legitimitu úvah odvolací instance ohledně

---

²²² Právní titul nároku pozůstalých na další relutární (ale i morální) satisfakci podle § 13 OZ pak představuje nemajetková újma spočívající v porušení jejich práva na soukromí, resp. na rodinný život.

²²³ Používá se také termín **limity paušálního či jednorázového odškodnění**, a to proto, že vzhledem k případnému spoluzavinění „poškozeného“ podle § 441 OZ, resp. uplatnění moderačního práva soudu podle § 450 OZ nelze vyloučit ani eventuální snížení částek přiznávaného odškodnění podle § 444 odst. 3 OZ.

²²⁴ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200. Také viz Ryška, M.: Paradigma rovnostářství a smrtící komparace aneb Druhý krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/paradigma-rovnostarstvi-smrtici.html>.

²²⁵ Nejvyšší soud ČR zamítl dovolání populární dýdžejky „Ladidy“ a tím potvrdil rozsudek dovolacího soudu v případě neschváleného užití podobizny dovolatelky pro reklamní účely. Dovolací soud tak zároveň posvětil i závěr odvolacího soudu (který právě s ohledem na § 444 odst. 3 OZ provedl snížení původně nalézacím soudem přiznané částky relutární satisfakce) ohledně legitimní existence určitých relací přiznatelného

toho, že lze prostřednictvím ustanovení § 444 odst. 3 OZ vymezit určité relace pro účely „*hodnocení míry zásahu do různých složek osobnosti fyzické osoby*“ (přitom se však nejedná o současnou aplikaci tohoto ustanovení v souzené věci). Jinak řečeno, podle uvedeného názoru dotyčných soudních instancí je skrze předmětné paušální částky vyjádřena jistá hladina (zřejmě zpravidla nejvýše) přiznatelného zadostiučinění, resp. jisté srovnávací kritérium, a to v podobě určité ustálené výše peněžitých náhrad za zjevně nejzávažnější porušení osobnosti fyzické osoby, tedy jejího práva na život. Přitom takovouto „standardizaci“ aproboval zákonodárce.

Odhlédneme-li od posuzování legitimacy samotné legislativní činnosti spočívající v paušalizaci hodnoty lidského života, je třeba výše uvedené úsilí části tuzemských soudů o transformaci limitů podle § 444 odst. 3 OZ v určité relevantní relace použitelné při rozhodování o výši peněžitého zadostiučinění v řízení o ochranu osobnosti jednoznačně a zcela odmítnout. Přitom důvody pro takovéto negativní stanovisko neskýtá pouze náleží Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 16/04, ale výše specifikovaná praxe představuje především porušení principu proporcionality a lze ji rovněž považovat za nepřípustné zasahování do zásady volného soudcovského uvážení, v rámci něhož jsou uplatňována toliko dvě obligatorní zákonná kritéria (viz § 13 odst. 3 OZ). Daná praxe části českých soudů pak nepřispívá ani k zlepšování stávajícího kritizovaného stavu, kdy částky relutárních satisfakcí pravidelně přiznávaných tuzemskou soudní praxí zůstávají ve srovnání s praxí vyspělých zahraničních úprav v průměru stále na nižší úrovni.²²⁶

5.D Možnost přiznání úroků z prodlení

Pokud se týká možnosti soudu přiznat dotčené fyzické osobě, resp. oprávněnosti požadavku dotčené osoby požadovat vedle peněžitého zadostiučinění také úroky z prodlení, panuje v odborné veřejnosti shoda, že takové oprávnění soudu (resp. dotčené fyzické osobě) nepřísluší.²²⁷ Přitom se tento závěr odůvodňuje zpravidla následovně.

---

zadostiučinění, naskýtajících se v porovnání s právní úpravou ustanovení § 444 odst. 3 OZ. Odvolací soud poté dále konstatuje, že usmrcení blízkého člověka je nepochybně zásahem nesrovnatelně závažnějším než zásah posuzovaný v daném řízení.

²²⁶ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárková, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 200.

²²⁷ Tento závěr podporuje jednak česká i slovenská komentářová literatura. Například viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárková, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 201. A Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46. Ale také soudní praxe. Například viz rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12.4.2000, sp. zn. 23 C 113/99 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 88. A Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 24.6.1998, sp. zn. 1 Co 15/97.

Za prvé. Právní vztah mezi původcem neoprávněného zásahu a dotčenou fyzickou osobou, jehož obsah tvoří právo dotčené osoby domáhat se právní ochrany podle § 11 a n. OZ (včetně práva na zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ) a povinnost původce zásahu strpět právní sankce uložené soudem (včetně povinnosti k poskytnutí relativní satisfakce), se nepovažuje za závazkový právní vztah podle § 488 a n. OZ, tedy o právní poměr mezi věřitelem a dlužníkem.²²⁸ Přitom občanský zákoník institut prodlení (resp. právo oprávněného subjektu, tj. věřitele, požadovat od povinného subjektu, tj. dlužníka, vedle peněžitého plnění úroky z prodlení) upravuje pouze pro závazkové vztahy.²²⁹

Za druhé. Lze poté uzavřít, že právo dotčené fyzické osoby žádat po původci dotčeného neoprávněného zásahu poskytnutí relativní satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3 OZ není peněžitou pohledávkou věřitele za dlužníkem ve smyslu § 488 a n. OZ (resp. právním vztahem ryze majetkové povahy²³⁰). Uspokojení práva dotčené osoby na peněžité zadostiučinění ze strany původce zásahu nelze proto mít za plnění peněžitého dluhu v souladu se zásadami ustanovení § 517 OZ.²³¹

Za třetí. Je třeba doplnit, že ačkoli lze za vznik vlastní povinnosti původce neoprávněného zásahu k poskytnutí peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ považovat již okamžik splnění hmotněprávních podmínek vzniku předmětného práva dotčené fyzické osoby (a to obecných a zvláštních – viz výše), tak **rozsah dané povinnosti původce zásahu je neurčitý** až do doby, než rozsudek příslušného soudu o přiznání požadovaného zadostiučinění nabude právní moci (soud totiž rozsah povinnosti původce zásahu, tj. konkrétní výši relativní satisfakce, stanovuje až poté, co si učiní bezpečný závěr o naplnění dotyčných hmotněprávních předpokladů). Jinými slovy rozhodnutí soudu ve smyslu § 13 odst. 2 a 3 OZ má konstitutivní charakter; naproti tomu rozhodnutí ohledně pohledávky věřitele (podle § 488 a n. OZ) se považuje za deklaratorní – rozsah závazku dlužníka je totiž objektivně seznatelný v každém momentě.²³² Konstitutivnost příslušného pravomocného rozhodnutí o přiznání relativní satisfakce tedy představuje další překážku pro současné přiznání úroků z prodlení, neboť do právní moci daného rozhodnutí, resp.

---

²²⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12.4.2000, sp. zn. 23 C 113/99 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 88.

²²⁹ Ustanovení § 517 odst. 2 OZ.

²³⁰ Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 201.

²³¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12.4.2000, sp. zn. 23 C 113/99 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 88.

²³² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 197. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

stanovení konkrétní výše přiznávaného zadostiučinění jako takové (do právní moci rozhodnutí není ještě spolehlivě zjištěna) nelze přirozeně konstruovat ani úroky z prodlení.

Pokud ovšem jde o *pravomocně přiznané peněžité zadostiučinění*, to se v souladu s § 489 OZ považuje za běžnou peněžitou pohledávku dotčené fyzické osoby (tj. věřitele) za původcem daného neoprávněného zásahu (tj. dlužníkem). Dospělostí této pohledávky, tj. vykonatelností předmětného soudního rozhodnutí, se pak také dotýčný původce zásahu dostává do prodlení s plněním přisouzené relutární satisfakce, a to standardně podle § 517 odst. 2 OZ.²³³

5.F Náhrada nákladů řízení

Procesní pravidla pro rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení ve sporech o přiznání peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ jsou občanským soudním řádem (resp. Občianskym súdnym poriadkom) stanovená v ustanovení § 142 odst. 3: *„I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.“*

Je potřeba uvést, že obecně zde platí zásada, že se v případě řízení o přiznání relutární satisfakce jedná pro účely stanovení náhrady jeho nákladů o spor, který nelze v peněžích ocenit.²³⁴ Tato zásada pak předurčuje aplikaci výše uvedeného § 142 odst. 3 OSŘ (i OSP), neboť soudy ohledně konkrétních peněžních částek přisuzovaného zadostiučinění rozhodují zásadně na základě svého volného uvážení.

Ustálená judikatorní praxe, zejména pak v České republice, poté s ohledem na daná procesní pravidla pravidelně přiznává plnou náhradu nákladů řízení jednak ve sporech, kdy je žalobce neúspěšný jen ohledně části požadované relutární satisfakce (neboť rozhodnutí o její výši je zcela závislé na volné úvaze soudu),²³⁵ a jednak v případech, v nichž má žalobce, který se peněžitého zadostiučinění domáhá zároveň se satisfakcí morální, úspěch pouze co do nepeněžité formy zadostiučinění (jelikož i závěr soudu o nepřiznání některé

²³³ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 197. A Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46. Také viz Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 24.6.1998, sp. zn. 1 Co 15/97.

²³⁴ Již samo právo na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ je ze své povahy penězi neocenitelné. Viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 196.

²³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2.7.1997, sp. zn. 23 C 102/96.

z požadovaných forem satisfakce je dán výhradně jeho volným uvážením).²³⁶ Pokud jde o praxi ve Slovenské republice, běžně dostupné informační zdroje se ohledně dané problematiky nevyjadřují. Lze ovšem předpokládat, že jako v některých jiných věcech zde dochází k určité přeshraniční inspiraci.²³⁷

6. Institut přiměřeného finančního zadostiučinění ve smyslu čl. 127 Ústavy SR

Jak se již uvádělo výše, Ústava Slovenskej republiky v ustanovení čl. 127 odst. 3,²³⁸ provedeného § 56 odst. 4 a 5 zákona o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov (č. 38/1993 Z. z.), zakotvuje svébytný institut tzv. přiměřeného finančního zadostiučinění. V případech zjištěného porušení základních práv nebo svobod vyplývajících z Ústavy SR (a LPS) anebo lidských práv a základních svobod vyplývajících z ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv podle čl. 154c odst. 1 a čl. 7 odst. 5 Ústavy SR, jež přísluší fyzickým osobám (popřípadě též osobám právnickým), ze strany orgánů veřejné moci je tedy Ústavní soud SR oprávněn svým rozhodnutím, kterým vyhovuje příslušné ústavní stížnosti, přiznat dotčené osobě přiměřené finanční zadostiučinění.

Jinak vyjádřeno, čl. 127 Ústavy SR dává ochránci slovenské ústavnosti pravomoc – po vyslovení porušení výše specifikovaného základního práva nebo svobody – nejen zrušit dotyčné rozhodnutí, opatření nebo jiný zásah orgánu veřejné moci anebo orgánu vrátit věc k dalšímu řízení, resp. orgánu přikázat, aby se ve věci konalo, případně orgánu zakázat pokračování v porušování práv a svobod nebo orgánu přikázat, aby obnovil stav před jejich porušením, nýbrž také stěžovateli (tj. dotčené osobě) přiznat přiměřené finanční zadostiučinění. Přitom základní ústavní předpoklad pro vznik pravomoci Ústavního soudu SR ve smyslu čl. 127 Ústavy SR představuje to, že k rozhodování o ochraně předmětných základních práv a svobod není příslušný jiný soud.²³⁹ Uplatňuje se zde tedy tzv. ústavní princip subsidiarity pravomoci Ústavního soudu SR,²⁴⁰ který spočívá v tom, že je jeho pravomoc dána jen tehdy, pokud není založena příslušnost obecného soudu stěžovatele,

²³⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 170/99.

²³⁷ Kerecman, P.: Právo na primerané zadostiučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (2. časť). Justičná revue č. 8-9/2006, s. 1444.

²³⁸ Po novele provedené ústavným zákonem č. 90/2001 Z. z., s účinností od 1.1.2002.

²³⁹ Ustanovení čl. 127 odst. 1 Ústavy SR.

²⁴⁰ Tento princip Ústavní soud SR vymezil zejména ve svém usnesení ze dne 17.4.2002, sp. zn. II. ÚS 54/02.

resp. nemá-li obecný soud účinné prostředky k ochraně základních práv a svobod (příčemž existenci takového prostředku nelze zaměňovat ať už s existenci, či vyčerpáním opravných prostředků). To jinými slovy znamená, že je-li stěžovateli přístupná účinná právní ochrana v rámci soustavy obecných soudů, dotyčná pravomoc Ústavního soudu SR se vylučuje (je případně oprávněn posuzovat pouze zachování práva na spravedlivý proces²⁴¹). Z hlediska eventuální ochrany osobnostních práv stěžovatele lze poté jako příklad vzniku pravomoci Ústavního soudu SR uvést nezákonný odposlech a záznam telekomunikačního provozu, resp. vydání nezákonného příkazu k této činnosti policejního orgánu. Pravomoc Ústavního soudu je ovšem v dané věci založena pouze v případě, že ta nedospěje do stádia řízení před soudem, v němž dotčená osoba jako strana řízení může případně namítat nezákonnost navrženého důkazu (to se považuje za prostředek účinné ochrany). Jestliže totiž neprobíhá příslušné soudní řízení, nemá dotčená osoba možnost domáhat se ochrany svých práv před obecným soudem, neboť tento není oprávněn přezkoumávat soulad vydání dotyčného příkazu se zákonem (proto, že příkaz je pravomocným rozhodnutím, vůči kterému se opravný prostředek nepřipouští, a tedy obecný soud je jím vázaný, což se také vztahuje na případné občanskoprávní řízení o ochranu osobnosti).²⁴²

Co se týče samotné pravomoci slovenského Ústavního soudu přiznávat přiměřené finanční zadostiučinění, lze tento institut považovat za obdobný přiměřenému zadostiučinění v penězích podle § 13 odst. 2 a 3 OZ, jakož i ostatním relutárním náhradám imateriální újmy, tj. prostředkům peněžní satisfakce podle jiných (resp. zvláštních) zákonů. Je tomu tak především z následujících důvodů.

Za prvé. Zadostiučinění ve smyslu čl. 127 odst. 3 Ústavy SR není ze své povahy stanoveno pro náhradu (majetkové) škody a jeho cílem tedy je zmírnění utrpené nemajetkové újmy.²⁴³ Přitom v souladu s čl. 127 odst. 4 Ústavy SR odpovědnost toho, kdo porušil základní práva nebo svobody, za škodu nebo jinou újmu není rozhodnutím Ústavního soudu dotčena. Tedy přiznání přiměřeného finančního zadostiučinění Ústavním soudem nevylučuje uplatnění materiálních i nemateriálních nároků podle jiných zákonů. Účelem tohoto institutu je proto poskytnout dotčené osobě určitou sekundární kompenzaci její morální újmy, resp. uložit odpovědnému orgánu veřejné moci jistou sankci. Přitom jde o přiměřené zadostiučinění, jelikož se jím sleduje spravedlivé vyvážení vzniklé

---

²⁴¹ Porušení práva na spravedlivý proces pak v praxi představuje **častý důvod pro přijetí ústavní stížnosti k dalšímu řízení** před Ústavním soudem SR, a tedy i obvyklý důvod pro přisouzení přiměřeného finančního zadostiučinění.

²⁴² Pirošíková, M.: O (netradičnom) využití žaloby na ochranu osobnosti II. Jiné právo [online]: http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/o-netradinom-vyuit-aloby-na-ochranu_10.html.

²⁴³ Nález Ústavného súdu SR z dňa 27.6.2002, sp. zn. II. ÚS 58/02. Také viz nález Ústavného súdu SR z dňa 10.7.2002, sp. zn. I. ÚS 15/02.

nerovnováhy mezi porušenou ústavní hodnotou a protiprávním jednáním veřejného orgánu; tj. tedy imateriální újmy spočívající např. v pocitech nejistoty, křivdy a úzkosti dotčené osoby (viz uznesenie Ústavného súdu SR z dňa 27.2.2002, sp. zn. II. ÚS 17/02) nebo pocitech nespravedlnosti a marnosti jako průvodního znaku porušení jejích práv a svobod (viz nález Ústavného súdu SR z dňa 4.7.2002, sp. zn. III. ÚS 10/02), případně též v pocitech ponížení či ztráty společenské prestiže (viz nález Ústavného súdu SR z dňa 22.8.2002, sp. zn. III. ÚS 75/01).²⁴⁴

Za druhé. Podobně jako jiné prostředky satisfakce nastalé nemajetkové újmy v peněžité formě lze přiměřené finanční zadostiučinění rovněž použít teprve tehdy, pokud by se pouhý výrok soudu o porušení základního práva nebo svobody dotčené osoby (a zároveň např. zrušení nezákonného rozhodnutí či opatření orgánu veřejné moci nebo vyslovení zákazu, aby se nepokračovalo v porušování práv orgánem, popřípadě nařízení naturální restituice) jevil v daném případě nepostačující.²⁴⁵

Za třetí. Při rozhodování o výši přiznávaného zadostiučinění (čl. 127 odst. 3 Ústavy SR) je Ústavní soud SR vedle zásady přiměřenosti, tj. proporcionality, analogicky povinen přihlížet k obdobným kritériím jako obecné soudy v případě ostatních relutárních satisfakcí. Jedná se tedy o hlediska spočívající jednak v závažnosti vzniklé nemajetkové újmy, jednak v okolnostech, za kterých k porušení dotčených práv, resp. ke vzniku dané újmy došlo.²⁴⁶ Odpovědný orgán veřejné moci pak musí dotčené osobě přisouzené zadostiučinění vyplatit ve lhůtě dvou měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí Ústavního soudu (viz § 56 odst. 5 zákona č. 38/1993 Z. z.).

Konečně je třeba uvést jednu podstatnější odlišnost přiměřeného finančního zadostiučinění od relutární satisfakce podle § 13 odst. 2 a 3 OZ a dalších institutů peněžní náhrady nemajetkové újmy. Jak se konstatuje v nálezu Ústavného soudu SR z dňa 24.9.2002, sp. zn. I. ÚS 55/02, přiznání přiměřeného finančního zadostiučinění ve smyslu čl. 127 odst. 3 Ústavy SR je totiž **fakultativní**. To mimo jiné vyplývá již ze srovnání jazykového výkladu předmětného ústavního ustanovení, podle něhož Ústavní soud pouze může svým rozhodnutím dotčené osobě přiznat dané zadostiučinění, a např. § 13 odst. 2 OZ, ve kterém se stanoví, že při naplnění zde stanovených předpokladů má dotčená osoba kromě morálního zadostiučinění právo též na satisfakci v relutární formě (přisouzení této formy zadostiučinění je, pokud se týká občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, za určitých podmínek tedy obligatorní).

²⁴⁴ Kerecman, P.: Právo na primerané zadostiučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (1. časť). Justičná revue č. 8-9/2006, s. 1175 a 1176.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 1175.

²⁴⁶ Kerecman, P.: Právo na primerané zadostiučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (2. časť). Justičná revue č. 8-9/2006, s. 1437.

7. Institut promlčení práva na peněžité zadostiučinění

Úvodem této části je třeba podotknout, že od doby novelizace ustanovení § 13 OZ, tj. zavedení institutu přiměřeného zadostiučinění v peněžích, provedené zákonem č. 87/1990 Sb. vzbuzuje otázka, zda se právo dotčené fyzické osoby na přiznání peněžitého zadostiučinění promlčuje či nikoli, ať už v tehdejší československé federaci, či v obou dnešních svrchovaných státech poměrně zásadní kontroverze. Respektive zvláště pak v České republice prošlo určité definitivní rozřešení dotyčného dilematu vcelku bouřlivým judikatorním vývojem.

Do výše uvedené novely občanského zákoníku se o jednotlivých zvláštních prostředcích (občanskoprávní soudní) ochrany všeobecného osobnostního práva (čili práva na ochranu osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ), a tedy o jednotlivých dílčích osobnostních právech, která vznikla dotčené fyzické osobě v důsledku neoprávněného zásahu do její osobnosti, resp. nárocích ve smyslu § 13 OZ (a to zejména²⁴⁷ o nároku zdržovacím, restitučním a na přiměřené morální zadostiučinění) jednoznačně hovořilo jako o právech nemajetkového charakteru, resp. ryze osobní (osobnostní) povahy, která nepodléhají promlčení.²⁴⁸ Jinými slovy pakliže ustanovení § 100 odst. 2 OZ stanoví, že se promlčují všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického, lze poté vyložit, že práva nemajetkové povahy (a tedy rovněž všeobecné osobnostní právo, resp. jednotlivá dílčí osobnostní práva) jsou nepromlčitelná. Z dnešního pohledu je pro úplnost třeba uvést, že nepromlčitelnost se v České republice a na Slovensku (nesporně) konstatuje pouze v případě jednotlivých práv podle § 13 odst. 1 OZ.²⁴⁹

Ovšem uzákonění institutu zadostiučinění v peněžité formě (podle § 13 odst. 2 a 3 OZ) nastolilo zásadní otázku, zda se také jedná o právo ryze osobní povahy, které se nepromlčuje, nebo zda je naopak nutné dotyčné právo považovat za právo povahy majetkové (resp. osobní právo majetkové povahy²⁵⁰), které promlčení podléhá. Zodpovězení této otázky pak provázely (resp. provázejí), a to zejména v judikatuře, vleklé spory.

²⁴⁷ Jak již bylo uvedeno výše, výčet občanskoprávních prostředků podle § 13 OZ je pouze demonstrativní.

²⁴⁸ Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 198. Také viz Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR. Praha: SEVT, 1980, s. 191 in Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 90.

²⁴⁹ Jedná se tedy (zejména) o právo na upuštění od neoprávněného zásahu, právo na odstranění následků neoprávněného zásahu a právo na přiměřené zadostiučinění v morální formě.

²⁵⁰ Tak se o právu na reletární satisfakci hovoří např. v rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17.2.2004, sp. zn. 1 Co 63/2003, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. 4/2008. Nebo v rozsudku Nejvyššího soudu SR z dňa 3.11.2008, sp. zn. 2 Cdo 278/2007.

7.A Řešení otázky promlčení práva na peněžité zadostiučinění v České republice

Pokud se týká řešení dilematu promlčitelnosti práva na relativní satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ **v rovině právní teorie**, od počátku²⁵¹ výrazné osobnosti naší občanskoprávní vědy (zesnulý) prof. Karel Knap a prof. Jiří Švestka zastávají jednoznačné stanovisko,²⁵² že právo dotčené fyzické osoby na přiměřené zadostiučinění v penězích – jakožto jeden z prostředků ochrany jejích osobnostních práv podle § 11 a n. OZ, je právem majetkového charakteru (a contrario k ustanovení § 100 odst. 2 větě první OZ), a tedy se jako takové promlčuje, a to v souladu s § 101 OZ v obecné tříleté promlčecí době, která počíná běžet ode dne, kdy dotyčné právo mohlo být vykonáno poprvé.

Výši uvedení právní teoretici přitom argumentují jednak tím, že v případě, jestliže by v praxi převládl názor, že se právo na relativní satisfakci nepromlčuje, toto právo by se neorganicky vyčleňovalo z okruhu obdobných práv na peněžitou náhradu imateriální újmy (např. práva na odškodnění bolestí a na náhradu za ztížení společenského uplatnění, práva na odškodnění podle § 444 odst. 3 OZ nebo některých osobních práv autorů, výkonných umělců, vynálezců, zlepšovatelů či původců průmyslových vzorů s majetkovými prvky), o jejichž promlčitelnosti ani nauka ani soudní praxe – navzdory jejich nehmotné povaze – dosud nepochybovala. Dále uvádějí, že funkce práva na peněžité zadostiučinění (tj. vyjádření míry nemajetkové újmy na osobnostních právech peněžním ekvivalentem) se podobá reparační funkci majetkových (škodních) nároků vůbec; totéž opět platí i pro bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění. Rovněž tak lze konstatovat, že některé případy uplatnění relativní satisfakce fakticky nahrazují některé z nároků na náhradu škody, a to pokud právní úprava dotyčných nároků trpí nedostatky, např. se jedná o úpravu paušálního odškodnění podle § 444 odst. 3 OZ – z důvodů uvedených výše. Proto by případná časová neomezenost oprávnění některých osob domáhat se zadostiučinění v penězích vedla ke vzniku nerovného postavení fyzických osob, které byly sice dotčeny v obdobných právech, ale takovouto možnost nemají. Konečně je potřeba uvést, že i návrh nového občanského zákoníku stanoví promlčení práva na peněžitou náhradu nemajetkové újmy (v rámci nové koncepce jednotně pojímané újmy, tj. majetkové a nemajetkové).

---

²⁵¹ Knap, K. – Švestka, J.: Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti občanů. Právo a zákonnost č. 6/1991, s. 342.

²⁵² Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 198 a 199.

Nepromlčitelnost práva na zadostiučinění v peněžích uvádí např. komentář k občanskému zákoníku zpracovaný autorským kolektivem pod vedení JUDr. Milana Holuba.²⁵³

Co se týče **judikatorního vývoje** nahlížení otázky promlčitelnosti předmětného práva na peněžité zadostiučinění, lze konstatovat, že tento byl **na úrovni obecných soudů** již ukončen, a to plně v souladu s výše uvedeným většinovým stanoviskem právní vědy. Před obecnými soudy bylo tedy shledáno, že právo na relutární satisfakci se považuje za tzv. osobní právo majetkové povahy, a tedy podléhá promlčení, a to v obecné tříleté promlčecí lhůtě (viz § 101 OZ). K uzavření vývoje, resp. ke sjednocení dané judikatury přitom došlo rozsudkem velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008.

Nejprve je však potřeba popsat vlastní **proces sjednocování** předmětné judikatury. Tento proces byl započat rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, v němž se v rozporu s výše uvedeným pozdějším definitivním závěrem tohoto soudu konstatuje, že se právo na peněžité zadostiučinění, jakožto právo ryze osobní povahy, **nepromlčuje**. Toto své stanovisko pak odůvodňuje následovně. Občanský zákoník upravuje všeobecné osobnostní právo jako jednotné právo, které zabezpečuje respektování osobnosti (a všestranný svobodný rozvoj) fyzické osoby a v rámci něhož existují jednotlivá dílčí osobnostní práva. Skrze tato dílčí práva se poté zajišťuje ochrana jednotlivých hodnot, resp. stránek osobnosti fyzické osoby (jako neoddělitelných součástí fyzické a psychicko-morální integrity její osobnosti). Je třeba uvést, že za dílčí osobnostní práva se rovněž považují jednotlivá práva podle § 13 OZ. Přitom je tedy nutné všeobecné osobnostní právo vždy chápat v jeho nedělitelné integritě. Takovéto pojetí má potom význam i pro právo na zadostiučinění v peněžní formě, neboť ačkoli je jeho smyslem v peněžích vyjádřit míru imateriální újmy na hodnotách osobnosti fyzické osoby, jeho cílem zároveň zůstává zajištění respektování a ochrany její osobnosti. Proto jej nelze jako právo ryze osobní povahy vydělit z okruhu nepromlčitelných nemajetkových práv podle § 11 a n. OZ, byť se tedy satisfakce dotyčné nemajetkové újmy vyjadřuje prostřednictvím peněžních prostředků. Dále pak podobnost výše uvedené „satisfakční funkce peněz“, tj. funkce peněžitého zadostiučinění spočívající v peněžním vyjádření nemajetkové újmy, s reparační funkcí majetkových nároků nepředstavuje podle daného názoru Nejvyššího soudu dostatečný zákonný podklad pro závěr o promlčitelnosti práva na relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ. Na podporu své argumentace Nejvyšší soud ještě uvádí, že zřejmou odlišnost institutu zadostiučinění v peněžích od nároků na náhradu škody naznačuje též

---

²⁵³ Holub, M. a kol.: Komentář k občanskému zákoníku. 1. svazek. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 88 a 89.

systematické zařazení § 16 OZ, resp. patrný kontrast mezi právní úpravou tohoto institutu a úpravou, na kterou odkazuje § 16 OZ.

Nejvyšší soud poté výše uvedenou základní argumentaci, jejímž prostřednictvím obhajoval svůj tehdejší závěr o nepromlčitelnosti práva na relutární satisfakci, dále prosazuje a rozvíjí např. ve svých rozhodnutích sp. zn. 30 Cdo 154/2007, sp. zn. 30 Cdo 1522/2007, sp. zn. 30 Cdo 792/2007, sp. zn. 30 Cdo 744/2007 nebo sp. zn. 30 Cdo 997/2007. Přitom Nejvyšší soud mimo jiné doplňuje, že faktické vydělení práva na zadostiučinění v penězích z okruhu nemajetkových (resp. ryze osobních) nepromlčitelných práv by znamenalo citelné omezení možnosti fyzické osoby uplatňovat ochranu svých práv podle § 11 a n. OZ, neboť v některých případech by pro ni neexistoval jiný vhodný prostředek k zadostiučinění případné újmy na její osobnosti. Ve výše jmenovaném rozsudku ze dne 28.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 1522/2007 pak Nejvyšší soud v neposlední řadě podotýká, že nepovažuje za relevantní ani eventuální námitku, kterou by se zdůrazňovala opodstatněnost promlčování práva na peněžité zadostiučinění skutečností, že to v důsledku plynutí času ztrácí svůj účinek (resp. kterou by se případně na podkladě argumentů původce neoprávněného zásahu spočívajících v omezené možnosti vyhledávat a uplatňovat důkazy na své straně, jakožto následku plynutí času, odůvodňovala promlčitelnost práva na relutární satisfakci jako vyloučení takovéto časově neurčité hrozby potenciálně neúspěšného soudního sporu). Podle zde uvedeného názoru Nejvyššího soudu je totiž okolnost plynutí času potřeba ve výše naznačených intencích zohledňovat již v rámci samotné úvahy o důvodnosti (resp. přiměřenosti) přiznání požadované satisfakce, a to jak podle § 13 odst. 1 OZ, tak také podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.

Přestože by se výše uvedené odůvodňování původního závěru Nejvyššího soudu o nepromlčitelnosti práva na relutární satisfakci mohlo jevit poměrně sofistikovaně, **zásadně se nelze s ním ztotožnit**. Kromě právní vědy²⁵⁴ dotýčnou argumentaci Nejvyššího soudu v první řadě rovněž výrazně odmítá Vrchní soud v Olomouci, a to ve svém rozsudku ze dne 17.2.2004, sp. zn. 1 Co 63/2003,²⁵⁵ v němž jasně konstatuje, že právo na peněžité zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ je tzv. osobním právem majetkové povahy, které

---

²⁵⁴ Například viz Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 198 a 199.

²⁵⁵ Tento rozsudek byl uveřejněn ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 4/2008. Je potřeba dále uvést, že vrchní soud v jeho odůvodnění – ve zřejmé reakci na dotyčné rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 – výslovně uvádí a některými příklady dokládá, že právní praxe soudů i právní teorie nedávají na problematiku promlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění jednotnou odpověď, přičemž prohlašuje, že zastává opačný názor než Nejvyšší soud. Jinak vyjádřeno, na podkladě tvrzeného nejednotného (a nikoli nekontroverzního) přístupu k dané problematice, zejména pak v judikatorní rovině, staví vrchní soud legitimitu svého odlišného stanoviska. Přitom obdobně, resp. již s poukazem, že se dotyčným rozhodnutím Nejvyššího soudu necítí být v dané věci vázán, tento svůj odlišný názor legitimizuje i ve svém pozdějším rozsudku ze dne 25.1.2006, sp. zn. 1 Co 196/2005.

se **promlčuje** v obecné promlčecí době (§ 101 OZ). Přitom podává následující odůvodnění. Vrchní soud tedy uvádí, že na právo na relativní satisfakci – jako jeden z řady dílčích prostředků ochrany jednotného práva na ochranu osobnosti fyzické osoby (§ 11 a n. OZ) – lze pohlížet relativně zcela samostatně, přičemž za výraz takového samostatného postavení jednotlivých prostředků podle § 13 OZ považuje možnost jejich kumulativního uplatnění. Opačný přístup (v dotyčné judikatuře jej zřejmě zaujímá Nejvyšší soud) čili koncept (zároveň také) jednotné úpravy prostředků ochrany všeobecného osobnostního práva, by totiž musel jejich kumulativní použití nutně vylučovat, neboť by z povahy takové koncepce samé bylo v konkrétním případě třeba vždy volit právě a pouze jeden prostředek, a to v závislosti na intenzitě daného neoprávněného zásahu; právní úprava § 13 OZ ovšem takový závěr nepotvrzuje. Právo na peněžité zadostiučinění je tedy skutečně jedním z dílčích a relativně samostatných prostředků ochrany jednotného všeobecného osobnostního práva. Ačkoli toto právo vzniká tehdy, pokud morální satisfakce nepostačuje, a třebaže se jedná o nárok dotčené fyzické osoby v oblasti nemajetkových osobnostních práv (obdobně je tomu v případě bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění, popřípadě u stanovení hodnoty autorského díla nebo předmětu průmyslového vlastnictví), právě vyjádření daného práva dotčené osoby, resp. míry porušení její osobnosti, peněžním ekvivalentem zapřičiňuje, že jde o osobní právo majetkového charakteru.

Vrchní soud v Olomouci se poté vůči dotyčné rozhodovací praxi Nejvyššího soudu zásadně vymezuje také např. ve svém pozdějším rozsudku ze dne 25.1.2006, sp. zn. 1 Co 196/2005, a to s poukazem, že se danou judikaturou necítí být ve věci vázán, neboť ji nelze považovat za výsledek sjednoceného, nekontroverzního, ale především věcně správného přístupu k předmětné problematice (ať už ze strany nižších soudů, či právní teorie). Přitom opakuje a dále rozvíjí základní argumenty, které jsou uvedeny v rozhodnutí sp. zn. 1 Co 63/2003 výše. Vrchní soud mimo jiné konstatuje, že právo na ochranu osobnosti fyzické osoby je v systému tuzemského právního řádu jednotným právem, jehož úlohou je ochraňovat fyzickou a psychicko-morální integritu každé fyzické osoby a tím přispívat k jejímu všestrannému a svobodnému rozvoji. V obecné rovině pak jde vždy o právo nemajetkové, které je nepromlčitelné. Ovšem v konkrétním případě je k ochraně osobnosti fyzické osoby možné použít řady dílčích prostředků, resp. v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti vznikají dotčené osobě jednotlivá dílčí osobnostní práva ve smyslu § 13 OZ, u nichž je podle názoru vrchního soudu právě nutné jednotlivě zkoumat jejich případný majetkový charakter a promlčitelnost z hlediska ustanovení § 100 odst. 2 OZ.

Dále se pak patří uvést, že argumentační aparát Vrchního soudu v Olomouci následně přejímá též Vrchní soud v Praze, a to např. ve svém rozsudku ze dne 5.12.2006,

sp. zn. 1 Co 246/2006, který bezděčně představuje jeden ze spouštěčů **změny judikatury** samotného Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud totiž tento (v pořadí první) rozsudek vrchního soudu na podkladě podaného dovolání zrušil svým (výše již citovaným) rozsudkem sp. zn. 30 Cdo 1522/2007 a věc vrchnímu soudu vrátil k dalšímu řízení s tím, že jej zavázal svým názorem ohledně nepromlčitelnosti práva na relutární satisfakci (viz dotyčné rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1542/2003). Ovšem po vyslovení tohoto pouze procesně závazného názoru zařadilo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu²⁵⁶ výše uvedený rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 63/2003 do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, přičemž se tedy zde uvádí právní věta o promlčování práva na peněžité zadostiučinění. To mělo poté za následek, že Vrchní soud v Praze v opětovném rozsudku ze dne 26.2.2008, sp. zn. 1 Co 315/2007 setrval na svém předchozím stanovisku a potvrdil tedy promlčení uplatněného nároku, neboť případné nepřihlédnutí k dotyčnému většinovému stanovisku kolegia Nejvyššího soudu shledal za prostý formalismus.²⁵⁷ Konečně na podkladě opětovného dovolání došlo na úrovni Nejvyššího soudu k definitivnímu **sjednocení judikatury**, a to výše jmenovaným rozsudkem velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3161/2008,²⁵⁸ ve kterém se tedy jednoznačně stanoví, že právo na peněžité zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ *promlčení podléhá*.

K odůvodnění tohoto sjednocujícího rozsudku je především potřeba uvést, že již vychází z argumentů, které předložila převážná část právní vědy, a je s nimi v souladu a dále zároveň sumarizuje a utřídí ty argumenty, které prosazovaly a jejichž prostřednictvím odůvodňovaly svá výše uvedená rozhodnutí vrchní soudy, zejména pak Vrchní soud v Olomouci. Dotyčný velký senát Nejvyššího soudu se tak kromě jiného vyjadřuje následovně.

Za prvé. Nejvyšší soud se přihlašuje zejména k výše citovanému judikátu Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 63/2003, jelikož konstatuje, že právo na peněžité zadostiučinění, jakožto jeden z dílčích a relativně samostatných prostředků ochrany

²⁵⁶ Rozhodnutím ze dne 14.11.2007.

²⁵⁷ Přitom tak učinil v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24.10.2007, sp. zn. 28 Cdo 3342/2007, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR pod č. 80/2008, v němž se mimo jiné konstatuje, že závaznost právního názoru nadřízeného soudu nelze chápat formalisticky, nýbrž tzv. materiálně-dynamicky.

²⁵⁸ K samotnému procesu uzavření předmětného judikatorního vývoje je potřeba uvést, že příslušný senát Nejvyššího soudu 30 Cdo dotyčnou věc postoupil k rozhodnutí velkému senátu (občanskoprávního a obchodního kolegia) v souladu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích (č. 6/2002 Sb.). Zde se upravuje, že „dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu.“ Pro úplnost se patří podotknout, že se postupovalo podle tohoto ustanovení z důvodu toho, že příslušný senát od svého rozsudku sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 konstantně zaujímal stanovisko o nepromlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění. Ovšem obdobné rozhodnutí již sám o sobě nemohl opětovně učinit, neboť zde nově existovalo dané rozhodnutí občanskoprávního a obchodního kolegia o uveřejnění dotyčného judikátu Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 Co 63/2003 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (R 4/2008).

jednotného (a ryze osobního) práva na ochranu osobnosti, se promlčuje. Je tomu tak proto, že právě vyjádření tohoto satisfakčního nároku (resp. míry imateriální újmy na osobnosti) dotčené fyzické osoby v peněžním ekvivalentu způsobuje, že se jedná – jak se již opětovně uvádělo výše – o tzv. osobní právo nemajetkové povahy. Podle názoru Nejvyššího soudu je to totiž obsah daného nároku, nikoli předmět jeho ochrany, co určuje povahu nároku, resp. také to, zda lze uplatnit institut promlčení.

Vzhledem k výše uvedenému se pro úplnost patří podotknout, že je zde patrný zřejmý zdroj inspirace takového stanoviska dotyčného velkého senátu Nejvyššího soudu (jakož i Vrchního soudu v Olomouci), resp. jeho návaznost na výše parafrázovaný názor právní vědy, jenž akcentuje podobnost satisfakční funkce peněz s reparační úlohou majetkových nároků jako takových.

Za druhé. Právo na relutární satisfakci je třeba považovat za právo materiálního charakteru, ačkoli jde o zadostiučňovací prostředek, resp. nárok v oblasti nemajetkových osobnostních práv a přestože tento nárok vzniká dotčené fyzické osobě teprve tehdy, když morální satisfakce k vyvážení a zmírnění nastalé nemajetkové újmy nepostačuje. Zde je poté vhodné opět poukázat na argumentaci obsahem nároku, nikoli objektem jeho ochrany.

Za třetí. Nejvyšší soud je toho názoru, že v případě, tvoří-li obsah nároku na poskytnutí satisfakce požadavek na zaplacení peněžní částky, pak princip právní jistoty vylučuje, aby se plynutí času nepřiznaly právní účinky. Je totiž žádoucí, aby se na základě připuštění námítky promlčení proti relutární formě zadostiučnění umožnilo přihlédnout k omezené prosaditelnosti dotyčného práva, jakož i obrany proti němu. Je to opět pouze obsah nároku, a nikoli předmět jeho ochrany, co rozhoduje o povaze nároku, tedy i o tom, zda je možné použít institut promlčení, resp. oslabit vymahatelnost nároku v závislosti na okamžiku jeho uplatnění u soudu (ovšem také na příslušném dispozitivním jednání žalované strany).

V posledně jmenovaném závěru dotyčného velkého senátu Nejvyššího soudu lze spatřovat i zřetelnou snahu o vymezení se vůči předchozí rozhodovací praxi tohoto soudu, resp. konkrétně vůči výše citovanému závěru, který učinil v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 1522/2007. Přestože oba tyto závěry Nejvyššího soudu mohou nebo by spíše měly v praxi vést v podstatě k témuž výsledku, je potřeba se přiklonit až k posledně uvedenému.

Lze tedy konstatovat, že pokud se týká řešení otázky promlčení práva na přiměřené zadostiučnění v penězích podle § 13 odst. 2 a 3, nastala v České republice žádoucí situace, kdy praxe na úrovni obecných soudů reflektuje a následuje správná východiska občanskoprávní teorie. Dále se patří podotknout, že váhu dotyčné sjednocené judikatury posiluje již sama skutečnost, že se rozhodovalo na půdě velkého senátu Nejvyššího soudu.

7.B Reakce Ústavního soudu ČR na judikatorní vývoj institutu promlčení práva na relativní satisfakci, princip předvídatelnosti soudního rozhodování a „mravnost“ námitky promlčení

Jak již bylo vícekrát uvedeno výše, proces sjednocování tuzemské judikatury v otázce promlčení práva na peněžité zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ se po několika letech úspěšně završuje vydáním rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008. Jinak řečeno, také Nejvyšší soud (kromě vrchních soudů) činí jednoznačný závěr, že právo na relativní satisfakci se jako právo majetkového charakteru promlčuje, a to v obecné tříleté promlčecí době, která běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé (viz § 100 odst. 2 ve spojení s § 101 OZ).

Ovšem do vydání tohoto sjednocujícího rozsudku se na úrovni Nejvyššího soudu – a to počínaje rozsudkem ze dne ze dne 25.9.2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 – prosazoval opačný názor, tedy koncepce nepromlčitelnosti práva na relativní satisfakci jako práva ryze osobní povahy. Respektive lze dovodit, že Nejvyšší soud takovýto názor zřejmě opustil již rozhodnutím svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14.11.2007 o publikaci rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne ze dne 17.2.2004, sp. zn. 1 Co 63/2003 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (viz R 4/2008); přitom základní argumenty uvedené vrchním soudem jsou poté do značné míry převzaty i do odůvodnění předmětného judikátu velkého senátu Nejvyššího soudu.

Lze tedy jinými slovy konstatovat, že dotyčný velký senát Nejvyššího soudu, resp. Nejvyšší soud jako takový jednak vyslyšel jasné a po dlouhá léta zastávané stanovisko význačné části naší akademické sféry o promlčitelnosti daného nároku a jednak přijal a zohlednil oprávněnou kritiku tehdejší rozhodovací praxe svého (jinak) věcně příslušného senátu 30 Cdo, která trvala od vydání jeho výše uvedeného rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, a to přirozeně opět jak ze strany většinové části právní vědy, tak také (obou) vrchních soudů. Přesto je tehdejší svým způsobem ustálený přístup Nejvyššího soudu (resp. jeho senátu 30 Cdo) potřeba považovat za judikaturu, neboť i přes skutečnost, že fakticky ji vrchní soudy nerespektovaly, v konečné instanci měl případně rozhodující slovo vždy Nejvyšší soud, resp. jeho senát 30 Cdo (až do rozhodnutí dotyčného velkého senátu). Eventuální žalobce se tedy případně nemusel tolik ohlížet na plynutí času, a to ode dne způsobení neoprávněného zásahu,²⁵⁹ jelikož mohl počítat s pravděpodobným úspěchem svého případného dovolání (a jeho procesní závazností pro soudy nižších stupňů) – odhlédneme-li (alespoň prozatím) od legitimacy takového očekávání; pro korektnost se

---

²⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.10.2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007.

ovšem patří uvést, že se jednalo o oficiální názor nejvyšší instance obecných soudů a někteří žalobci mohli být upřímně přesvědčeni o jeho správnosti. Došlo-li poté ke změně daného přístupu Nejvyššího soudu (výše uvedeným rozhodnutím jeho kolegia, které bylo stvrzeno předmětným rozhodnutím velkého senátu), lze tedy hovořit o změně jeho judikatury, resp. **judikatorním odklonu**. Tato judikatorní změna se pak stala i předmětem posouzení našeho Ústavního soudu.

Zde je třeba uvést, že Ústavní soud v souladu s čl. 1 odst. 1 Ústavy vychází z pojetí tzv. materiálního právního státu,²⁶⁰ jehož právní řád, resp. právní normy musí naplňovat nejen určité požadavky formální (zejména principy důvěry občanů v právo, právní jistoty a předvídatelnosti práva), nýbrž také materiální. Právní normy se tedy musejí zakládat na obecné myšlence spravedlnosti (resp. na principech přirozeného práva), a proto jejich obsah, jakož i interpretace a aplikace musí vyjadřovat respekt k základním právům a svobodám. Principy důvěry občanů v právo, právní jistoty a předvídatelnosti práva spolu přitom důležitým způsobem souvisejí, resp. zachování důvěry občanů v právo předpokládá neporušování principu právní jistoty, jehož neopomenutelnou součástí je především předvídatelnost práva. Princip předvídatelnosti práva poté vyžaduje nejen aby obsah samotných právních norem byl jasný, určitý (resp. vnitřně bezrozporný) a srozumitelný, ale aby rovněž byla (ve shora naznačeném smyslu) předvídatelná jejich interpretace a aplikace orgány veřejné moci, tedy zejména soudy. Jinými slovy se za právo (resp. za zákon) v materiálním smyslu považuje i judikatura soudů. Přitom v materiálním právním státě přistupuje k výše uvedeným formálním požadavkům, zejména k principu předvídatelnosti práva, také dotyčný materiální korektiv. Tedy i jednotlivá soudní rozhodnutí (resp. rozhodovací praxe soudů) musí být jak předvídatelná, tak především spravedlivá – ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení. Pokud konkrétní rozhodnutí, resp. procesní postup před obecnými soudy neobstojí v testu výše specifikovaných požadavků, nastává tím zejména porušení účastníkovy práva na spravedlivý proces (viz čl. 36 odst. 1 LPS) a dále i např. ústavního principu rovnosti (viz čl. 3 odst. 1 LPS) a právního státu (viz čl. 1 odst. 1 Ústavy).²⁶¹

S ohledem na výše uvedené se i judikatorní změna v otázce promlčení práva na relativní satisfakci, která byla učiněna v praxi Nejvyššího soudu, stala objektem opětovného zájmu Ústavního soudu. Je přitom potřeba uvést a podrobit rozboru především následující **tři příklady** z recentního rozhodování našeho ochránce ústavnosti.

---

²⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15.2.2007, sp. zn. Pl. ÚS 77/06.

²⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 5.8.2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09. Také viz nález Ústavního soudu ze dne 31.8.2010, sp. zn. II. ÚS 635/09.

Za prvé. Jde o usnesení Ústavního soudu ze dne 7.10.2009, sp. zn. IV. ÚS 1407/09, které vešlo do povědomí veřejnosti jako případ promlčení nároku romské ženy na „odškodnění“ (resp. tedy na peněžité zadostiučinění) za protiprávní sterilizaci. Svého času se mu rovněž dostalo patřičné mediální pozornosti.²⁶² Po skutkové stránce se jedná o provedení sterilizace pacientky Heleny Ferenčíkové v nemocnici v Ostravě-Vítkovicích v průběhu jejího opětovného (v pořadí druhého) porodu císařským řezem, ovšem s absencí řádného udělení svobodného a informovaného souhlasu k takovému zásadnímu a jen ojediněle reparaovatelnému zákroku. Nemajetková újma zde spočívá v hlubokém a téměř nenapravitelném zásahu do jejích práv na zdraví a soukromí, jakož i v jejích těžkých depresivních stavech (které vyvolává především nedobrovolná nemožnost počít případného dalšího potomka²⁶³). Po stránce právní pak lze kromě protiprávního zásahu do práv chráněných § 11 a n. OZ konstatovat např. také porušení čl. 7 a 10 LPS, čl. 3 a 8 EÚLP nebo čl. 96 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2001 Sb. m. s.), případně též některých ustanovení zákona o péči o zdraví lidu (č. 20/1966 Sb.) a tzv. sterilizační směrnice (č. LP-252.3-19.11.71).²⁶⁴

---

²⁶² Zejména v reakci na negativní stanovisko Ústavního soudu – např. viz: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/ministr-v-mediich/zadala-penize-za-vynucenou-sterilizaci-so-ud-ji-odmitl-63940/>; http://zpravy.idnes.cz/sterilizovane-zene-omluva-nestacila-ustavniho-soudu-ale-neus-pela-1ge-/domaci.asp?c=A091023_090556_krimi_jba; <http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=650932>.

²⁶³ Respektive jej počít přirozenou cestou.

²⁶⁴ Tomisová, M.: „Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen“. *Via Iuris* č. 1/2005, s. 2 [online]: http://www.viaiuris.cz/files/via_iuris_1-2005_soucast_pravniho_fora_z_28-2-2005.pdf. Pro ilustraci dotýčné problematiky protiprávních sterilizací romských žen (někdy se uvádí nedobrovolných, resp. vynucených) – nejedná se tedy pouze o jeden zde uvedený konkrétní případ – lze s politováním uvést, že k ní docházelo jako k poměrně systémovému jevu (v Československu) zejména v letech 1959-1990 (viz prohlášení Charty 77 č. 3/1990 „O sterilizaci romských žen“). V 90. letech minulého století, jakož i krátce po roce 2000 jde spíše o relikt této zavrženého politiky státu, a to především na Moravskoslezsku a v severozápadních Čechách; stanovisko ve věci protiprávních sterilizací vydal v roce 2005 také veřejný ochránce práv (viz http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/STANOVISKA/2005-2007/Sterilizace.pdf). V roce 2009 se za dotýčnou praxi omluvila i vláda ČR. Pokud se týká obdobné problematiky ve Slovenské republice (přibližně ve shodném období po roce 1990 jako v ČR), zjištěné v Košickém a Prešovském kraji, uvádí se větší rozsah porušování práv romských žen než v ČR (viz zpráva Telo i duša: Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku [online]: <http://www.poradna-prava.sk/go.php?p=505>). Přes opětovnou kritiku mezinárodních institucí (např. viz Zpráva Evropské komise proti rasismu a intoleranci o Slovensku – čtvrtý monitorovací cyklus – ze dne 19.12.2008, s. 31 [online]: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Slovakia/SVK-CbC-IV-2009-020-SVK.pdf>) však příslušné orgány veřejné moci na Slovensku, kromě legislativních úprav (zejména jde o zavedení minimální třicetidenní lhůty mezi udělením kvalifikovaného souhlasu a vykonáním sterilizace, viz § 40 zákona o zdravotnej starostlivosti – č. 576/2004 Z. z.), nepřiznaly dotčeným osobám jakékoli zadostiučinění (ani ve formě omluvy), resp. neoznačily konkrétní povinné subjekty (neboť posuzované lékařské zákroky neoznačily za protiprávní zásahy), tedy ani nestanovily jakoukoli konkrétní povinnost k poskytnutí satisfakce kterékoli z dotčených osob. Výjimku představuje pouze nález Ústavního soudu SR z dne 13.12.2006, sp. zn. III. ÚS 194/06, jímž se ruší usnesení Krajské prokuratury v Košicích o zastavení trestního stíhání odpovědných lékařů (z důvodu, že vyšetřovatelé nezajistily veškeré důkazy) a konstatují se porušení čl. 16 a 19 Ústavy SR (viz čl. 7 a 10 LPS) a čl. 3 a 8 EÚLP, ovšem ze strany dotýčné prokuratury (a nikoli původců neoprávněných zásahů), pro která Ústavní soud SR přiznal dotčeným osobám, resp. stěžovatelům desetitisícová zadostiučinění (ve slovenských korunách) ve smyslu čl. 127 Ústavy SR; přesto nebyla dále prokázána konkrétní trestněprávní odpovědnost.

Obecné soudy (rozhodnutí Nejvyššího soud viz sp. zn. 30 Cdo 2905/2007) ve věci rozhodly tak, že stěžovatelce byla způsobena velmi vážná újma na jejích osobnostních právech, za kterou odpovídá dotyčné nemocniční zařízení a stěžovatelce se přiznává právo na morální satisfakci (omluvu), ovšem její nárok na zadostiučinění v penězích se považuje za promlčený (viz § 100 odst. 2 ve spojení s § 101 OZ), a to s ohledem na důvodně vznesenou námitku promlčení. Přitom nižší soudy, zejména pak Vrchní soud v Olomouci, rozhodovaly v souladu se svým dlouhodobým názorem o promlčitelnosti práva na reálnou satisfakci. Pokud jde o dovolací řízení, Nejvyšší soud podání stěžovatelky odmítl již podle dotyčné změněné judikatury (viz sp. zn. 31 Cdo 3161/2008), neboť v době od přijetí jejího dovolání do vydání negativního rozhodnutí Nejvyššího soudu došlo k danému judikatornímu odklonu.

Rovněž tak Ústavní soud rozhodl o odmítnutí podané ústavní stížnosti, jakožto zjevně neopodstatněné. Stěžovatelka přitom namítala, že rozhodnutími obecných soudů se porušilo její právo na spravedlivý proces a na ochranu legitimního očekávání (ve smyslu čl. 3 odst. 1 LPS) a že byla dále porušena zejména její práva podle čl. 7 a 10 LPS, resp. čl. 3 a 8 EÚLP. Zároveň namítala, že vznesení námítky promlčení bylo učiněno v rozporu s dobrými mravy (viz § 3 odst. 1 OZ). Ústavní soud ovšem vyjadřuje přesvědčení, že ve věci stěžovatelky soudy rozhodovaly věcně správně a zcela v souladu s ústavními i mezinárodně zaručenými principy, přičemž uvedly přehledná, logická, srozumitelná a podrobná odůvodnění, vypořádaly se s relevantními skutečnostmi a splnily i své ostatní povinnosti tak, aby se vyloučilo porušení ochrany legitimního očekávání, resp. principu předvídatelnosti práva – rozhodování soudů, tedy též principů rovnosti a právní jistoty.

Ústavní soud poté zdůrazňuje tu skutečnost, „že **judikatura soudů byla sjednocena právním názorem velkého senátu Nejvyššího soudu, který koresponduje s rozhodnutími obecných soudů, přináší zvlášť významné argumenty ve prospěch setrvání na vytvořeném právním základu.**“ Dále doplňuje svůj závěr, že nepovažuje za protiústavní ani skutečnost, že institut promlčení práva na peněžité zadostiučinění prošel procesem určitého judikatorního vývoje, neboť takový proces tvoří součást rozhodovací praxe orgánů veřejné moci, a to zvláště soudů. Interpretace práva, jež vychází z této judikatorní praxe, je pak v materiálním smyslu obsahem příslušné právní normy, od které se odvíjí důvěra adresátů právních norem v právo. V neposlední řadě Ústavní soud uvádí, že napadená rozhodnutí, jakožto ústavně konformní výraz nezávislého soudního rozhodování ve smyslu čl. 82 odst. 1 ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy, nejsou v extrémním nesouladu s principy spravedlnosti, který by vedl ke konstatování tvrzeného porušení základních práv stěžovatelky, jež zaručuje ústavní pořádek. Zkoumáním „mravnosti“ vznesené námítky

promlčení se soud nezabýval s poukazem, že dotyčná výhrada stěžovatelky byla před obecnými soudy uplatněna opožděně (v rozporu se zásadou koncentrace řízení). Jinými slovy stěžovatelka v souzené věci nevyčerpala ze zákona všechny prostředky ke své procesní ochraně, tudíž Ústavní soud není oprávněn danou část stížnosti meritorně přezkoumávat.

Za druhé. Pokud se týká nálezu Ústavního soudu ze dne 5.8.2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09 je potřeba předeslat, že vzhledem k výše uvedeným závěrům soudu (viz sp. zn. IV. ÚS 1407/09), které jsou činěny poměrně jednoznačně, jsou níže uvedené závěry ochránce ústavnosti vcelku překvapivé. Zvláště když lze konstatovat, že postup rozhodování obecných soudů byl ve svém důsledku podobný. Po skutkové stránce jde o případ řidiče osobního vozu, který jako viník dopravní nehody v opilosti usmrtil manžela a otce stěžovatelů, což se později prokázalo a za což byl i pravomocně odsouzen v trestním řízení. Žaloba na ochranu osobnosti stěžovatelů podle § 11 a n. OZ – z důvodu porušení jejich práva na soukromí, resp. na rodinný život – byla však podána až po marném uplynutí předmětné promlčecí lhůty, neboť ti s jejím podáním dle svého tvrzení vyčkávali na pravomocné rozhodnutí v dané trestní věci. Trestní řízení se skončilo v roce 2002 po celých pěti letech, přičemž k podání samotné občanskoprávní žaloby tedy došlo až roku 2005. Patří se ovšem uvést, že předpoklad pro úspěšné uplatnění práva na ochranu osobnosti nepředstavuje existence pravomocného trestního rozsudku o vině původce dotyčného neoprávněného zásahu.

Co se týče řízení před obecnými soudy, prvostupňově se rozhodlo tak, že se stěžovatelům částečně přiznávaly požadované satisfakční částky, ohledně důvodnosti vznesené námitky promlčení se odkazovalo na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 a postup stěžovatelů, spočívající v podání příslušné žaloby teprve po právní moci trestního rozsudku (ovšem až po dalších více než dvou letech, resp. po vynesení výše citovaného judikátu o nepromlčitelnosti práva na relativní satisfakci), lze podle názoru soudu prvního stupně považovat za přiměřený dané situaci. Naproti tomu odvolací soud (tj. Vrchní soud v Praze) k námitce promlčení přihlédl a přiznané nároky zamítl, a to v souladu se svou tehdejší „opoziční“ judikaturou. Toto rozhodnutí bylo poté potvrzeno i ze strany samotného Nejvyššího soudu (viz sp. zn. 30 Cdo 4318/2007), a to z důvodu, že v době od přijetí podaného dovolání do vydání jeho rozhodnutí ve věci nastala změna dotyčné judikatury.

Ústavní soud však následně ve věci rozhodl tak, že podané ústavní stížnosti se jako důvodné v části týkající se kasace rozhodnutí Nejvyššího soudu a soudu vrchního vyhovuje, přičemž ohledně prvostupňového rozhodnutí se stížnost odmítá (jeho vady jsou

napravitelné v opětovném odvolacím řízení). Ústavní soud přitom své závěry odůvodňuje kromě jiného tím, že stěžovatelé žalobu podali v době (podle vyjádření Ústavního soudu), kdy judikatura obecných soudů vycházela ze závěru o nepromlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění (viz výše citované rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 z roku 2003), avšak konečné rozhodnutí se ve věci stěžovatelů učinilo až poté, co nastal předmětný judikatorní posun (viz sp. zn. 31 Cdo 3161/2008). Dále konstatuje: „*Tímto postupem byla bezesporu porušena zásada předvídatelnosti soudního rozhodování, resp. předvídatelnosti zákona v materiálním smyslu jako jednoho ze základních principů právního státu, když k zamítnutí žaloby stěžovatelů došlo až v důsledku následné změny právního názoru obecných soudů, resp. Nejvyššího soudu.*“ Toto kategorické konstatování pak Ústavní soud koriguje tak, že **samotná změna judikatury bez dalšího** nepředstavuje důvod pro kasaci napadeného (resp. napadených) rozhodnutí, neboť judikatura nemůže zůstat bez vývoje a nelze proto vyloučit, aby se i při nezměněné právní úpravě doplňovala nebo měnila (např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod.). Podle názoru Ústavního soudu lze k učiněné změně rozhodovací soudní praxe ovšem v jednotlivém případě (resp. v takovém případě, o kterém soudy již začaly nebo v době před změnou mohly začít rozhodovat) přihlídnout pouze tehdy, pokud vydávané rozhodnutí nenarušuje princip předvídatelného soudního rozhodnutí, respektuje základní práva účastníků řízení a je-li řízení jako celek spravedlivé.

Na základě výše uvedeného je v obecnější rovině možné uzavřít, že Ústavní soud při řešení intertemporality dotyčné judikatorní změny (viz sp. zn. 31 Cdo 3161/2008) – přičemž legalitu a legitimitu samotné této změny nijak nezpochybňuje – činí závěr,²⁶⁵ že zásadně lze novou (resp. změněnou) judikaturu použít i pro rozhodnutí v probíhajících řízeních; popřípadě v řízeních ještě nezahájených, ačkoli se zahájit mohla, neboť tvrzená relevantní skutečnost, která ovlivňuje okamžik vzniku případného nároku, nastala před rozhodnutím o příslušné změně. Ústavní soud ovšem současně definuje omezení, resp. podmínky či kritéria takovéhoho faktického zpětného účinku nové judikatury (v pojetí judikatury jako tzv. zákona v materiálním smyslu),²⁶⁶ a to tedy především prostřednictvím principu ochrany legitimního očekávání a (materiálního) korektivu spravedlivého soudního řízení a rozhodnutí.

Jak se již uvádělo výše, Ústavní soud vykládá požadavky na spravedlnost soudního rozhodnutí a řízení vůbec tak, že se vyžaduje respekt k základním právům jeho účastníků.

---

²⁶⁵ Kühn, Z.: Judikatorní odklony v hledáčku ÚS. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>. Doc. Kühn přitom danému řešení intertemporality dotyčné judikatorní změny přikládá širší judikatorní význam.

²⁶⁶ Lze zde nacházet určité analogie s nepřipustností právé retroaktivity zákonodárského aktu.

Základní práva však nejsou na úrovni podústavního práva (resp. v horizontálních právních vztazích) přímo účinná, přesto skrze jednotlivé právní normy podústavního práva prozařují a působí tak zprostředkovaně.²⁶⁷ Ústavní soud proto dále konstatuje, že soudy jsou povinny toto prozařování obezřetně vážít a brát v úvahu, aby dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům podústavním, tak základním, a tedy i požadavkům na spravedlnost svého rozhodování.

S ohledem na výše uvedené je pak Ústavní soud v případě dotyčné stížnosti toho názoru, že *„je třeba poskytnout ochranu základním právům stěžovatelů skrze aplikaci ust. § 3 odst. 1 OZ a posoudit námitku promlčení, vznesenou vedlejším účastníkem, jako nemravnou.“* Jinak řečeno, právě prostřednictvím posuzování souladu výkonu práva na vznesení námítky promlčení ve smyslu § 3 odst. 1 OZ se v daném případě (resp. obecně v případě rozhodování o přiléhavosti uplatnění institutu promlčení týkajícího se práv na peněžité zadostiučinění vzniklých před změnou předmětné judikatury) naplňují požadavky na předvídatelné a spravedlivé rozhodování (obecného) soudu; tedy ustanovení § 3 odst. 1 OZ zde podle názoru Ústavního soudu představuje příslušné místo prozařování základních práv.²⁶⁸ Ústavní soud zároveň dává soudům určitý návod k samotnému hodnocení mravnosti vznesené námítky promlčení: *„Vznesení námítky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje; mohou však nastat situace, kdy uplatnění této námítky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil.“*

Patří se podotknout, že v daném případě si Ústavní soud úsudek o mravnosti vznesené námítky promlčení učinil, a proto závěrem konstatuje, že *„stěžovatelé nikterak nezavinili promlčení nároku, když s podáním žaloby vyčkávali na pravomocné rozhodnutí v trestní věci, kde byly řešeny otázky zásadního významu pro posouzení pasivní legitimace a povahy a rozsahu neoprávněného zásahu do jejich osobnostních práv. Stěžovatelé tak, v souladu s tehdy platným zákonem v materiálním smyslu, nebyli pod hrozbou uplynutí promlčecí doby nuceni podávat souběžně s trestním řízením žalobu na ochranu osobnosti, nýbrž oprávněně vyčkávali konce trestního řízení. Obecné soudy tak tím, že v projednávaném případě připustily a vzaly při svém rozhodování v úvahu nemravnou námitku promlčení vznesenou vedlejším účastníkem, aprobovaly jednání, které je „contra*

²⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 14.7.2004, sp. zn. I ÚS 185/04.

²⁶⁸ V obecné rovině takovýto prostor skýtají obecná ustanovení jako taková. Viz Kühn, Z.: Judikatorní odklony v hledáčku ÚS. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>.

bonos mores“. V důsledku tohoto postupu nebylo řízení před obecnými soudy jako celek *spravedlivé.*“

Za třetí. Poslední zde uváděný příklad (tj. příklad hodnocení ústavní přípustnosti dopadů dotyčného judikatorního odklonu do práv účastníků pozdějšího soudního řízení, již mají „starší“ hmotněprávní nároky) představuje nález Ústavního soudu ze dne 31.8.2010, sp. zn. II. ÚS 635/09, v jehož závěrech soud navazuje na svůj výše uvedený nález sp. zn. II. ÚS 3168/09, a to krátce po jeho vydání. Po skutkové stránce se jedná o pochybení při léčbě a zanedbání lékařské péče stěžovatele v nemocničním zařízení, přičemž mu vznikly doživotní následky s těžkou újmou na zdraví. Žalobu na ochranu osobnosti však stěžovatel podal až v roce 2005, a to po čtyřech letech od ukončení předmětného protiprávního jednání.

Prvostupňově se poté ve věci rozhodlo tak, že se stěžovateli částečně přiznala požadovaná satisfakční částka, přičemž ohledně důvodnosti vznesené námitky promlčení se odkazovalo na předmětný judikát sp. zn. 30 Cdo 1542/2003. Naopak odvolací soud (tj. Vrchní soud v Olomouci) k námitce promlčení přihlédl a přiznaný nárok zamítl, a to podle své tehdejší (ustálené) „opoziční“ judikatury. Toto rozhodnutí poté zrušil Nejvyšší soud a odvolacímu soudu věc vrátil k dalšímu řízení, přičemž jej zavázal svým názorem o nepromlčitelnosti práva na reletární satisfakci (viz sp. zn. 30 Cdo 744/2007). Odvolací soud však právní názor nadřízeného soudu nerespektoval – obdobně jako ve výše specifikovaném případě Vrchní soud v Praze – a odkázal na v mezidobí vydané rozhodnutí kolegia Nejvyššího soudu o zařazení vlastního judikátu odvolacího soudu sp. zn. 1 Co 63/2003 do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (viz R 4/2008). Toto opětovné rozhodnutí odvolacího soudu pak bylo v opětovném dovolacím řízení již potvrzeno; viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.12.2008, sp. zn. 30 Cdo 1217/2008.

Ústavní soud však následně ve věci rozhodl obdobně jako v řízením vedeném pod sp. zn. II. ÚS 3168/09 tak, že podané ústavní stížnosti se jako důvodné vyhovuje a rozhodnutí Nejvyššího soudu a soudu vrchního se tedy ruší (prvoinstanční rozhodnutí nebylo napadeno). Přitom své závěry odůvodňuje na stejném argumentačním základě jako ve výše citovaném případě (sp. zn. II. ÚS 3168/09).

Nad rámec své předchozí argumentace přitom doplňuje některé skutečnosti ve prospěch dotyčného oprávněného očekávání stěžovatele. Ústavní soud tedy mimo jiné uvádí: „V době podání žaloby vycházel stěžovatel, stejně jako nalézací soud, z judikátu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, na nějž je ostatně odkazováno i v aktuální komentářové literatuře (viz Švestka, J. Spáčil, J., Škárová, M. Hulmák, M. a kol.: *Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 588*) a byt’

by mohl být obeznámen s konstantní rozhodovací praxí Vrchního soudu v Olomouci, mohl mít důvodně za to, že rozhodnutí dovolacího soudu vykazují „vyšší judikatorní sílu“. Oprávněnost stěžovatelova přesvědčení o nepromlčitelnosti jím nárokovaného práva se mu potom potvrdila kasačním rozsudkem Nejvyššího soudu, jehož právní názor na otázku promlčitelnosti stěžovatelova práva měl být (za standardních podmínek) právním názorem závazným a konečným. Po vrácení věci vrchnímu soudu měl totiž odvolací soud – zjevně vázán právním názorem dovolacího soudu – dospět k závěru, že žalovanou vznesená námitka promlčení není důvodná. Odvolací soud nicméně, přestože ve vyjádření účastníka řízení o ústavní stížnosti sám zdůrazňuje, že soudní rozhodnutí nejsou pramenem práva, rozhodl ve věci opětovně stejně – ačkoliv vázán opačným právním názorem dovolacího soudu – toliko na základě skutečnosti, že občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu rozhodlo (zcela nezávisle na projednávané věci) o zařazení jednoho z rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.“

Ústavní soud konečně konstatuje poměrně jednoznačný závěr: „Za situace, kdy rozhodná ustanovení občanského zákoníku ne zcela dostála požadavku předvídatelnosti, srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti, jelikož se jejich interpretace v čase natolik proměňovala, že během několika let orgán sjednocující judikaturu obecných soudů dospěl k oběma pólovým závěrům (promlčitelné – nepromlčitelné právo), je proto nutno posuzovat legitimní očekávání obou procesních stran. Ústavní soud se přitom domnívá, že při existenci judikátu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 a jemu konvenujícím závěrům v převážné části odborné literatury měl stěžovatel v posuzované věci legitimní očekávání, zatímco promlčením chráněná právní jistota žalované nebyla v době podání žaloby natolik jednoznačná, jako je (a měla by být) bezpochyby po vydání rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008. Na tomto místě Ústavní soud zdůrazňuje, že nemínil zpochybňovat právní závěr učiněný Nejvyšším soudem v rozhodnutí velkého senátu ze dne 12.11.2008. Ústavní soud má nicméně za to, že v soudních řízeních zahájených před tímto rozhodnutím, respektive před publikací rozsudku Vrchního soudu v Olomouci (R 4/2008) ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, by měly obecné soudy otázku promlčení nárokovaného práva na náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 občanského zákoníku posuzovat případ od případu velmi citlivě a měly by věnovat zvýšenou pozornost otázce, zda vznesení námítky promlčení neodporuje dobrým mravům.“

Na tomto místě je vhodné k některým závěrům z výše citovaných rozhodnutí Ústavního soudu podotknout několik společných poznámek.

Za první. Je dobře, že Ústavní soud nikterak nezpochybnuje závěr obecných soudů o promlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění jako takový a postavil tak tuto otázku na jisto i v rámci soudní praxe.

Za druhé. V obecné rovině lze rovněž pozitivně ocenit přístup Ústavního soudu, který se vymezuje vůči striktně formalistickému pojetí judikatury jako nepravomoc práva a který tedy podobně, jako se posuzuje nepřipustná retroaktivita zákona, poskytuje ochranu legitimnímu očekávání účastníků soukromoprávních vztahů skrze hodnocení míry překvapivosti dané judikatorní změny.

Za třetí. Obecně lze dále pozitivně ocenit, že Ústavní soud nemíní poskytovat ochranu prostému legitimnímu očekávání bez dalšího. Zároveň se tak vyžaduje i prokázání porušení požadavků na spravedlivý proces ve smyslu nedostatku respektu k základním právům účastníků řízení, jež působí zejména prostřednictvím obecných ustanovení soukromoprávní úpravy.

Za čtvrté. Obecně lze rovněž kladně přistupovat ke skutečnosti, že Ústavní soud nezpochybnuje „mravnost“ vznesení námitky promlčení jako takového, když pouze soudu poskytuje větší prostor k vyloučení zjevně nepřiměřených a nespravedlivých důsledků promlčení případného nároku oprávněného, který tento nezavinil, neboť spoléhal na tehdy platnou judikaturu (jejíž správnost se jako akt orgánu veřejné moci presumuje).

Za páté. Nelze se však ztotožnit s opětovnými konstatováními Ústavního soudu o kladném přijetí (tehdejší) judikatury Nejvyššího soudu založené rozhodnutím sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 převážnou částí odborné veřejnosti, naopak literatura, kterou zmiňuje i v jiných souvislostech, svědčí o opaku.

Za šesté. Dále nelze přivítat dojem, který navozují dva posledně jmenované nálezy, a to že tam uvedené dotčené osoby „odkládaly“ podání příslušných žalob při vědomí nepromlčitelnosti svých nároků. Především pak v případě, který projednává druhý v pořadí uvedený náleze (sp. zn. II. ÚS 3168/09), dlouhé vyčkávání stěžovatelů – a to i po právní moci předmětného trestního rozsudku – vzbuzuje určité pochybnosti, zda-li tito spíše nevyužili nové „příležitosti“, která se jim naskytlá v době po rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1542/2003.

Za sedmé. Legitimitě dotyčného očekávání, ačkoli ji Ústavní soud umně konstruuje, zřejmě nesvědčí ani skutečnost, že od samotného zavedení institutu relativní satisfakce do právního řádu výrazné osobnosti naší občanskoprávní vědy dovozují možnost jejího promlčování (to Ústavní soud nejen přehlídí, nýbrž i konstatuje, že existovalo právě opačné většinové stanovisko, ovšem aniž by uváděl bližší podrobnosti). Rovněž tak dané legitimní očekávání neposiluje od počátku vyhraněný oponentní názor Vrchního soudu

v Olomouci, k němuž se záhy připojuje i pražský vrchní soud. Konečně jej později převzal takřka doslovně sám Nejvyšší soud (viz sp. zn. 31 Cdo 3161/2008).

Za osmé. Ústavní soud se v posledních dvou uvedených nálezech „zaštiťuje“ zejména ochranou důvěry občanů v právo, ovšem lze jen obtížně porozumět situaci, kterou Ústavní soud fakticky vytváří, spočívající ad absurdum v nastavení dvou režimů promlčitelnosti, resp. nepromlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění, tedy „nepromlčovaných“ nároků vzniklých přede dnem uveřejnění rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 3161/2008 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu a nároků promlčitelných, jejichž vznik se datuje do doby po publikaci dotyčného judikátu. Právní jistotě účastníků občanskoprávních vztahů rovněž zřejmě neprospívá, že Ústavní soud nepředjímá jakékoli ostřejší vymezení toho, kam až zpětně období dané „nepromlčitelnosti“ zasahuje. Jinými slovy soud jasně nestanoví, zda lze jako případně nepromlčené posuzovat i nároky vzniklé přede dnem (zřejmě) vydání rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 (toto rozhodnutí nebylo publikováno ve sbírce Nejvyššího soudu – již ve skutečnosti, že u jednoho rozhodnutí se určuje počátek jeho judikatorního významu, a u jiného nikoli, lze poté spatřovat jistou nerovnost).

Za deváté. Vzhledem k výše uvedenému je možné se i dohadovat, zda dva posledně uvedené nálezy nemají spíše napravovat zmatečný stav, který Nejvyšší soud svým nesprávným rozhodnutím sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 vyvolal a po několik let i udržoval, a to navzdory obecnější kritice.

Za desáté. Přestože lze v obecné rovině souhlasit s přístupem Ústavního soudu, jenž při řešení intertemporality judikatorních změn volí, na základě výše uváděných výhrad se s ním v rámci problematiky promlčení práva na reutární satisfakci není zásadně možné ztotožnit. Za správné a přiléhavé je proto třeba považovat závěry z prve jmenovaného usnesení vydaného v řízení pod sp. zn. IV. ÚS 1407/09.

7.C Řešení otázky promlčení ve Slovenské republice

Pokud jde o řešení dilematu promlčitelnosti práva na peněžité zadostiučinění ve Slovenské republice na úrovni **občanskoprávní teorie**, ve starší literatuře²⁶⁹ se uvádí, že všechny nároky vyplývající z ochrany všeobecného osobnostního práva (viz § 13) jsou

---

²⁶⁹ Círák, J.: Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1994, s. 71.

nepromlčitelné (ačkoli se za určitých okolností stávají jednotlivé nároky v důsledku dlouhého časového odstupu neprosaditelné).

Běžně dostupná novější literatura se pak k dané otázce nevyjadřuje, s výjimkou Svobody,²⁷⁰ který podotýká: „Ačkoli nemajetková práva fyzické osoby na ochranu osobnosti se nepromlčují (Sborník III. Nejvyššího soudu ČSSR, s. 191) – i když uplynutím doby mohou ztratit na aktuálnosti, **právo na peněžité zadostiučinění**, jehož účelem je vyvážit a zmírnit nemajetkovou újmu peněžní formou, **zřejmě promlčení podléhá**, jelikož tato satisfakční funkce (obdobně jako v případě náhrady za vytrpěné bolesti a za stížení společenského uplatnění – R 28/1970) se přibližuje funkci reparační, jaká je i u náhrady škody, pokud je napravitelná poskytnutím peněz. V úvahu zde přichází obecná tříletá promlčecí doba, která začne plynout ode dne, kdy se právo na peněžní satisfakci mohlo uplatnit poprvé (§ 101 OZ).“

Co se týká **soudní praxe**, prozatím nelze o sjednocení dotyčné judikatury hovořit. Za určitou pozitivní předzvěst je ovšem možné pokládat rozsudek Nejvyššího soudu SR z dne 3.11.2008, sp. zn. 2 Cdo 278/2007, jehož obiter dictum²⁷¹ v odpovědi na otázku promlčitelnosti práva na zadostiučinění v penězích podle § 13 odst. 2 a 3 OZ uvádí, že je jako jeden z relativně samostatných prostředků ochrany osobnosti fyzické osoby (§ 11 a n. OZ) právem majetkové povahy, které se promlčuje. I podle názoru slovenského Nejvyššího soudu se právo na reálnou satisfakci svojí povahou zřetelně odlišuje od jiných prostředků občanskoprávní ochrany osobnosti ve smyslu § 13 odst. 1 OZ, které režimu promlčení podléhají. Nejvyšší soud poté uzavírá: „Vedle výrazných osobností české právní vědy, zastánců promlčitelnosti tohoto práva, vyjmenovaných odvolacím soudem (...), dovolací soud připomíná, že ani ve slovenské právní teorii není ojedinelý názor, že se promlčuje právo na peněžité zadostiučinění podle § 13 odst. 2 OZ.“

---

²⁷⁰ Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 46.

²⁷¹ Podle § 241 odst. 2 písm. c) OSP lze dovoláním napadnout rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodu, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Toho se však dovolatelka nepřidržela, proto Nejvyšší soud SR její dovolání jako nedůvodné zamítl.

8. Zvláštní občanskoprávní úprava bolestného a náhrady za ztížení společenského uplatnění

Integrální součástí práva na ochranu osobnosti fyzické osoby podle § 11 a n. OZ tvoří dílčí osobnostní právo na tělesnou integritu a její nedotknutelnost. Předmětem tohoto práva pak jsou hodnoty jako život, zdraví (včetně zdraví psychického) a tělo fyzické osoby. Občanský zákoník, ať už jde o Českou republiku (viz § 444 odst. 1 a 2), nebo o Slovensko (viz § 444), však v případě relutární náhrady nemajetkové újmy způsobené neoprávněným zásahem do osobnostního práva na zdraví – jakožto dílčí složky práva na fyzickou integritu – stanoví (dotyčnou) zvláštní právní úpravu, a to vůči právu na přiznání peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 OZ.²⁷² Je třeba konstatovat, že pouze z historických (resp. dříve z ideologických; viz výše) důvodů je daná zvláštní úprava začleněna do části zákona, kterou se upravuje náhrada majetkové škody.

Pokud se jedná o **Českou republiku**, zvláštní úpravu dotyčných nároků tedy představuje ustanovení § 444 odst. 1 a 2 OZ ve spojení s prováděcí vyhláškou č. 440/2001 Sb. (o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění). Jinými slovy tato vyhláška jednak vymezuje pojmy bolest a ztížení společenského uplatnění a jednak stanoví postup pro určování výše přiznávaných náhrad, resp. také jejich maximální výše.

Na skutečnost, že půjde o zvláštní právní úpravu²⁷³ lze přitom usuzovat zejména ze samotné definice bolesti a snížení společenského uplatnění²⁷⁴, resp. z širší jejich vymezení, která zahrnují nejen veškeré újmy fyzického charakteru, ale současně i související újmy imateriální povahy.²⁷⁵ Na „vyčerpávající“ povahu předmětné zvláštní úpravy rovněž ukazuje ustanovení § 7 odst. 3 příslušné vyhlášky, podle něhož je ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele možné výši přiznávaných náhrad **přiměřeně** zvýšit. Jak již bylo opětovně judikováno Ústavním soudem ČR (viz výše),

²⁷² Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009, s. 591. Také viz Ryška, M.: Kočka má devět životů, kolik zdraví má člověk? Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/11/michal-ryka-koka-m-devt-ivot-kolik.html>.

²⁷³ Respektive o „vyčerpávající řešení daného problému“ – viz nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

²⁷⁴ V souladu s dotyčnou vyhláškou se **bolestí** rozumí bolest způsobená újmou na zdraví, jejím léčením nebo odstraňováním jejích následků; za bolest se považuje **každé tělesné a duševní strádání** způsobené újmou na zdraví dotčené fyzické osoby. Za **ztížení společenského uplatnění** se pak považují **následky újmy na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění dotčené osoby v životě a ve společnosti**, zejména na uspokojování jejích životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v rodinném, politickém, kulturním a sportovním životě, a to s ohledem na věk dotčené osoby v době vzniku újmy na zdraví; výše náhrady za ztížení společenského uplatnění musí být **přiměřená** povaze následků a jejich předpokládanému vývoji, a to v rozsahu, v jakém jsou omezeny možnosti dotčené osoby uplatnit se v životě a ve společnosti.

²⁷⁵ Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009, s. 592.

konkrétní soud by měl mít právě dotyčný princip přiměřenosti (proporcionality) za jedině a zásadní omezení či měřítko, jakož i za určitý kategorický imperativ při stanovování výše prisuzované náhrady (a přirozeně i při rozhodování o „výjimečnosti“ daného případu), a de facto nikoli bodové ohodnocení vzniklé újmy podle vyhlášky. V té souvislosti je třeba upozornit, že osnova nového občanského zákoníku již systém bodového hodnocení škody, resp. újmy na zdraví nepředpokládá.²⁷⁶

S ohledem na výše uvedené by se již nyní chtělo uzavřít s jasným závěrem, že v souladu s principem „Lex specialis derogat legi generali“ (a v případě zahájeného řízení ve smyslu § 444 odst. 1 a 2 OZ i zásadou „Ne bis in idem“) daná zvláštní úprava vylučuje uplatnění práva na relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ. V soudní praxi se však lze setkat s nesystémovým a nežádoucím jevem, kdy se někteří žalobci na základě jedné újmy na zdraví domáhají relutárních nároků jednak dotyčnou žalobou o náhradu škody na zdraví, jednak zároveň žalobou na ochranu osobnosti podle § 11 a n. OZ.²⁷⁷ Některé soudy pak s různými důvody toto jednání žalobců tolerují. Dokonce i Nejvyšší soud ČR daný jev svým způsobem aproboval, a to ve svém usnesení ze dne 28.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007, když dovozuje určité samostatné postavení jak práva na náhradu škody na zdraví, tak i práva na peněžité zadostiučinění:²⁷⁸ „*Neoprávněným zásahem je zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, t. j. s právním řádem, přičemž, jak již bylo naznačeno, dotčena tak může být jakákoliv z chráněných složek osobnosti fyzické osoby. Právo na ochranu zdraví je pak bez jakékoliv pochybnosti pro každého jedním z nejvýznamnějších, neboť bezprostředně dopadá na kvalitu existence fyzické osoby, resp. na její existenci vůbec. Lze proto uzavřít, že dovolatelka se mylí, pokud dovozuje (případně spíše dovozuje účelově), že uplatnění nároků z titulu práva na ochranu osobnosti supljuje, resp. doplňuje a rozšiřuje rozsah náhrady škody podle ustanovení § 442 násl. o. z. (resp. § 420 násl. o. z.), neboť se jedná o zcela svébytné a samostatné nároky podmíněné rozrůzněnou sférou ochrany, kterou poskytuje občanský zákoník.*“

S tímto přístupem se ovšem nelze ztotožnit. Pokud odhlédneme od ustanovení § 16 OZ (jež přímo odkazuje na úpravu náhrady škody – kterou se však z hlediska účelu tohoto ustanovení myslí škoda majetková, a nikoli imateriální újma na zdraví), lze podle toho, co se již uvádělo výše, konstatovat, že jak nárok podle § 444 odst. 1 a 2 OZ, tak také nárok podle § 13 odst. 2 a 3 vycházejí z totožného skutkového základu (tj. porušení práva na zdraví), jsou téhož druhu (tj. spočívají v peněžním plnění) a konečně přísluší i témuž

²⁷⁶ Viz <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/nahrada-skody/koncepcni-zmeny.html>.

²⁷⁷ Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009, s. 591. Také viz Ryška, M.: Kočka má devět životů, kolik zdraví má člověk? Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/11/michal-ryka-koka-m-devt-ivot-kolik.html>.

²⁷⁸ Tamtéž.

oprávněnému (ať už se označuje jako poškozený, či dotčená osoba). Proto je potřeba vyslovit s výše uvedeným názor Nejvyššího soudu nesouhlas a nejen tedy uzavřít, že uplatnění práv podle § 444 odst. 1 a 2 OZ zakládá překážku litispendence (popřípadě rei iudicatae) pro projednání a rozhodnutí o nároku na relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ,²⁷⁹ nýbrž i vyjádřit důvodné přesvědčení, že dotyčná zvláštní právní úprava vylučuje použití prostředku ve smyslu § 13 odst. 2 a 3 OZ.

O uplatnění obecného režimu ochrany osobnosti podle § 11 a n. OZ je poté možné uvažovat např. v případě absence kvalifikovaného souhlasu pacienta (jde o rozdílný skutkový základ případného nároku, resp. předmět osobnostní ochrany – právo na informace, seburčení a svobodné rozhodování) nebo požadavku na přiznání morálního zadostiučinění (jedná se o odlišný druh nároku, resp. formu plnění). V dané souvislosti lze dále uvést, že o jiných oprávněných, resp. dotčených osobách se případně může hovořit, pokud je vzniklá porucha na zdraví trvalého charakteru a její intenzita a rozsah působí tak závažně na osoby blízké dotčené osobě, že tyto osoby vnímají dotyčnou poruchu jako porušení vlastního práva na soukromí, resp. na rodinný život (uplatní se tedy analogie s usmrcením osoby blízké; viz výše).²⁸⁰

Pokud jde o srovnatelnou právní úpravu ve **Slovenské republice**, bylo by úpravu § 444 OZ ve znění platném na území SR²⁸¹ ve spojení se zvláštním zákonem č. 437/2004 Z. z. (o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia) možné obdobně považovat za speciální úpravu vůči právu na relutární satisfakci podle § 13 odst. 2 a 3 OZ – vychází z téže předlohy v původní vyhlášce č. 32/1965 Sb., kdyby nestanovila pouze omezené moderační právo soudu, a to jen ve vztahu k náhradě za ztížení společenského uplatnění (viz § 5 odst. 5 dotyčného zákona).²⁸² Pomineme-li jisté moderační oprávnění samotného posudkového lékaře (vzhledem k oběma náhradám ve stanovené nejvyšší procentuální sazbě), může totiž soud částku náhrady za ztížení společenského uplatnění, vypočítanou podle bodového ohodnocení vzniklé újmy ze strany příslušného lékaře, zvýšit maximálně o 50%. S ohledem na obecný princip proporcionality, inherentní evropské právní kultuře, lze pak takovou právní úpravu považovat jen obtížně –

---

²⁷⁹ Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009, s. 591 a 592. Také viz Žďárek, R.: Civilní odpovědnost při poskytování zdravotní péče. Medicínské právo [online]: <http://www.medicinskepravo.cz/2007/11/civilni-odpovednost-pri-poskytovani.html>.

²⁸⁰ Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009, s. 593.

²⁸¹ „Při škodě na zdraví se jednorázově odškodňují bolesti poškozeného a stížení jeho společenského uplatnění.“ Pro úplnost je třeba uvést, že takovéto znění § 444 občanského zákoníku platilo i v České republice, a to do jeho novely provedené zákonem č. 367/2000 Sb., kterou se doplňuje zmocňovací ustanovení (odstavec 2) k vydání dotyčné prováděcí vyhlášky – viz č. 440/2001 Sb.

²⁸² Vojčík, P. a kol.: Občianske právo hmotné II. 2. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2008, s. 230. Také viz Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005, s. 371.

slovy českého Ústavního soudu – za vyčerpávající řešení daného problému. Proto si je přiznání další relativní satisfakce nad rámec limitů přiznatelné náhrady bolesti a ztížení společenského uplatnění možné v podmínkách slovenského právního řádu představit, a to v rámci obecné občanskoprávní ochrany osobnosti podle § 11 a n. OZ – obdobně jako v případě tuzemské úpravy paušálních náhrad podle § 444 odst. 3 OZ. Nicméně slovenská komentářová, jakož i výuková literatura o předmětné problematice ve výše uvedených souvislostech nehovoří.

9. Závěr

Právo každého jednotlivce na plné uznání, bezvýhradné respektování, jakož i na poskytování patřičné a důsledné ochrany práv jeho osobnosti ze strany veřejné moci se považuje za základní lidské právo, jehož neopomenutelný význam tkví v garantování některých fundamentálních předpokladů pro důstojnou existenci i svobodný rozvoj člověka ve vyspělém demokratickém právním státě. Zákonodárce i ostatní orgány veřejné moci, zejména pak soudy, by tedy měly vyvíjet veškeré možné úsilí – a to též vzhledem k dosažené úrovni vědeckotechnického a společenského pokroku – k uskutečňování takového standardu ochrany osobnosti lidského jedince, kterým se vyjadřuje úcta moderní společnosti ke svobodě a individualitě každého. Nelze přitom připustit, aby majetkové zájmy jednotlivce požívaly vyšší ochrany než imateriální hodnoty jeho osobnosti.

S ohledem na výše uvedené jsou jak v České republice, tak rovněž na Slovensku požadavky spravedlivé, účinné a odpovídající ochrany osobnosti (alespoň po legislativní stránce) naplňovány komplementárně v rámci všech odvětví právního řádu. Zásadní díl zodpovědnosti poté přirozeně spočívá na občanském právu. Přitom v České i Slovenské republice se uplatňuje shodná komplexní a v jistém smyslu i univerzální občanskoprávní ochrana osobnostních práv fyzické osoby – díky právní úpravě přijaté v době existence společného státu, kterou zabezpečuje ustanovení § 11 a n. OZ, a sice skrze úpravu monisticky pojatého tzv. všeobecného osobnostního práva. O této občanskoprávní ochraně lze hovořit jako o univerzální do té míry, do níž se připouští, aby korigovala nedostatky jednotlivých zvláštních občanskoprávních, resp. také soukromoprávních úprav.

Komplexní či obecná občanskoprávní ochrana osobnosti je vybavena úplným souborem prostředků, tedy včetně oprávnění dotčeným osobám poskytovat peněžní formu přiměřeného zadostiučinění, které se stalo ústředním tématem této práce. Relutární satisfakce pak má své místo především v případech vážných porušení osobnostních statků, k jejichž nápravě jiné nástroje již nepostačují. Účinky jejího působení ve společenských vztazích by tak měly být podpořeny i určitými preventivními aspekty, a to někdy i výrazně. Ovšem kategorické požadavky na peněžité zadostiučinění, resp. na částku, jež se konkrétní dotčené osobě přiznává, klade zejména princip proporcionality, jakožto obecná zásada právní inherentní evropské právní kultuře.

Podstatné a zajímavé části této práce představují jednotlivá srovnání výsledků interpretace a aplikace obdobných nebo srovnatelných institutů, k nimž dospěla teorie i praxe na jedné či druhé straně hranic, přičemž mnoho z nich se přirozeně shoduje, ale některé se i poměrně diametrálně odlišují. To jen potvrzuje úlohu soudní praxe

pro dotváření právního řádu vyspělé demokratické společnosti, ke které se poslední dvě dekády Česká a Slovenská republika přibližují. Přitom se ukazuje, jak je pro rozvíjení právní kultury přínosné, pokud se právní věda s právní praxí doplňují, a nepříliš konkurují. Za příklad negativního konkurenčního zápolení mezi teorií a soudní praxí, ale i uvnitř této samé, poslouží téměř dvacetiletý vývoj institutu promlčení práva na relutární satisfakci v judikatuře obecných soudů. Naproti tomu pozitivním příkladem je stále posilování úlohy zásady proporcionality, resp. výraznějšího uplatňování satisfakční funkce peněz.

Lidská osobnost je fenomén, dynamičnost jehož vývoje je úměrná kromě jiného rozšiřujícímu se spektru možností jejího ohrožování a narušování především v souvislosti s technologickou evolucí. To má za důsledek i vyvstávání nových sporných momentů a otázek. Ohledně nároku na peněžité zadostiučinění jako takového přitom existenci a řešení vícero nejasných závěrů a třecích ploch předurčuje i sama skutečnost, že se jedná o nejmladší prostředek občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby, a zároveň také to, že vývoj plnohodnotné realizace základních práv, svobody, individuality a osobnosti člověka v prostředí znovuoobnovené pluralitní demokracie ať již v České republice, nebo na Slovensku po takřka padesáti letech nesvobody trvá teprve dvě desetiletí.

10. Seznam použité literatury

Monografie a články

V českém jazyce:

Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek I. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2005.

Knap, K. – Švestka, J. – Jehlička, O. – Pavlík, P. – Plecítý, V.: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004.

Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

Holub, M. a kol.: Komentář k občanskému zákoníku. 1. svazek. Praha: Linde Praha, a.s., 2002.

Doležilek, J.: Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 2.vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008.

Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II. Část 2. Praha: Linde Praha, a.s., 2004.

Gerloch, A.: Teorie práva. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004.

Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004.

Knap, K. – Švestka, J.: Prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti občanů. Právo a zákonnost č. 6/1991.

Hajn, P.: K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. Bulletin advokacie č. 4/2003.

Ryška, M.: Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. Právní rozhledy č. 9/2009.

Ryška, M.: Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti. Právní rozhledy č. 16/2009.

Ve slovenském jazyce:

Cirák, J.: Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1994.

Lazar, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 3. vyd. 1. a 2. zväzok. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2006.

Lazar, J. a kol.: Základy občianskeho hmotného práva. 1. a 2. zväzok. 1. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2000.

Svoboda, J. a kol.: Občiansky zákonník a súvisiace predpisy. 5. vyd. Bratislava: Eurounion, 2005.

Vojčík, P. a kol.: Občiansky zákonník – Stručný komentár. 2. vyd. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2009.

Vojčík, P. a kol.: Občianske právo hmotné II. 2. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2008.

Fekete, I.: Občiansky zákonník – Komentár. 1. vyd. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko – EPOS, 2007.

Babjaková, L.: O náhrade nemajetkovej ujmy alebo o ochrane osobnosti zase trochu inak. Justičná revue č. 12/2004.

Pirošíková, M.: O ochrane osobnosti, zákone č. 58/1969 Zb. a ich výklade v súlade so zárukami obsiahnutými v článku 5 Dohovoru. Justičná revue č. 5/2005.

Pirošíková, M.: Právo na život a žaloba na ochranu osobnosti. Justičná revue č. 4/2009.
Kerecman, P.: Právo na primerané zadosťučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (1. časť). Justičná revue č. 8-9/2006.
Kerecman, P.: Právo na primerané zadosťučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v slovenskom právnom poriadku (2. časť). Justičná revue č. 8-9/2006.

Elektronické prameny

V českém jazyce:

Ryška, M.: Umělci pod okny soudu aneb První krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/umelci-pod-okny-soudu-aneb-prvni-krok.html>.

Ryška, M.: Paradigma rovnostářství a smrtící komparace aneb Druhý krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/paradigma-rovnostarstvi-smrtici.html>.

Ryška, M.: Sex ve městě a kráska v nesnázích aneb Třetí krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/sex-ve-meste-kraska-v-nesnazich-aneb.html>.

Ryška, M.: Jak zneužít kulturistiku aneb Čtvrtý krok do světa satisfakcí. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/07/jak-zneuzit-kulturistku-aneb-ctvrty.html>.

Kühn, Z.: Judikatorní odklony v hledáčku ÚS. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2010/08/judikatorni-odklony-v-hledacku-us.html>.

Tomisová, M.: „Právní aspekty nedobrovolné sterilizace žen“. Via Iuris č. 1/2005 [online]: http://www.viaiuris.cz/files/via_iuris_1-2005_soucast_pravniho_fora_z_28-2-2005.pdf.

Veřejný ochránce práv: Závěrečné stanovisko veřejného ochránce práv ve věci sterilizací prováděných v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě [online]: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/STANOVISKA/2005-2007/Sterilizace.pdf.

Ryška, M.: Kočka má devět životů, kolik zdraví má člověk? Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/11/michal-ryka-koka-m-devt-ivot-kolik.html>.

Žďárek, R.: Civilní odpovědnost při poskytování zdravotní péče. Medicínské právo [online]: <http://www.medicinskepravo.cz/2007/11/civilni-odpovednost-pri-poskytovani.html>.

Principy evropského deliktního práva [online]: http://civil.udg.es/tort/principles/text_cz.htm.

Ve slovenském jazyce:

Pirošíková, M.: O (netradičnom) využití žaloby na ochranu osobnosti. Jiné právo [online]: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/o-netradinom-vyuit-aloby-na-ochranu.html>.

Pirošíková, M.: O (netradičnom) využití žaloby na ochranu osobnosti II. Jiné právo [online]: http://jinepravo.blogspot.com/2007/12/o-netradinom-vyuit-aloby-na-ochranu_10.html.

Centrum pre reprodukčné práva v spolupráci s Poradňou pre občianske a ľudské práva: Telo i duša: Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku [online]: <http://www.poradna-prava.sk/go.php?p=505>.

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii: Správa o Slovensku (štvrtý monitorovací cyklus) z dňa 19.12.2008 [online]: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Slovakia/SVK-CbC-IV-2009-020-SVK.pdf>.

Právní informační systémy

PartnerASPI od Wolters Kluwer ČR, a.s.
CODEXIS® ADVOKACIE od ATLAS consulting spol. s r.o.

Judikatura

Rozhodnutí soudů České republiky:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.10.1995, sp. zn. I. ÚS 15/95.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.3.2000, sp. zn. II. ÚS 517/99.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.6.2000, sp. zn. III. ÚS 170/99.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31.5.2001, sp. zn. IV. ÚS 581/99.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.2.2004, sp. zn. III. ÚS 281/03.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14.7.2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29.9.2005, sp. zn. III. ÚS 350/03.
Nález Ústavního soud ČR ze dne 7.12.2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13.7.2006, sp. zn. I. ÚS 85/04.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.11.2006, sp. zn. I. ÚS 310/05.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.2.2007, sp. zn. Pl. ÚS 77/06.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 7.10.2007, sp. zn. IV. ÚS 1407/09.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5.8.2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31.8.2010, sp. zn. II. ÚS 635/09.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.5.1995, sp. zn. Cdon 18/95.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2001, sp. zn. 30 Cdo 2971/2000.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.5.2002, sp. zn. 28 Cdo 416/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.6.2002, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.7.2002, sp. zn. 28 Cdo 822/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.10.2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.12.2002, sp. zn. 25 Cdo 608/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.5.2003, sp. zn. 28 Cdo 2162/2002.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.6.2003, sp. zn. 28 Cdo 1523/2002.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.9.2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2003, sp. zn. 30 Cdo 2005/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.12.2003, sp. zn. 30 Cdo 73/2003.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 179/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2005, sp. zn. 30 Cdo 1678/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2005, sp. zn. 30 Cdo 2745/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.7.2005, sp. zn. 30 Cdo 2573/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2005, sp. zn. 30 Cdo 2797/2004.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2005, sp. zn. 30 Cdo 2652/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2006, sp. zn. 30 Cdo 895/2005.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006, sp. zn. 30 Cdo 2776/2005.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2006, sp. zn. 25 Cdo 159/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2006, sp. zn. 30 Cdo 1088/2005.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 2219/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.10.2006, sp. zn. 30 Cdo 2232/2006.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2006, sp. zn. 30 Cdo 3406/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 3536/2006.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 792/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2007, sp. zn. 30 Cdo 1522/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.7.2007, sp. zn. 30 Cdo 2206/2006.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2007, sp. zn. 30 Cdo 744/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.10.2007, sp. zn. 28 Cdo 3342/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10.4.2008, sp. zn. 30 Cdo 1123/2008.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.3.2009, sp. zn. 30 Cdo 2905/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.4.2009, sp. zn. 30 Cdo 4577/2007.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.10.2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31.3.1993, sp. zn. 5 Co 18/93.
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20.7.1995, sp. zn. 174/95.
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.2.2008, sp. zn. 1 Co 315/2007.
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17.2.2004, sp. zn. 1 Co 63/2003.
Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25.1.2006, sp. zn. 1 Co 196/2005.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 15.4.1997, sp. zn. 23 C 3/97.
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2.7.1997, sp. zn. 23 C 102/96.
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23.1.1998, sp. zn. 23 C 52/96.
Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12.4.2000, sp. zn. 23 C 113/99.

Rozhodnutí soudů Slovenské republiky:

Uznesenie Ústavného súdu SR z dňa 27.2.2002, sp. zn. II. ÚS 17/02.
Uznesenie Ústavného súdu SR z dňa 17.4.2002, sp. zn. II. ÚS 54/02.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 27.6.2002, sp. zn. II. ÚS 58/02.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 4.7.2002, sp. zn. III. ÚS 10/02.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 10.7.2002, sp. zn. I. ÚS 15/02.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 22.8.2002, sp. zn. III. ÚS 75/01.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 24.9.2002, sp. zn. I. ÚS 55/02.
Nález Ústavného súdu SR z dňa 13.12.2006, sp. zn. III. ÚS 194/06.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 31.1.1996, sp. zn. 3 Cdo 98/95.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 28.4.1998, sp. zn. 1 Cdo 89/97.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 24.6.1998, sp. zn. 1 Co 15/97.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 1.12.2000, sp. zn. 5 Cdo 54/99.
Rozsudok Najvyššieho súdu SR z dňa 3.11.2008, sp. zn. 2 Cdo 278/2007.

Další soudní rozhodnutí jsou uvedena v textu rigorózní práce včetně poznámek pod čarou.

11. Resume

This Rigorous Thesis considers monetary satisfaction as a legal tool for the protection of personality rights under Czech, as well as Slovak, law whereas this work uses descriptive and analytical method.

The right to protection for rights of personality is a fundamental right of every individual that guarantees his or her dignified existence and free development in society. Hence all modern democratic legally consistent states must recognize, respect and protect personality rights. Both the Czech Republic and the Slovak Republic fully provide a modern legal regime for the protection of personality since 1990 wherein civil law protection against unlawful interferences with personality rights is of the most importance to an individual. Both the Czech Republic and Slovakia use the same civil law regulation in these matters. Thus Czech and Slovak Civil Codes in Sections 11 to 16 regulate the broadest scope of this protection. These provisions of the Civil Code impose strict liability for the aforementioned unlawful interferences.

In Section 13, the Civil Code expressly grants four types of civil remedies for personal injuries – the right of retention, the right to restitution, and the right to reasonable satisfaction that can have either moral form or pecuniary form.

In serious cases of violations of personality rights, the monetary satisfaction is the only sufficient and therefore effective and fair legal remedy for the aggrieved person's personal injury that has been caused by the unlawful interference with their personality rights of another.

The monetary satisfaction as a legal mean of the protection of personality rights fulfils two essential functions that are denoted as satisfactory function and preventive function. These functions are limited by the principle of proportionality.

Among others, this work also challenges controversial issues pertinent to the pecuniary satisfaction in the Czech Republic, as well as in the Slovak Republic. In spite of the fact that the respective civil law institutes do not vary much from each other both in the Czech Republic and Slovakia the performed researches show number of rather diametric outcomes.

12. Abstrakt v českém jazyce

Tématem této rigorózní práce je právní úprava peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 a 3 občanského zákoníku, jakožto prostředku občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby v České republice a na Slovensku. Tato práce se přitom věnuje občanskoprávní ochraně osobnosti a jejích jednotlivých prostředků v obecné rovině a dále samotnému právu na peněžité zadostiučinění, a to zejména s ohledem na jeho funkce, hmotněprávní podmínky jeho vzniku, určování jeho výše nebo jeho promlčení.

13. Abstract in English

The topic of this Rigorous Thesis is the legal regulation of the monetary satisfaction according to Section 13 Subsection 2 and 3 of the Civil Code as a legal tool for the protection of personality rights under Czech and Slovak civil law. This work is hereto concerned on the civil law protection of personality rights and different legal tools for their protection in general, as well as on the right to reasonable pecuniary satisfaction itself, especially with regard to its functions, to the substantive legal requirements for its origination, to the determination of the amount of monetary satisfaction, and to the forfeiture of this right.

14. Seznam klíčových slov v českém jazyce

Ochrana osobnosti. Peněžité zadostiučinění. Relutární satisfakce.

15. Translation of the List of Keywords into English

Protection of personality rights. Monetary satisfaction. Pecuniary satisfaction.